Utrikesutskottets betänkande

1979/80: 20

med anledning av propositionen 1979/80: 100, bilaga 6, såvitt avser internationellt utvecklingssamarbete m. m. jämte motioner

I föreliggande betänkande behandlas de förslag avseende internationellt utvecklingssamarbete m. m. som regeringen förelagt riksdagen i budgetpropositionen 1979/80: 100, bilaga 6, litt. C samt i anslutning därtill väckta motioner eller motionsyrkanden.

En sammanställning över de i betänkandet behandlade motionerna finns i slutet av betänkandet. Av sammanställningen framgår även var i betänkandet de olika motionerna eller yrkandena tas upp till behandling.

I slutet av betänkandet finns vidare en innehållsförteckning.

Propositionens huvudsakliga förslag avseende utvecklingssamarbetet

De samlade anslagen för internationellt utvecklingssamarbete föreslås budgetåret 1980/81 uppgå till 5 015 milj. kr. Detta innebär en ökning med 600 milj. kr. eller med 13,5 procent i förhållande till innevarande budgetårs anslag. De totala biståndsanslagen har beräknats så att de liksom innevarande budgetår skall motsvara något mer än 1 procent av bruttonationalprodukten.

De multilaterala bidragen redovisas under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram. De direkta svenska biståndsinsatserna är sammanförda under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete.

Utgifterna för informationsverksamheten redovisas under anslaget C 3. Information. Under anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) redovisas kostnaderna för SIDA:s administration, medan utgifterna för biståndS- och katastrofutbildning redovisas under anslaget C 5. Biståndsutbildningsnämnden (BUN). Fr. o. m. budgetåret 1980/81 har anslagsposten U-landsforskning brutits ut ur anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram och redovisas under ett nytt anslag som benämns C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC). Kostnaderna för Nordiska afrikainstitutet i Uppsala beräknas fr. o. m. budgetåret 1980/81 under ett nytt anslag C 7. Nordiska afrikainstitutet. Kostnaderna för biståndsförvaltningens lånefond redovisas under ett nytt anslag som benämns C 8. Lån till personal inom biståndsförvaltningen. Tidigare har dessa kostader redovisats under kapitalbudgeten IV. Statens utlåningsfonder 2. Biståndsförvaltningens lånefond.

För budgetåret 1980/81 föreslås anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram uppgå till 1 471 milj. kr. och anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete till 3 253 milj. kr.

I nedanstående tabell redovisas utvecklingsbiståndet fördelat på anslagsposter.

Milj. kr.	Anvisat 1976/77	Anvisat 1977/78	Anvisat 1978/79	Anvisat 1979/80	Förslag 1980/81
C1. Bidrag till internationella biståndsprogram	965,0	1 100,0	1 195,0	1 306,0	1 471,0
C2. Bilateralt utvecklingssamarbete	1 937,0	2 268,1	2 464,6	2 849,8	3 253,0
C3. Information	14,3	15,7	16,8	19,9	20,9
C4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	54,0	57,1	71,8	105,0	113,0
C5. Biståndsutbildningsnämnden (BUN)	7,7	8,8	9,4	10,8	11,5
C6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)	85,0	90,0	100,0	110,0	125,0
C7. Nordiska afrikainstitutet	—	—	—	—	1,9
C8. Lån till personal inom biståndsförvaltningen	0,3	—	0,4	—	3,5
Utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete m. m.	8,7*	10,3*	12,0*	13,5*	15,2*
Summa	**3 122,0**	**3 550,0**	**3 870,0**	**4 415,0**	**5 015,0**

* Beräknat belopp. Medelsanvisningen sker på anslaget A 1. Utrikesförvaltningen samt anslaget E 3. Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

1. U-länderna i det internationella samarbetet, svensk u-landspolitik m. m.

Propositionens avsnitt om Sveriges utvecklingssamarbete inleds med en beskrivning av u-ländernas ekonomiska situation och biståndets roll. Efter en karakteristik av det nya förhandlingsläget i nord/syd-förhållandet lämnas liksom i närmast föregående budgetproposition en utförlig redogörelse för begreppet u-landspolitik i ett internationellt och ett svenskt perspektiv. I särskilda avsnitt behandlas u-ländernas energiförsörjning, miljöfrågor, u-landskvinnans situation och nordiskt bistånd.

1.1 U-ländernas ekonomiska situation och biståndets roll

Propositionen (s. 18—22)

Under 1970-talet har u-ländernas samlade produktion stigit med i genomsnitt drygt 5 procent per år. Snabbast har tillväxten varit i oljeexporterande u-länder och de u-länder som haft en växande export av industrivaror. Långsammast har produktionen ökat i de allra fattigaste u-länderna, som står för 60 procent av u-ländernas totala befolkning.

En snabb befolkningstillväxt i dessa länder har också lett till att BNP per capita endast ökat med cirka 1,5 procent per år. Skillnaden mellan rikare och fattigare u-länder har därmed fortsatt att öka.

Den ekonomiska utvecklingen i u-länderna har sällan lett till en jämnare fördelning av inkomster och förmögenhet. I många u-länder har i stället den ekonomiska tillväxten åtföljts av vidgade klyftor.

De växande skillnaderna mellan rikare och fattiga u-länder framträder på nästan alla områden. Produktionen inom jordbruket har ökat särskilt långsamt i de allra fattigaste u-länderna. Dessa länder har därigenom ofta tvingats öka sin import av jordbruksvaror.

En annan viktig orsak till de fattigaste u-ländernas situation är prisutvecklingen för deras exportvaror. Medan bytesförhållandet mellan varugrupper och länder var relativt stabilt under 1960-talet har dramatiska svängningar inträffat under 1970-talet. Alla länder har helt naturligt fått vidkännas försämringar i förhållande till de oljeexporterande länderna. De fattigaste u-ländernas bytesförhållande har påverkats mest negativt. År 1978 förvärrades läget ytterligare för de u-länder som främst exporterar råvaror och importerar färdigvaror. Totalt sett har de rikare u-länderna under 1970-talet kunnat öka sina exportinkomster betydligt snabbare än övriga u-länder.

Enligt beräkningar som har gjorts av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) anses världens livsmedelsberedskap i dag vara lika prekär som före livsmedelskrisen i början av 1970-talet. Efter några goda år har världens totala jordbruks- och livsmedelsproduktion stagnerat. Den globala konsumtionen överstiger återigen produktionen samtidigt som produktionsökningen i u-länderna inte har kunnat hålla jämna steg med befolkningstillväxten. Denna utveckling får allvarliga konsekvenser, särskilt i de fattigaste u-länderna. Undernäringen hotar breda ut sig och den blir akut i katastrofsituationer.

Livsmedelsimporten uppvisar en brant stigande kurva. Enbart på grund av prisstegringar år 1979 beräknas u-ländernas spannmålsimport ha fördyrats med 2 miljarder dollar frånsett de kraftigt höjda transportkostnaderna. Överskottsländernas nuvarande spannmålsreserver kan inte ersätta nödvändiga internationella arrangemang för att stärka världens livsmedelsberedskap. En långsiktig lösning förutsätter en utbyggnad av u-ländernas egen produktionskapacitet. Det finns dock skäl att anta att livsmedelsbiståndet under överskådlig tid kommer att spela en viktig roll.

I den debatt om en ny internationell ekonomisk ordning som har ägt rum under andra hälften av 1970-talet har biståndsfrågorna ofta kommit i skymundan. Det offentliga utvecklingsbiståndets andel av de finansiella flödena till u-länderna har sjunkit från 60 procent år 1960 till 50 procent år 1970 och till ca 30 procent i dag. Biståndet har t. o. m. stagnerat räknat i nominella belopp under senare år. Det är emellertid

viktigt att hålla fast vid den centrala roll som offentligt utvecklingsbistånd kan och bör spela. Huvudmålsättningen bör härvid vara att alla i-länder på frivillig grund uppnår 0,7-procentsmålet. För att säkra en stigande biståndsvolym i reala termer kan det emellertid på sikt bli nödvändigt att överväga olika former av automatiska resursöverföringar.

Generella åtgärder har när det gäller såväl handelsliberalisering som ökade möjligheter till kapitalupplåning eller teknologiöverföring en tendens att gynna de mer avancerade u-länderna. Det är främst länder med industriell produktionskapacitet som drar nytta av bättre exportmöjligheter.

Bistånd kan å andra sidan något lättare inriktas på de fattigaste länderna och utformas så att det gynnar de sämst ställda grupperna. Det är därför ytterst olyckligt att i-länderna som grupp ger mindre än hälften av det bistånd som FN sedan mer än tio år rekommenderar.

Det är dessutom endast ett fåtal av de rika länderna som klart och bestämt inriktar biståndet på de fattigaste u-länderna. För Sveriges del har en sådan inriktning alltid varit markerad. Ser man till OECD-ländernas totala bistånd så ökade under 1970-talets första hälft den andel som gick till fattiga u-länder, varmed avses länder med en BNP per capita på mindre än 400 dollar. Därefter har emellertid denna utveckling stagnerat eller förbytts i sin motsats. Av det totala offentliga utvecklingsbiståndet år 1978 från samtliga länder som ingår i OECD:s biståndskommitté (DAC) lämnades endast 3,8 miljarder dollar eller 18,3 procent till de fattigaste u-länderna.

För Sveriges del är det klart att biståndet måste spela en central roll i kommande internationella förhandlingar. De rika länderna måste acceptera ett moraliskt ansvar för den internationella fördelningen av finansiella resurser. Varje tänkbar paketlösning i den globala förhandlingsrunda som berörs senare måste därför innehålla utfästelser om ökade resursöverföringar till de fattigaste u-länderna.

1.2 Nya nord/syd-förhandlingar

Propositionen (s. 22—24)

Vid de alliansfria staternas möte i Havanna sommaren 1979 kunde man se tendenser till ett nytt perspektiv på det internationella förhandlingsläget. Bl. a. diskuterades relationerna mellan rika och fattiga u-länder och möjligheten av en förhandlingsomgång inom u-landsgruppen. Dessutom framfördes idén om en ny stor internationell förhandling — en global runda — för att samordnat diskutera frågor rörande råvaror, energi, handel, utveckling, monetära och finansiella frågor.

Detta förslag presenterades inför FN:s generalförsamling hösten 1979. Trots tveksamhet bland en del i-länder kunde förslaget antas, och ett konkret förberedelsearbete har nu inletts med sikte att inleda globala

förhandlingar inom FN:s ram vid det extra mötet med generalförsamlingen hösten 1980.

Sverige har från början intagit en positiv hållning till förslaget om en global förhandlingsrunda. Vi har t. ex. anledning att verka för att energifrågorna får en central plats i förhandlingarna eftersom de är av betydelse för både i- och u-länder. Hur förhandlingarna skall föras återstår att se. Redan existerande förhandlingsorgan måste utnyttjas i största möjliga utsträckning.

Sverige kommer att söka spela en aktiv och konstruktiv roll i det arbete som föreståt. En viktig uppgift blir att hävda de fattigaste u-ländernas växande behov av bistånd.

Samtidigt som förberedelserna för den globala rundan intensifieras pågår arbetet på en internationell utvecklingsstrategi för 1980-talet. Meningen är att strategin skall antas av det extra mötet med FN:s generalförsamling hösten 1980. Sverige har i detta arbete, som inleddes hösten 1978, särskilt riktat uppmärksamheten på tre områden:

— mobilisering av u-ländernas mänskliga resurser, vilket bl. a. ställer krav på produktiv sysselsättning, bättre utbildning och hälsovård;
— hushållning med tillgängliga resurser under hänsynstagande till krav på ekologisk balans;
— ökade resursöverföringar särskilt till de fattigaste u-länderna.

Flertalet u-länder ställer sig tveksamma till att i strategiarbetet behandla interna faktorer i utvecklingsprocessen. De menar att det i så fall rör sig om otillbörlig inblandning i ett enskilt lands inre angelägenheter. Självfallet måste sådana invändningar tas på allvar. Från svensk sida bör man dock alltjämt framhäva betydelsen av dessa områden för utvecklingsprocessen. Det är uppenbart att de avgörande nord/syd-frågorna handlar om samspelet mellan internationella förändringar och anpassningsåtgärder i både rika och fattiga länder. Betydelsen härav understryks av att det nu står alltmer klart att ekonomisk tillväxt i sig själv inte automatiskt kommer fattiga människor till del. Det krävs speciella åtgärder för att stödja de mest behövande befolkningsgrupperna i deras ansträngningar att bli delaktiga i den ekonomiska utvecklingsprocessen.

1.3 U-landspolitiken i internationella förhandlingar

Propositionen (s. 25—31)

De multilaterala handelsförhandlingarna inom ramen för GATT har under året avslutats. Resultaten är i flera avseenden uppmuntrande. De innefattar väsentliga tullsänkningar och medför att det internationella handelspolitiska regelsystemet byggs ut.

Förhandlingsresultatet har kritiserats från u-landshåll, vilket är förståeligt mot bakgrund av de uttalanden till förmån för u-länderna som

gjordes när förhandlingarna inleddes år 1973. Det måste likväl konstateras att förhandlingarna mer än vid någon tidigare förhandlingsomgång i GATT har ägnat uppmärksamhet åt u-ländernas särskilda handelsproblem.

FN:s femte konferens om handel och utveckling (UNCTAD V) genomfördes i Manila i maj 1979. Förhandlingarna grundade sig, liksom vid tidigare konferenser, i stor utsträckning på förslag som hade utarbetats av u-länderna. Dagordningen omfattade praktiskt taget alla frågor som berörs i nord/syd-dialogen. Det största intresset inriktades på de frågor som gällde behovet av strukturella förändringar i världsekonomin, handelsfrågor, och då särskilt de växande tendenserna till protektionism, samt frågor om bistånd och s. k. massiva resursöverföringar.

Bland konferensens konkreta resultat bör följande nämnas:

— ett program för de minst utvecklade länderna och en rekommendation om att inkalla en särskild FN-konferens för att behandla dessa länders problem;
— ett program för ekonomiskt samarbete mellan u-länder;
— fördjupade studier om massiva resursöverföringar avsedda att öka u-länders köpkraft och samtidigt ta i anspråk outnyttjad industriell kapacitet i de rika länderna;
— ett kraftfullt uttalande mot protektionism och för behovet av strukturanpassning;
— beslut att i framtiden gemensamt granska utvecklingen på dessa områden.

Konferensen kunde inte enas i en rad frågor som fördes vidare till UNCTAD:s permanenta maskineri. Bland dessa frågor märks bl. a. dagordningspunkten om ömsesidigt beroende liksom frågan om riktlinjer för framtida skuldkonsolideringsaktioner. Några frågor fördes av u-länderna till omröstning varvid majoritet erhölls. Det gällde bl. a. de monetära frågorna liksom vissa sjöfartsfrågor. För att konferensens rekommendationer skall kunna genomföras fordras emellertid ett aktivt stöd från de ledande industriländerna.

På råvaruområdet har förhandlingarna om *det integrerade råvaruprogrammet* fortsatt. Detta arbete har bl. a. inriktats på att åstadkomma avtal om stabila priser för enskilda råvaror. Hittills har överenskommelse nåtts om endast två varor. Det är ett nytt sockeravtal samt ett första avtal om naturgummi. Förhandlingar om ett kakaoavtal, som skall ersätta 1975 års avtal, har ännu inte kunnat slutföras. I fråga om ytterligare några råvaror, bl. a. jute, tropiskt timmer, vegetabiliska oljor och vissa metaller, fortsätter också arbetet. Utsikterna att inom en snar framtid nå fram till fullständiga avtal på dessa områden är dock små.

Inom ramen för det integrerade råvaruprogrammet har separata förhandlingar förts om att upprätta en *gemensam fond,* bl. a. för att finansiera råvarulager i anslutning till enskilda avtal. En sådan fond har i flera år utgjort ett av u-ländernas centrala krav i förhandlingarna om

en ny ekonomisk världsordning. Vid en återupptagen konferens inom UNCTAD i mars 1979 nåddes en ramöverenskommelse som fastlägger fondens funktionssätt och verksamhetsområde samt finansieringsbehov.

Fonden kommer att ha två s. k. konton eller utlåningskanaler. Det första kontot är avsett att finansiera buffertlager. Det andra kontot, som har tillkommit på förslag främst av de afrikanska staterna, är av biståndskaraktär och avsett för att stödja forskning och åtgärder för att främja u-ländernas export och vidareförädling av råvaror. Under UNCTAD V utlovade Sverige ett frivilligt bidrag till det andra kontot på 24 milj. kr.

Åtgärder för att stärka *u-ländernas egen kapacitet och kompetens i fråga om vetenskap och teknik* spelade en central roll under *FN:s konferens om vetenskap och teknik för utveckling (UNCSTED)* i augusti 1979 i Wien. Under konferensen koncentrerades intresset till frågor som rörde finansiella resurser och organisatoriska reformer. På ett gemensamt förslag från Sverige, Finland och Norge antog konferensen ett förslag om att upprätta en särskild fond, knuten till FN:s utvecklingsprogram (UNDP), för att under den kommande tvåårsperioden finansiera insatser för att stärka u-länders vetenskapliga och tekniska kapacitet. Bidragsmålet fastställdes till 250 milj. dollar och chefen för UNDP fick i uppdrag att vidta de nödvändiga förberedelserna för att hålla en bidragskonferens och utarbeta riktlinjer för hur medlen skall användas. Ett förslag från u-länderna om ett framtida internationellt finansieringssystem för vetenskap och teknik kommer att studeras i en särskild mellanstatlig expertgrupp.

FN:s tredje havsrättskonferens, som sedan år 1973 har förhandlat om *ett nytt regelsystem för havens nyttjande,* behandlar en rad problem av särskilt intresse för u-länderna. Till dessa problem hör särskilt frågan om utvinning av resurserna på den del av havsbottnen som ligger utanför nationell jurisdiktion. Arbetet har nu fortskridit så långt att goda möjligheter föreligger för att konferensen skall kunna avslutas under dess nionde session år 1980. En slutgiltig konventionstext skulle därmed kunna antas vid en konferens år 1981.

Frågan om *industriella strukturanpassningsproblem* och frågor sammanhängande med u-ländernas önskemål om en ökad andel av världens industriproduktion kommer att få en central plats under den tredje generalkonferens som FN:s industriutvecklingsorganisation (UNIDO) håller i januari—februari år 1980 i New Delhi.

Vid organisationens andra generalkonferens i Lima år 1975 antogs, om än med reservationer från många industriländer, bl. a. målsättningen att u-länderna år 2000 skall svara för 25 procent av världens samlade industriproduktion. Utvecklingen i riktning mot en större andel av industriproduktionen för u-länderna sker emellertid långsamt. För den blygsamma ökning av u-ländernas andel som har ägt rum sedan Limakonferensen svarar ett fåtal u-länder i Sydostasien och Latinamerika.

De västliga i-länderna har minskat sin andel av världens industriproduktion medan främst statshandelsländerna har ökat sin andel.

Under sommaren 1979 anordnade FN:s jordbruks- och livsmedelsorganisation (FAO) en *världskonferens för jordbruksreformer och landsbygdsutveckling (WCARRD)*. Eftersom majoriteten av u-ländernas befolkning bor på landsbygden och är sysselsatt inom jordbruket har jordbrukssektorns avgörande roll i utvecklingsprocessen kommit att uppmärksammas alltmer. En viktig uppgift för konferensen blev därför att anta en principdeklaration och ett handlingsprogram som skall vara vägledande för FN-organens verksamhet. Dessa dokument präglas av ett integrerat synsätt på landsbygdsutvecklingen där bl. a. jordbruksreformer, utbildningsinsatser och folkligt deltagande ingår som beståndsdelar. Därigenom blev konferensen också ett genombrott för uppfattningen att en ny ekonomisk världsordning inte bara förutsätter förändrade relationer mellan u- och i-länder utan även en mobilisering av u-ländernas egna mänskliga resurser. Detta kräver genomgripande reformer i u-länderna.

Resursöverföringsfrågorna kom att spela en viktig roll under UNCTAD V. Inom FN-sekretariatet, UNCTAD och OECD diskuteras nu olika sätt att långsiktigt stimulera världsekonomin genom ökade och nya former av resursöverföringar till u-länderna. Tanken är att förslag snarast skall utarbetas så att vissa preliminära beslut kan tas vid det extra mötet med FN:s generalförsamling hösten 1980.

De transnationella företagens verksamhet har stort inflytande på de internationella handels- och investeringsmönstren. Företagen spelar också en avgörande roll i den internationella överföringen av teknologi och andra resurser. Sverige deltar aktivt i FN:s arbetsgrupp för en uppförandekod för transnationella företag. Ett första samlat utkast till kod förväntas föreligga vid halvårsskiftet 1980.

Inom FN pågår flera olika förhandlingar som berör frågan om u-ländernas tillgång till *vetenskap och teknik*. En sådan förhandling gäller den redan nämnda koden för transnationella företag. En annan uppförandekod som diskuteras avser överföring av teknologi. Även förhandlingarna om patenträttsliga frågor berör u-ländernas krav på ökad andel av världens tekniska kunskap.

I samtliga dessa förhandlingar söker Sverige spela en aktiv roll. I arbetet med en *teknologikod* som har pågått inom UNCTAD sedan år 1976 har flera framsteg gjorts. Ett utkast till kod finns och enighet har nåtts kring stora delar av innehållet. Under hösten 1979 gjordes ett genombrott i förhandlingarna då enighet nåddes kring en lösning som innebär att koden skall bestå av rekommendationer, att ett uppföljningsmaskineri bildas inom UNCTAD samt att en översyn av koden i dess helhet inklusive dess rättsliga natur skall ske efter cirka fem år. Det finns nu förutsättningar för att koden skall kunna färdigställas vid den tredje återupptagna förhandlingssessionen våren 1980.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 145 av Kerstin Anér (fp) vari hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige i internationella sammanhang bör stödja u-länders önskan att medverka i datasamarbete och att därvid betona även de sociala risker datatekniken kan medföra,

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk) i vad avser delyrkandena 2 d) och e), nämligen

2. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag så att Sveriges handelspolitik gentemot u-länderna anpassas till biståndspolitikens mål, vilket på kort sikt innebär

d) att Sverige verkar för införande av s. k. socialklausul i internationella handelsavtal,

e) att Sverige verkar för att den s. k. uppförandekoden för teknologiöverföring till utvecklingsländerna blir bindande.

Utskottet

I vpk-motion 1625, delyrkande 2 d), föreslås att Sverige skall verka för att en s. k. socialklausul skall införas i internationella handelsavtal.

Kravet på en s. k. socialklausul i internationella handelsavtal har övervägts av utskottet vid flera tidigare tillfällen. Senast i betänkande UU 1978/79: 27 behandlades utförligt ett liknande yrkande. Under det förra året slutförda GATT-förhandlingarna verkade Sverige tillsammans med övriga nordiska länder för en förbättring av den existerande skyddsklausulen i GATT-avtalet (art. XIX) och för att den skulle kunna tillämpas på ett mera selektivt sätt mot import som kan vålla skada. Härvid skulle ett syfte vara att uppnå viss möjlighet att med handelspolitiska medel ingripa mot marknadsstörande import av varor som framställts under otillfredsställande arbetsvillkor.

Det visade sig inte möjligt att under förhandlingarna få gehör för den föreslagna förändringen av GATT:s skyddsklausul. Särskilt u-länderna intog en klart negativ inställning till dessa tankar. De anser nämligen att intentionerna som ligger till grund för önskemålen om en s. k. socialklausul döljer ökade möjligheter till skönsmässiga protektionistiska åtgärder från i-ländernas sida mot u-ländernas exportansträngningar. Tankarna på att i ett handelspolitiskt sammanhang söka tillgodose å ena sidan krav på importlandets internanpassning och å den andra förbättrade sociala produktionsförhållanden i exportlandet hålls visserligen fortfarande levande i GATT-arbetet, bl. a. på svensk och nordisk tillskyndan, men viktiga ländergruppers motstånd — inte minst u-länder-

nas — gör att utsikterna att nå någon framgång på denna väg f. n. måste bedömas som små.

Den svenska regeringen har emellertid också inom Internationella arbetsorganisationen (ILO) vid flera tillfällen tagit upp de strävanden om socialt och arbetsrättsligt acceptabla produktionsförhållanden som ligger bakom kravet på en s. k. socialklausul, eller "minimum international labour standards" som det mera gängse internationella begreppet numera lyder. Senast vid ILO:s generalkonferens år 1979 gjordes från svensk sida en förnyad framstöt i frågan, bl. a. siktande till en effektivare övervakning av produktionsförhållandena i syfte att förbättra arbetsvillkoren i världen men också för att genom en sådan övervakning motverka protektionistiska tendenser i världshandeln.

Utskottet utgår från att regeringen på olika sätt internationellt också i fortsättningen främjar arbetsrättsliga och sociala mål i u-länderna och söker bemästra de särskilda konkurrensproblem som hänger samman med socialt otillfredsställande produktionsförhållanden.

Med det anförda får delyrkande 2 d) i vpk-motion 1625 anses besvarat.

I samma motion hemställs också att Sverige verkar för att den s. k. uppförandekoden för teknologiöverföring till utvecklingsländerna blir bindande.

Ett liknande yrkande behandlades senast i betänkande UU 1978/79: 27. Utskottet framhöll då att det på svensk sida inte hade ansetts realistiskt att verka för en rättsligt bindande kod, då en sådan inte antogs ha förutsättningar att bli allmänt accepterad. För att alls komma till stånd och bli ett effektivt instrument måste en frivillig uppförandekod utgöra en balans mellan intressen på ömse håll som ofta är motstridiga, hette det vidare i betänkandet.

Som framgår av propositionen nåddes hösten 1979 enighet kring en lösning som innebär att koden skall bestå av rekommendationer. Motionärerna menar emellertid att endast en bindande kod kan få något reellt innehåll. Utskottet kan inte dela denna uppfattning. Om bindande bestämmelser hade uppställts som ett krav i förhandlingsarbetet är det troligt att koden i gengäld hade måst bli relativt allmänt hållen och mindre effektiv. Utskottet ser det som ett värde att koden nu förefaller få en utformning som innebär att ett uppföljningsmaskineri skapas och att en översyn av koden skall ske om cirka fem år. Denna översyn kommer också att omfatta kodens rättsliga natur.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet delyrkande 2 c) i vpk-motion 1625.

Frågan om teknologiöverföring till u-länderna berörs också i motion 145 i vilken föreslås att Sverige i internationella sammanhang bör stödja u-länders önskan att medverka i datasamarbete och att därvid betona även de sociala risker datatekniken kan medföra.

Det är naturligt att u-länderna önskar ha tillgång även till modern teknologi. Samtidigt är det uppenbart att användningen av avancerad teknik kan medföra risker av olika slag. Den erfarenheten har många i-länder gjort.

Enligt utskottets mening är det i första hand u-ländernas egen sak att avgöra valet av sin teknik. I-länderna har emellertid ett medansvar för vilket slag av teknik och för vilka produktionsmetoder de erbjuder u-länderna.

Som framgår av propositionen hölls i augusti 1979 en FN-konferens i Wien om vetenskap och teknik för utveckling (UNCSTED). Ett huvudsyfte med konferensen var att föreslå åtgärder för att höja u-ländernas egen kapacitet och kompetens i fråga om vetenskap och teknik. På bl. a. svenskt initiativ antog konferensen ett förslag om en fond som skall kunna utnyttjas för insatser som kan stärka u-ländernas förmåga att hantera avancerad teknik.

UNCSTED behandlade inte speciellt datafrågor men de slutsatser som nåddes avser också överföring av datateknologi. Inom FN-systemet finns emellertid en organisation — International Bureau of Informatics, IBI — som särskilt ägnar sig åt datafrågor. Sverige har deltagit som observatör i vissa av organisationens möten och därvid utnyttjat tillfället att framföra synpunkter på datateknikens risker. Regeringen har dock inte funnit anledning att gå in som medlem i IBI.

Enligt utskottets mening ligger det för såväl i- som u-länder en fara i att alltför snabbt och i alltför hög grad utnyttja datatekniken. Samtidigt kan det inte vara en i-landsuppgift att avråda u-länderna från användning av datorer. Det är däremot angeläget att Sverige i sitt samarbete med u-länderna bidrar till att utveckla u-ländernas egna möjligheter att självständigt bedöma datateknikens möjligheter och risker.

Det förefaller utskottet som om direkta kontakter med u-länderna i många fall är bättre ägnade för utbyte av synpunkter på datafrågor än förhandlingar i specialiserade internationella organisationer, särskilt som datatekniken inte kan sägas vara en fristående företeelse utan finner användning i många skilda verksamheter. Regeringen bör därför ta till vara de tillfällen som den fortlöpande dialogen med mottagarländerna erbjuder för att med dem diskutera val av datateknik och därvid redovisa Sveriges egna erfarenheter på området.

Med det ovan anförda får motion 145 anses besvarad.

1.4 *En svensk u-landspolitik*

Propositionen (s. 24—25, 32—33)

Situationen i tredje världen och utvecklingen i nord/syd-relationerna understryker vikten av en aktiv och samordnad svensk u-landspolitik. Flera u-länder har under senare år vuxit fram som viktiga avnämare för svenska industrivaror. Goda och etablerade kontakter med en bred krets

av u-länder är av vikt för vår försörjning med råvaror. Biståndet till vissa programländer är under avveckling och ansträngningar kommer i stället att göras för att med dessa länder utveckla ett samarbete som är byggt på ömsesidiga intressen.

Den nyligen inrättade samrådsgruppen för u-landspolitiska frågor har visat sig vara ett värdefullt forum för informationsutbyte mellan företrädare för olika sakområden inom regeringens kansli. Flertalet av de frågor som har diskuterats har berört flera olika departement. Detta gäller t. ex. massiva resursöverföringar, strukturomvandling, miljö och utveckling och Sveriges inställning till förslaget om en global förhandlingsrunda som bl. a. innefattar energifrågorna.

I proposition 1978/79: 100 (bil. 6) redovisades en rad bilaterala åtgärder och näringspolitiska beslut med u-landsaspekter. Där liksom i proposition 1978/79: 113 om riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation m. m. redogjordes också för de organ som numera står till regeringens förfogande för det helt eller delvis biståndsfinansierade samarbetet med u-länderna. Dessa organ är förutom SIDA styrelsen för u-landsforskning (SAREC), importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD), utbildningsberedningen och fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND).

Med hjälp av dessa organ är det nu möjligt att låta biståndet bidra till en mångsidig utveckling av Sveriges relationer med enskilda u-länder.

Olika institutionella ramar kan tänkas för samarbete med u-länderna. I viss utsträckning har institutionella arrangemang redan växt fram för att främja ett samarbete av ömsesidigt intresse mellan Sverige och vissa u-länder. Exempel på sådana är de s. k. blandade kommissioner och gemensamma arbetsgrupper, som har inrättats med ett tiotal u-länder inom och utom programlandskretsen för att främja samarbete på i huvudsak kommersiella villkor. Vissa av programländerna har önskat en mer permanent institutionell ram för att främja utveckling av förbindelserna utöver det rena biståndet. Liknande önskemål har framkommit från andra u-länder. För att bl. a. undersöka möjligheterna att bättre tillgodose sådana önskemål har inom handelsdepartementet inletts en översyn av vissa frågor rörande *samarbetsavtal* med u-länder.

Inom handelsdepartementet pågår f. n. också en utredning om förutsättningarna för införande av ett system för s. k. *blandade krediter.* Inom ramen för utredningen prövas också möjligheten att införa ett system för exportkreditgarantier till främst fattiga programländer för svenskt bistånd som befinner sig i särskilda svårigheter. Med blandade krediter avses krediter som subventioneras av staten utöver stöd till s. k. konsensusnivå. Ett skäl för tillsättandet av denna utredning har varit ökande svårigheter att konkurrera på u-landsmarknaderna. Ett annat skäl har varit att många u-länder har framfört önskemål om krediter på mjuka villkor, ibland som ett komplement till biståndet eller för att bistånd inte finns tillgängligt.

Bland de svenska programländerna har Cuba, Tunisien och Vietnam direkt efterfrågat blandade krediter. Om ett sådant system leder till att ökade resurser överförs till u-länderna utöver biståndet skulle det kunna bli av värde från u-landssynpunkt. Om det dessutom leder till att svenska företag kan bygga upp kontakter på nya marknader som leder till sysselsättning också i den svenska industrin kan systemet vara till nytta både för Sverige och u-länderna.

Avsikten är att proposition om s. k. blandade krediter skall föreläggas riksdagen under år 1980.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 1, nämligen

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om att en parlamentarisk utredning tillsätts för att genomföra en samlad översyn av svensk u-landspolitik och de förändringar inom olika samhällssektorer som förutsätts för att tillmötesgå u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning,

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 19, nämligen att riksdagen beslutar

19. att hos regeringen anhålla om utredning och förslag om hur en bättre samordning skall uppnås av de inom ramen för u-landspolitiken verksamma organen,

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 2 a)—c), nämligen

2. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag så att Sveriges handelspolitik gentemot u-länderna anpassas till biståndspolitikens mål, vilket på kort sikt innebär

a) att regeringen prövar möjligheterna att ingå ramavtal om ekonomiskt, tekniskt och industriellt samarbete med Vietnam, Angola, Moçambique, Cuba och andra länder som strävar efter social och ekonomisk rättvisa och oberoende i förhållande till de kapitalistiska metropolerna,

b) att exportkreditgarantierna i första hand reserveras för denna ländergrupp,

c) att intresset för långsiktiga råvaruavtal bland råvaruproducenter i denna ländergrupp undersöks.

Utskottet

Ett yrkande om en parlamentarisk utredning om Sveriges u-landspolitik, likalydande med det i vpk-motion 1625, behandlades och avstyrk-

tes av utskottet senast i betänkande UU 1978/79: 27. Utskottet erinrade då bl. a. om Sveriges principiella stöd för kraven bakom begreppet "en ny ekonomisk världsordning" samt påpekade att en svensk u-landspolitik måste få växa fram successivt efter hand som u-landskraven konkretiseras och resulterar i överenskommelser.

Utskottet ser inte skäl att nu göra en annan bedömning och avstyrker därför yrkandet om en parlamentarisk utredning i vpk-motion 1625.

I motion 1133, yrkande 19, föreslås att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning och förslag om hur en bättre samordning skall uppnås av de inom ramen för u-landspolitiken verksamma organen. Motionärerna framhåller att floran av instrument utöver SIDA för samarbete med u-länderna blivit allt rikhaltigare. De nämner styrelsen för u-landsforskning (SAREC), importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD), utbildningsberedningen, fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND), exportkreditnämnden (EKN) och det i propositionen aviserade systemet med blandade krediter. Motionärerna anser att regeringen bör utreda hur en bättre samordning av u-landspolitiken skall åstadkommas och säger i sammanhanget att en klar gränsdragning måste göras mellan det u-landssamarbete som bestäms av våra solidaritetsmålsättningar å ena sidan och annat ekonomiskt utbyte å den andra.

När utskottet förra riksmötet behandlade proposition 1978/79: 113 om riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation förelåg en motion 1978/79: 2282 i vilken behovet av en översyn av arbetsfördelningen och samordningen mellan de i u-landssamarbetet medverkande statliga organen aktualiserades.

I proposition 113 ansåg föredraganden att det på det hela taget rådde en lämplig rollfördelning mellan de i utvecklingssamarbetet medverkande departementen och myndigheterna. Samtidigt framhölls att arbetsfördelningen och samordningen mellan berörda organ borde göras till föremål för fortlöpande diskussion och översyn.

Utskottet utgick i sitt betänkande över den nämnda propositionen (UU 1978/79: 30) från att behovet av samordning mellan olika organ fortlöpande skulle bli uppmärksammat och att regeringen skulle ta de initiativ som kunde erfordras för att komma till rätta med eventuellt rådande eller uppkommande brister. Yrkandet i motion 1978/79: 2282 ansågs därmed besvarat.

Enligt utskottets mening kvarstår behovet av att fortsatt uppmärksamhet ägnas samordningen av Sveriges u-landspolitik, såsom den utformas i olika organ. De internationella förhandlingarna mellan u-länder och i-länder kan synas gå långsamt och de konkreta resultaten av dem är hittills blygsamma. Detta utesluter emellertid inte att det vid sidan av förhandlingsmaskineriet pågår en ständig förändring av relationerna mellan i-länder och u-länder. Ett antal u-länder har fått en allt starkare

position i det internationella ekonomiska samarbetet. Följderna av dessa förändringar är redan påtagliga. De har ibland medfört påfrestningar för Sverige och andra i-länder men samtidigt inneburit en betydelsefull stimulans av världsekonomin.

Som också påpekas i motion 1133 kommer den internationella situationen av allt att döma att kräva nya initiativ av i-länder och u-länder. Detta är ämnet för den omfattande analys som den s. k. Brandtkommissionen nyligen lagt fram.

Utskottet har inte anledning anta att samordningen mellan de u-landspolitiska organ regeringen nu förfogar över skulle fungera otillfredsställande och konstaterar i sammanhanget att den interdepartementala samrådsgruppen för u-landsfrågor här har en viktig uppgift att fylla.

Den pågående omdaningen av relationerna mellan i-länder och u-länder kan emellertid inte undgå att få konsekvenser även för organisationen av Sveriges förbindelser med u-länderna på olika plan.

Utskottet vill därför för regeringens fortsatta överväganden erinra om sina synpunkter i UU 1978/79: 30.

Med det ovan anförda får yrkande 19 i motion 1133 anses besvarat.

I vpk-motion 1625, delyrkandena 2 a), b) och c), föreslås att Sveriges handelspolitik gentemot u-länderna anpassas till biståndspolitikens mål. Detta innebär enligt motionärerna att regeringen prövar möjligheterna (a) att ingå ramavtal med Vietnam, Angola, Moçambique, Cuba och andra länder som strävar efter social och ekonomisk rättvisa och oberoende i förhållande till de kapitalistiska länderna, (b) att exportkreditgarantierna i första hand reserveras för denna ländergrupp samt (c) att intresset för långsiktiga råvaruavtal med länder i denna grupp undersöks.

Utskottet behandlade och avstyrkte identiska yrkanden under förra riksmötet (UU 1978/79: 27).

Samarbetsavtal har under åren ingåtts med ett begränsat antal länder. Erfarenheterna har ofta visat sig vara goda. Behovet av samarbetsavtal måste emellertid noga prövas i varje enskilt fall utifrån praktiska bevekelsegrunder. Det förefaller mot denna bakgrund inte ändamålsenligt att i förväg avgränsa en viss länderkrets för dessa samarbetsavtal.

Som framgår av propositionen pågår inom handelsdepartementet en översyn av vissa frågor rörande samarbetsavtal. Översynen, som beräknas föreligga mot slutet av året, kommer bl. a. att pröva argumenten för och emot dylika samarbetsavtal.

I frågan om långsiktiga råvaruavtal framhöll utskottet i ovannämnda betänkande att en multilateral reglering av råvarumarknaderna principiellt är att föredra framför bilaterala avtal. Detta utesluter inte att bilaterala råvaruavtal, exempelvis på energiförsörjningsområdet, ibland

kan behöva övervägas. Inte heller i det fallet finns det enligt utskottets mening någon anledning att i förväg avgränsa någon särskild länderkrets.

Vad gäller förslaget att begränsa exportkreditgarantierna till den angivna ländergruppen hänvisade utskottet förra året till den redan existerande uppdelningen mellan s. k. normalgarantier och u-garantier och fann inte anledning att förorda någon ytterligare begränsning. Utskottet finner inte skäl att nu inta annan ståndpunkt.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet delyrkandena 2 a), b) och c) i vpk-motion 1625.

1.5 Energi, miljö och utveckling

Propositionen (s. 33—36)

U-ländernas fortgående industrialisering och snabba befolkningsökning kommer att innebära kraftigt ökad konsumtion av *energi* i denna del av världen. Mot denna bakgrund och med hänsyn till det förväntade läget på längre sikt när det gäller tillgång och priser på olja är det angeläget att i-länderna begränsar sitt beroende av importerad olja genom förbättrad hushållning och genom utveckling och utnyttjande av andra energikällor.

Stigande volym och ökade priser för energiimporten tar i anspråk en växande andel av u-ländernas exportinkomster och medför allvarliga belastningar på de oljeimporterande u-ländernas betalningsbalanser. Detta kan i sin tur negativt återverka på u-ländernas långsiktiga utvecklingsplaner. Även andra former av energiförsörjning i u-länderna vållar problem för deras utveckling. S. k. icke kommersiella energislag som ved, jordbruksavfall och torkad spillning kan, om de överutnyttjas, leda till allvarliga negativa effekter för miljö och jordbruk.

Medvetandet om att det behövs ett ökat internationellt samarbete i energiförsörjningsfrågorna har stärkts. Ett tecken härpå är beslutet i FN att sammankalla en konferens om nya och förnybara energikällor år 1981. I Sverige har en kommitté tillsatts i syfte att förbereda konferensen. Konferensen kommer att särskilt inriktas på frågan om u-ländernas energibehov och möjligheten till samarbete mellan i- och u-länder. Särskild uppmärksamhet bör ägnas de fattigare u-ländernas situation.

Inom OECD har diskussioner förts om insatser för att hjälpa u-länderna att ta i bruk nya och förnybara energikällor. Världsbanken har inlett ett särskilt program för bistånd till oljeutvinning. EG-kommissionen har framlagt ett förslag om samarbete med u-länder på energiområdet.

Inom FN-systemet undersöker FN:s utvecklingsprogram (UNDP) bl. a. möjligheterna att i ökad utsträckning använda FN:s naturresursfond för att finansiera prospekteringsverksamhet. FN:s organisation för

industriutveckling (UNIDO) kommer att i ökad omfattning förse u-länder med tekniskt bistånd vad gäller energiplanering och energisnåla industriprocesser. Även FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) spelar en pådrivande roll på områden som skogsåterväxt och markvård.

Inom ramen för de internationella biståndsprogrammens verksamhet och i internationella förhandlingar om utvecklingssamarbete kommer Sverige att uppmärksamma frågor kring ett intensifierat energisamarbete med betoning på de icke-oljeproducerande u-ländernas situation.

Det bilaterala biståndet på energiområdet har i flertalet fall gällt projektbistånd i form av stöd till exempelvis kraftverksbyggen. Intresse börjar emellertid numera finnas för att utveckla nya former av energibistånd, t. ex. energiplanering och utnyttjande av nya energikällor.

SIDA har låtit göra en utredning om u-ländernas energiproblem. Denna omfattar bl. a. en genomgång av den svenska resursbasen på området. Föredraganden anser det angeläget att SIDA redovisar vilka möjligheter Sverige har att lämna bistånd på energiområdet.

Under senare år har medvetenheten ökat snabbt om samspelet mellan *miljö och utveckling*. Ännu återstår emellertid att utveckla produktionsmetoder som fungerar i balans med känsliga ekologiska förhållanden. Miljökraven måste göra sig gällande i planeringen av nya investeringar. Vidare är det viktigt att jordbruket diversifieras, genom exempelvis växelbruk, och kompletteras med förbättrad boskapsskötsel och skogsvård. Energisnåla metoder erfordras liksom gödslingsmetoder som inte förgiftar jorden. Återvinningslösningar och en resursbevarande teknologi är lika aktuella för u-länderna som för i-länderna.

I internationella organ har alltmer uppmärksammats behovet av att beakta samspelet mellan bl. a. utveckling och miljökrav. På svenskt initiativ hölls i augusti 1979 ett FN-symposium i Stockholm om dessa samband. FN:s miljöprogram (UNEP), som Sverige aktivt stöder, verkar för att detta integrerade synsätt skall tillämpas i det internationella utvecklingssamarbetet. Organisationens strävan är att få till stånd ett miljöprogram som omfattar hela FN-systemet. Sverige kommer även att aktivt arbeta för att resurs- och miljöfrågorna får en framträdande plats i strategin för det tredje utvecklingsårtiondet. Stockholmssymposiet får framför allt ses som en åtgärd till stöd för ansträngningarna att vinna beaktande av miljö- och resursaspekterna i den nya utvecklingsstrategin.

FN:s vattenårtionde inleds detta år. Mer samlade internationella insatser på området är önskvärda. Sverige har under åren lämnat ett omfattande bistånd till insatser för vattenprogram. Den senaste tioårsperioden beräknas cirka en halv miljard kronor av svenska biståndsmedel ha använts till vattenvårdsprojekt. Förslag finns på ett svenskt handlingsprogram i anslutning till FN:s vattenårtionde. SIDA avser att budgetåret

1980/81 ge stöd till Världshälsoorganisationen (WHO) för att stärka vissa u-länders planeringskapacitet inom FN:s vattenårtionde. Ett SIDA-finansierat FN-seminarium om sociala och ekonomiska effekter i samband med vattenförsörjningen på landsbygden hålls i höst i Uppsala.

Sverige har även gjort stora satsningar på markvårdsprogram, t. ex. skogsplantering i Moçambique, Tanzania och Etiopien. Mer omfattande åtgärder är under beredning i fråga om mark- och skogsvård.

Sverige bör i utvecklingssamarbetet med u-länderna fortsätta att ägna uppmärksamhet åt miljöaspekterna i de utvecklingsprojekt som stöds av Sverige. Av värde i sammanhanget är att SIDA i samarbete med det internationella institutet för miljö och utveckling (IIED) i London tar fram ett underlag för att möjliggöra analyser av miljökonsekvenser vid planering av alla svenska biståndsinsatser.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1979/80: 356 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari föreslås

att riksdagen hemställer att regeringen i FN verkar för genomförandet av ett naturresursår under tidigare delen av 1980-talet,

dels motion 1979/80: 357 av Sten Sture Paterson (m), vari hemställs

att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att förmå FN att upprätta en internationell forskningscentral med uppgift som angivits i motionen,

dels motion 1979/80: 809 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c), yrkande 2, nämligen att riksdagen beslutar anhålla att regeringen rekommenderar Sveriges FN-delegation

2. att arbeta för att ett nytt energiorgan för de förnybara energikällorna inrättas vid FN,

dels motion 1979/80: 1621 av Sture Korpås m. fl. (c), yrkandena 1 och 7, nämligen

1. att riksdagen uttalar att Sverige inom FN och internationella samarbetsorganisationer på energi- och forskningsområdet bör verka för ett internationellt forskningsprogram för förnybara och miljövänliga energikällor med särskild hänsyn till u-ländernas behov,

7. att riksdagen anhåller att regeringen tar initiativ till inrättandet av ett internationellt ekologiskt forskningsinstitut.

Utskottet

I motion 809, yrkande 2, föreslås att Sverige skall arbeta för att ett nytt energiorgan för de förnybara energikällorna inrättas vid FN.

I motion 1621, yrkande 1, föreslås att Sverige inom FN och inter-

nationella samarbetsorganisationer bör verka för ett internationellt forskningsprogram för förnybara och miljövänliga energikällor med särskild hänsyn till u-ländernas behov.

Som framgår av propositionen kommer världens resurshushållning av allt att döma stå i centrum för det internationella förhandlingsarbetet under 1980-talet. I den nya förhandlingsomgång mellan u-länder och i-länder varom beslut fattades vid generalförsamlingens senaste möte är avsikten att ge energifrågorna en central plats. Sverige verkar också för att resursfrågorna skall ägnas särskild uppmärksamhet i utvecklingsstrategin för 1980-talet. Även Brandtkommissionens nyss framlagda rapport tar upp dessa frågor och föreslår bl. a. att ett FN-centrum för energiforskning upprättas.

Det är av avgörande vikt för u-länderna att nya och förnybara energikällor snabbt utvecklas. De fattiga länderna har drabbats särskilt hårt av oljeprishöjningarna. Deras fattigdom har i sig ofta tvingat fram en rovdrift på brännved ur de knappa skogstillgångarna.

Det är mot denna bakgrund Sverige verkat för sammankallandet av en särskild FN-konferens om nya och förnybara energikällor. Beslut om en sådan konferens har nu fattats. Den kommer att äga rum i Nairobi i augusti 1981. Enligt planerna skall konferensen behandla följande energikällor: sol, geotermi, vind, tidvatten, vågor, termiska gradienter, biomassa, brännved, träkol, torv, dragdjur, oljeskiffer, tjärsand och vattenkraft. Som första land har Sverige tillsatt en förberedande kommitté under energiministerns ordförandeskap med uppgift att formulera svenska synpunkter och förslag inför konferensen.

Utskottet välkomnar den inriktning av det internationella energisamarbetet mot nya och förnybara energikällor som Nairobikonferensen är ett uttryck för. Det är utskottets förhoppning att regeringen, genom den förberedande kommittén, verkar för att konferensen leder till konkreta och redan på kort sikt användbara resultat. Utskottet delar motionärernas uppfattning att stor vikt måste läggas vid forskning kring förnybara resurser i det internationella energisamarbetet. Behovet av ett särskilt internationellt forskningsprogram bör emellertid få avgöras i ljuset av den förestående konferensens resultat.

Yrkande 1 i motion 1621 får därmed anses besvarat.

Utskottet vill av samma skäl inte på detta stadium uttala sig till förmån för nya FN-organ på området, särskilt som energifrågor redan behandlas i flera existerande FN-organ.

Yrkande 2 i motion 809 avstyrks därför.

I motion 356 hemställs att regeringen i FN skall verka för genomförandet av ett naturresursår.

Det internationella samfundet har sedan lång tid ägnat en allt intensivare uppmärksamhet åt miljöfrågorna. FN:s miljövårdskonferens i Stockholm år 1972 blev i många avseenden ett genombrott. Sedan dess

har en rad större och mindre konferenser inom FN-systemet ägnats åt olika aspekter av det vidsträckta ämnesområde som innefattas i begreppen miljövård och naturresurser. Som ett av resultaten av Stockholmskonferensen har inom FN ett särskilt miljöorgan, UNEP, upprättats med uppgift att samordna och driva på det internationella miljövårdsarbetet. En internationell strategi för hushållning med naturresurser har nyligen lagts fram av UNEP i samarbete med Internationella naturvårdsunionen (IUCN) och Världsnaturfonden (WWF).

Sverige har spelat en aktiv roll i dessa strävanden, eftersom det är vår övertygelse att miljö- och resursfrågornas betydelse kommer att öka i allt snabbare takt.

Vid generalförsamlingens extra möte hösten 1980 skall som framgår av propositionen enligt planerna dels en ny förhandlingsrunda mellan u-länder och i-länder inledas, dels en internationell utvecklingsstrategi för 1980-talet antas. I båda dessa sammanhang kommer resursfrågorna att ha en central plats. Den svenska regeringen har föreslagit att "hushållning med tillgängliga resurser under hänsynstagande till krav på ekologisk balans" skall bli ett av tre huvudteman för utvecklingsstrategin.

Av betydelse i sammanhanget är också den i föregående avsnitt nämnda Nairobikonferensen om förnybara energikällor.

Enligt utskottets mening föreligger således förutsättningar för att naturresursfrågorna kommer att bli väl uppmärksammade under 1980-talet. Därtill kommer att FN under en period har utropat ett icke ringa antal år och dekader till främjande av olika utvecklingsändamål. Utskottet vill inte betvivla att syftena med dessa år och årtionden är angelägna och att vart och ett av dem i och för sig haft sitt värde. En förutsättning för att de skall ge resultat är emellertid att de inte blir så ofta återkommande att de förlorar genomslagskraft.

Mot bakgrund av det ovan anförda får utskottet avstyrka motion 356.

I motion 357 hemställs om åtgärder för att förmå FN att upprätta en internationell forskningscentral med uppgift som angivits i motionen.

I motionen beskrivs samspelet mellan vegetationsbältena och nederbörden. Ett ingrepp i denna beroendekedja kan få den hygriska cykeln att rasa samman med förändringar mot torrare förhållanden som följd. Motionären menar att här finns utrymme för tvärvetenskaplig forskning och att inrättandet av en forskningscentral torde ligga inom FN:s intresseområde.

Motionären aktualiserar ett betydelsefullt men samtidigt svåröverskådligt verksamhetsområde. De komplicerade hydrologiska och ekologiska samband det här är fråga om har rönt betydande uppmärksamhet i det internationella miljövårdsarbetet under lång tid. Miljövårdskonferensen i Stockholm år 1972, vattenkonferensen i Mar del Plata år 1977 och ökenutbredningskonferensen i Nairobi år 1977 ägnades åt att belysa aspekter av problemet.

Som ett resultat av Stockholmskonferensen upprättades FN:s miljöprogram (UNEP) med sekretariat i Nairobi. UNEP är FN-systemets samordnande och idégivande organ på miljövårdsområdet och har även vissa operativa uppgifter. Det bedriver ingen egen forskning men har till uppgift att följa och driva på den verksamhet på miljövårdsområdet som äger rum inom andra delar av FN-systemet.

Ett UNEP-program har nära anknytning till de frågor som väcks i motionen, nämligen det s. k. Global Environment Monitoring System (GEMS) som är ett internationellt system för rapportering och sammanställning av iakttagna förändringar i den fysiska miljön. I GEMS har UNEP ett nära samarbete med FAO och FN:s meteorologiska organisation, WMO.

Ett annat exempel på UNEP:s arbete på detta område är det expertmöte om tropiska regnskogar som ordnades i Nairobi i månadsskiftet februari—mars 1980. Vid detta möte, i vilket Sverige deltog, diskuterades ett handlingsprogram för bevarande och förnuftigt utnyttjande av den tropiska regnskogen. Sverige har varit en av initiativtagarna till ett sådant handlingsprogram.

Sverige spelar en aktiv roll i det internationella miljövårdsarbetet och därmed även i UNEP. Under 1980-talet kommer av allt att döma miljövårdsfrågorna och inte minst vattnets ömtåliga kretslopp i naturen att bli föremål för ökande uppmärksamhet i de internationella förhandlingarna. 1980-talet har också utnämnts till FN:s vattenårtionde vilket innebär ett erkännande av den vikt som tillmäts vattenfrågan, låt vara att årtiondet särskilt avser dricksvattentillgången i världen.

Utskottet utgår från att regeringen i UNEP och i sina kontakter med u-länderna såväl i internationella fora som bilateralt arbetar för att ökad vikt fästs vid vegetationens betydelse för den mänskliga miljöns fortbestånd.

Utskottet finner synpunkterna i motion 357 beaktansvärda men vill inte nu ta ställning till behovet av en särskild forskningscentral inom FN:s ram. Det är enligt utskottets mening rimligt att regeringen verkar för en intensifierad forskning på området och för en samordning av den forskning som i olika sammanhang redan bedrivs, förslagsvis inom UNEP eller inom ramen för FN-universitetet i Tokio.

Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 357.

I motion 1621, yrkande 7, hemställs att regeringen tar initiativ till inrättandet av ett internationellt ekologiskt forskningsinstitut.

Ett identiskt yrkande behandlades av utskottet i UU 1978/79: 27. Utskottet delade motionärernas uppfattning att ytterligare miljöforskning behövs för att ge underlag för en bättre planering av vår framtid. Samtidigt var utskottet inte övertygat om att sådan forskning var bäst

betjänt av att ett nytt internationellt organ upprättas. I stället hänvisades till UNEP:s möjligheter att samordna redan existerande forskning. Yrkandet avstyrktes därför.

Utskottet gör samma bedömning nu. Ekologisk forskning är ett vidsträckt begrepp. Det är svårt att se hur ett enskilt forskningsinstitut på detta område skulle kunna få den allsidiga inriktning och motsvara de skiftande anspråk som brukar krävas av ett organ inom FN-systemet.

Utskottet vill i sammanhanget också hänvisa till de synpunkter som lämnats ovan vid behandlingen av yrkande 1 i samma motion. Under 1980-talet kommer miljöfrågorna att ha sin givna plats i många internationella förhandlingar i vilka Sverige aktivt avser att delta. Behovet av nya internationella organ kommer därvid att kunna övervägas i ett vidare sammanhang.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet yrkande 7 i motion 1621.

1.6 U-landskvinnans situation

Propositionen (s. 36—37)

Svenskt bistånd syftar till att förbättra situationen för de fattigaste och mest eftersatta folkgrupperna. I flertalet u-länder utgör, som utrikesutskottet har framhållit, majoriteten av kvinnorna en sådan eftersatt och missgynnad grupp (UU 1978/79: 1, s. 36—37). Utskottet påpekar vidare önskvärdheten av att jämställdhetsfrågorna integreras i det vanliga utvecklingssamarbetet och pekar på möjligheten att föra en aktiv dialog mellan givare och mottagare i syfte att förbättra kvinnornas situation.

Flera av FN:s fackorgan arbetar för att ge kvinnorna ökade möjligheter att delta i samhällsarbetet genom satsningar på bl. a. sysselsättningsprogram och utbildning. Dessa insatser finansieras huvudsakligen på samma sätt som övriga delar av FN:s bistånd men medel kan också erhållas från FN:s särskilda fond för kvinnoprogram. Denna fond, som inrättades år 1975 och som bl. a. har erhållit stöd från Sverige, har nu inlett sin verksamhet i samarbete med FN:s regionala kommissioner.

Det normativa arbetet inom FN syftar framför allt till att effektivt följa upp den kvinnokonferens som hölls i Mexico City år 1975. FN-sekretariatet sänder t. ex. regelbundet ut enkäter till medlemsländerna för att erhålla information om hur 1975 års rekommendationer efterlevs på nationell nivå. Vidare har sekretariatet på uppmaning av FN:s generalförsamling presenterat rapporter avseende effektivare mobilisering av kvinnor i utvecklingsprocessen. F. n. är sekretariatets kanske viktigaste uppgift att förbereda 1980 års kvinnokonferens som äger rum i Köpenhamn i juli 1980. För att få ett så konkret och handlingsinriktat konferensarbete som möjligt har de nordiska länderna tillsammans med

bl. a. Indien aktivt medverkat till beslut i generalförsamlingen om att konferensen särskilt skall uppmärksamma tre sakområden, nämligen kvinnors arbete — oavlönat såväl som avlönat — kvinnors hälsa samt utbildningsmöjligheter för kvinnor.

Beträffande det övriga normativa FN-arbetet kan nämnas utformningen av FN:s nya utvecklingsstrategi där Sverige verkar för att kvinnornas roll och möjligheter till aktivare medverkan i utvecklingsprocessen ges ökad uppmärksamhet. Sverige deltar också i arbetet på en konvention mot diskriminering av kvinnor.

I fråga om det jämställdhetsarbete som äger rum inom det svenska utvecklingssamarbetets ram kan konstateras att många programländer bedriver en utvecklingspolitik, som syftar till en aktiv integrering av kvinnor i samhällsarbetet.

Det är främst inom landramarna, som insatser för att förbättra kvinnans situation bör finansieras. Därutöver finns liksom tidigare möjligheten att ge bidrag via svenska enskilda organisationer. Stöd till kvinnoinsatser har i många u-länder lämnats via kyrkliga och politiska organisationer i Sverige.

För att möjliggöra en utökning av bidragen till kvinnoorganisationer godkände riksdagen i maj 1979 regeringens förslag (prop. 1978/79: 100, bil. 6, UU 1978/79: 27, rskr 1978/79: 295) att bidrag också skall kunna ges direkt till enskilda kvinnoorganisationer i u-länderna.

Motioner

Utskottet behandlar under detta avsnitt

dels motion 1979/80: 146 av Kerstin Anér (fp), vari hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts om barnens roll i biståndsverksamheten,

dels motion 1979/80: 147 av Kerstin Anér (fp), vari hemställs

att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att Sverige i internationella sammanhang bör hävda det vidgade BNP-begrepp som beskrivits i motionen.

Utskottet

I motion 147 föreslås att Sverige i internationella sammanhang bör hävda det vidgade BNP-begrepp som beskrivits i motionen. Motionären avser härmed att kvinnors obetalda vårdarbete skall uppmärksammas och beräknas på samma sätt som det betalda arbetet i världen.

I u-länderna tillgodoses barnens materiella och psykologiska behov till allra största delen av kvinnor, heter det i motionen. Detta arbete upptas praktiskt taget aldrig i den offentligt redovisade nationalprodukten. Om kvinnors obetalda arbete med att vårda sina egna barn beräk-

nas till sitt verkliga värde i BNP skulle det ha stor effekt på hur hela landets ekonomi planeras — inte bara i u-länder, framhåller motionären.

Motion 147 tar sikte på förhållandena i u-länderna, men yrkandet om en förändring av beräkningssättet för bruttonationalprodukten avser även i-länderna. Bruttonationalprodukten framräknas i såväl i- som u-länder enligt en FN-norm — System of National Accounting — som beslutades år 1968. Denna norm, som Sverige följer, upptar inte oavlönat hem- och hushållsarbete som en post i BNP. Däremot medtas det obetalda arbetet inom den s. k. självförsörjningssektorn. Dit kan höra husbehovsodling, reparationer, byggnadsarbete för eget behov samt produktion av åtskilliga andra varor och tjänster som inte är avsedda för marknaden eller som uppträder osynligt där i form av byteshandel. Denna sektor är liten i i-länder men av betydande omfattning i många u-länder. I stor utsträckning utförs det arbete det här är fråga om av kvinnor. Eftersom självförsörjningsproduktionen inte har något marknadspris måste den uppskattas med hjälp av schablonmetoder.

Det pågår sedan viss tid en internationell diskussion om möjligheterna att ta med även obetalt hem- och hushållsarbete i nationalräkenskaperna. Inom FN-systemet utförs ett visst studiearbete i denna fråga, huvudsakligen inom Europakommissionens arbetsgrupp för nationalräkenskaper. Det vidgade BNP-begrepp man övervägt inom denna grupp har fått beteckningen EMP (Expanded Measure of Production).

Praktiska försök att mäta hemarbetet har utförts, bl. a. i Canada. För svenskt vidkommande står vissa uppgifter att finna bl. a. i utredningen Kvinnors arbete (SOU 1979: 89). De undersökningar som gjorts har emellertid visat att det inte är någon lätt uppgift att fånga denna typ av obetalt arbete i BNP-måttet. Svårigheten att definiera och mäta hemarbete gör att resultaten blir osäkra och därmed värdet av dem tvivelaktigt. Liknande erfarenheter gjordes för övrigt redan i samband med en svensk undersökning publicerad år 1937.

Enligt utskottets bedömning torde det inte vara realistiskt att räkna med att det etablerade BNP-begreppet på nuvarande stadium skall kunna förändras i enlighet med motionärens förslag. Eftersom BNP-måttets uppgift är att mäta ett lands produktion och utgöra grundval för konjunkturanalyser och nationalbudgetering är utskottet inte heller övertygat om det önskvärda i att utvidga BNP-begreppet på det sätt motionären föreslagit. Det kan också ifrågasättas om det yttersta syftet med motionen — att höja uppskattningen av kvinnors arbete — i någon större utsträckning skulle främjas av att hemarbete togs med i det mycket grova instrument som BNP utgör.

Detta hindrar inte att det kan vara angeläget att få fram andra rättvisande mått på värdet av det olönade arbete som utförs i hem och hushåll.

Syftet med motionen torde enligt utskottets mening bättre tillgodoses

bl. a. genom biståndsåtgärder som direkt tar sikte på en förändring av kvinnornas situation. Som framgår av propositionen har Sveriges multilaterala och bilaterala bistånd sedan lång tid särskilt uppmärksammat u-landskvinnornas behov. Hithörande frågor, inklusive kvinnors oavlönade arbete, skall diskuteras vid FN:s kvinnokonferens i Köpenhamn i sommar.

Utskottet får mot denna bakgrund avstyrka motion 147.

I motion 146 hemställs att regeringen skall ges till känna vad som anförs om barnens roll i biståndsverksamheten. I motionstexten heter det bl. a. att det svenska u-landsbiståndet och vårt arbete på att förnya FN:s biståndspolitik under 1980-talet inriktas på barnens behov i högre grad än tidigare. Motionären uppmärksammar också barn som blivit ensamma till följd av flykt, krigshandlingar, svältkatastrofer och liknande.

Utskottet delar motionärens uppfattning att eftersatta barns behov måste vara ett viktigt mål för svenskt bistånd. Så är i hög grad redan fallet. Sverige är efter USA den största bidragsgivaren till UNICEF, det FN-organ som har speciellt ansvar för u-ländernas barn. UNICEF söker i första hand tillgodose de mest grundläggande behoven av barna- och mödravård och dess verksamhet omfattar bl. a. hälso- och sjukvård, undervisning samt näringsfrågor.

Sverige lämnar också omfattande bidrag till FN:s flyktingkommissarie (UNHCR), vars verksamhet till stor del är inriktad på barn. Ungefär hälften av världens flyktingar utgörs av barn.

Även Sveriges traditionellt mycket betydande familjeplaneringsbistånd, vilket särskilt kanaliseras genom FN:s befolkningsfond (UNFPA), får med sin breda, familjesociala inriktning anses ha särskild betydelse för barnens utsikter till rimliga levnadsvillkor.

Slutligen bör enligt utskottets mening framhållas att det svenska biståndet sedan lång tid särskilt velat främja u-landskvinnornas ställning, vilket självfallet även gynnat barnen.

Utöver dessa specifika inslag i det svenska biståndet har hela det svenska utvecklingssamarbetet en allmän inriktning på fattiga gruppers — och därmed ofta barnrika familjers — grundläggande behov.

Det är därför utskottets bedömning att det svenska utvecklingsbiståndet i hög grad redan motsvarar syftet med motionen.

Utskottet får mot denna bakgrund anse motion 146 besvarad.

1.7 Samlade hemställanden under punkten 1

Under hänvisning till vad utskottet ovan anfört under punkterna 1.1—1.6 hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande *socialklausul* förklarar motion 1979/80: 1625, delyrkande 2 d), besvarad med vad utskottet anfört,

2. att riksdagen beträffande *uppförandekod för teknologiöverföring* avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 2 e),
3. att riksdagen beträffande *u-landspolitik på dataområdet* förklarar motion 1979/80: 145 besvarad med vad utskottet anfört,
4. att riksdagen beträffande *parlamentarisk utredning* om u-landspolitiken avslår motion 1979/80: 1625, yrkande 1,
5. att riksdagen beträffande *samordning av de u-landspolitiska organen* förklarar motion 1979/80: 1133, yrkande 19, besvarad med vad utskottet anfört,
6. att riksdagen beträffande *samarbetsavtal, råvaruavtal och exportkreditgarantier* avslår motion 1979/80: 1625, delyrkandena 2 a), 2 b) och 2 c),
7. att riksdagen beträffande *forskningsprogram för energifrågor* förklarar motion 1979/80: 1621, yrkande 1, besvarad med vad utskottet anfört,
8. att riksdagen beträffande nytt *FN-organ för förnybara energikällor* avslår motion 1979/80: 809, yrkande 2,
9. att riksdagen beträffande *naturresursår* avslår motion 1979/80: 356,
10. att riksdagen beträffande *hydrologisk forskningscentral* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1979/80: 357,
11. att riksdagen beträffande *internationellt ekologiskt institut* avslår motion 1979/80: 1621, yrkande 7, res. 1 (c)
12. att riksdagen beträffande *förändrat BNP-begrepp* avslår motion 1979/80: 147,
13. att riksdagen beträffande *biståndets inriktning på barn* förklarar motion 1979/80: 146 besvarad med vad utskottet anfört.

2. Anslagsutveckling, planeringsramar m. m.

Propositionen (s. 38—40)

För budgetåret 1980/81 förordas i propositionen en total ökning av biståndsanslagen med 600 milj. kr. eller med 13,5 procent. De samlade anslagen för internationellt utvecklingssamarbete skulle därmed uppgå till 5 015 milj. kr. Anslagen har beräknats så att de liksom innevarande budgetår skall motsvara något mer än en procent av bruttonationalprodukten.

Den föreslagna anslagsökningen faller på anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram med 165 milj. kr. och anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete med 403 milj. kr. De relativa andelarna av totalanslaget för multilateralt och bilateralt bistånd beräknas därmed till 29,3 procent resp. 64,9 procent för budgetåret 1980/81.

Behovet av en stor allmän reserv inom det bilaterala anslaget under-

stryks särskilt. Liksom tidigare förordas i propositionen att anslagsposten Katastrofer m. m. under detta anslag av praktiska skäl fyller denna funktion. Förutom katastrofinsatser kan medel från denna anslagspost komma att tas i anspråk för bl. a. stöd till flyktingar i östra Afrika och Sydostasien.

I de totala biståndsanslagen ingår också en beräknad kostnad på 15,2 milj. kr. för utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete och för viss personal vid beskickningar i mottagarländerna. I detta belopp innefattas också fr. o. m. budgetåret 1980/81 UNICEF-kommitténs administrativa kostnader som beräknas till 167 000 kr. Dessa kostnader har tidigare redovisats under tredje huvudtitelns anslag E 3. Information om mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

Planeringsramarna för biståndsanslagen bör i förhållande till nuvarande förslag till anslag schablonmässigt kunna ökas med tre procent per år. Det förcslås därför att planeringsramarna för vart och ett av budgetåren 1981/82 och 1982/83 beräknas till 5 165 milj. kr. resp. 5 320 milj. kr.

Planeringsramar för budgetåren 1980/81—1982/83

Budgetår	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1980/81–1982/83
Milj. kr.	Anslag	Förslag	Planeringsramar		Summa
Bidrag till internationella biståndsprogram	1 306,0	1 471,0	1 515,0	1 560,0	4 546,0
Bilateralt utvecklingssamarbete	2 849,8	3 253,0	3 350,0	3 450,0	10 053,0
Övrigt	259,2	291,0	300,0	310,0	901,0
Totalt	**4 415,0**	**5 015,0**	**5 165,0**	**5 320,0**	**15 500,0**

Fördelningen av planeringsramarna på anslag är liksom tidigare budgetår att anse som preliminär. Förskjutning i den ena eller andra riktningen mellan andelarna för anslagen Bidrag till internationella biståndsprogram och Bilateralt utvecklingssamarbete måste nämligen kunna ske för att hänsyn skall kunna tas till omständigheter som inte nu kan förutses.

Motion

Utskottet behandlar i detta sammanhang motion 1979/80: 1625, yrkande 3 a), av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

a) att fördelningen av biståndet mellan multilaterala och bilaterala ändamål förskjuts: inom tre år skall det multilaterala biståndet ha minskat till högst 25 procent av biståndsanslaget.

Utskottet

Som framgår av propositionen har anslaget för u-landsforskning brutits ur anslaget C 1 och ett nytt anslag C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) upprättats. Vidare har kostnaderna för SIDA:s biståndskontor samlats under anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA). Kostnaderna för Nordiska afrikainstitutet har förts över från utbildningsdepartementets huvudtitel till ett nytt anslag C 7. Nordiska afrikainstitutet. Posten Lån till personal inom biståndsförvaltningen har förts över från kapitalbudgeten till ett nytt anslag C 8.

Utskottet har inget att erinra mot dessa förändringar.

I vpk-motion 1625, delyrkande 3 a), föreslås att fördelningen av biståndet mellan multilaterala och bilaterala organ förskjuts så att det multilaterala biståndet inom tre år skall ha minskat till högst 25 procent av biståndsanslaget.

Utskottet behandlade och avstyrkte ett likalydande yrkande senast i sitt betänkande UU 1978/79: 27. Detta skedde med hänvisning till de utförliga överväganden om anslagens fördelning på bilaterala och multilaterala ändamål som gjorts av biståndspolitiska utredningen (SOU 1977: 13) och regeringen och som ledde till slutsatsen att det inte fanns anledning att förorda någon drastisk förändring av rådande fördelning.

Utskottet delar fortfarande denna bedömning och avstyrker följaktligen vpk-motion 1625 i denna del.

Utskottet, som inte har någon erinran mot budgetpropositionens förslag i detta avsnitt, hemställer

att riksdagen avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 a).

3. Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)

Propositionen (s. 40—60)

Anslaget Bidrag till internationella biståndsprogram föreslås budgetåret 1980/81 öka med 165 milj. kr. eller med 12 procent till 1 471 milj. kr.

Sveriges andel av de totala bidragen i flera organisationer såsom UNDP och UNICEF är mycket stor. När nu dessa organisationer ställer krav på kraftigt ökade resurser är det inte möjligt för oss att öka våra bidrag i samma takt som tidigare. Det kan inte heller vara önskvärt att ett begränsat antal små i-länder svarar för merparten av bidragen till olika internationella organisationers utvecklingsarbete. Vi bör dock inte minska våra bidrag i absoluta tal utan i stället verka för att andra länder, särskilt de stora i-länderna, i ökande utsträckning tar sitt ansvar för en rimligare fördelning av bidragsbördan.

Den svenska inriktningen på de fattigaste ländernas behov markeras också i denna budget. Ett särskilt belopp finns reserverat i vårt UNDP-bidrag för de minst utvecklade länderna (MUL). Vårt bidrag till FN:s kapitalutvecklingsfond ökar. I de nu inledda förhandlingarna om UNDP:s tredje planeringsperiod förordar vi att en kraftigt ökad andel av UNDP:s totala resurser skall gå till de fattigaste u-länderna. Vårt stora IDA-bidrag liksom bidragen till de regionala utvecklingsfonderna är också ett uttryck för denna strävan.

Sverige fortsätter också sina strävanden att få till stånd överenskommelser mellan givarländerna om långsiktiga åtaganden i de organisationer där sådana utfästelser inte görs.

Multilateralt bistånd budgetåren 1979/80—1980/81

Fördelning på organisationer (milj. kr.)

	Medelsram 1979/80	Medelsram förslag 1980/81
FN:s operativa verksamhet		
FN:s utvecklingsprogram (UNDP) inkl. särskilda bidrag för de fattigaste u-länderna	330,0	350,0
FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF)	25,0	30,0
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	42,0	45,0
FN:s barnfond (UNICEF)	110,0	120,0
FN:s hjälporgan för Palestinaflyktingar (UNRWA)	42,0	47,0
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	30,0	40,0
	579,0	*632,0*
Internationella finansieringsorgan		
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	413,0	460,0
Afrikanska utvecklingsbanken (ADB)	25,0	18,3
Afrikanska utvecklingsfonden (ADF)	71,8	71,8
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	1,0	1,0
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	30,6	30,6
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	—	40,0
	542,0	*622,0*
Internationellt livsmedelsbistånd		
Livsmedelshjälpskonventionen (FAC)	45,0	50,0
Internationella katastroflagret för livsmedel (IEFR)	50,0	55,0
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	66,0	70,0
	161,0	*175,0*
Övrigt		
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)	8,0	8,0
Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)	3,5	3,5
Övriga multilaterala bidrag	13,1	30,8
	1 306,0	**1 471,0**

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), kapitalutvecklingsfond (UNCDF) och befolkningsfond (UNFPA)

I linje med svenska initiativ att åstadkomma en stabilare grund för finansiering av *FN:s utvecklingsprogram (UNDP)* gjorde regeringen redan vid FN:s bidragskonferens i november 1978 en minimiutfästelse om bidrag till programmet för tre år med förbehåll för riksdagens godkännande.

Vid bidragskonferensen hösten 1979 gjordes en förnyad treårsutfästelse med reservation för riksdagens godkännande. För verksamhetsåret 1980 (budgetåret 1980/81) utfäste Sverige ett bidrag om 320 milj. kr. Vidare utfästes ett bidrag om minst 680 milj. kr. för verksamhetsåren 1981 (budgetåret 1981/82) och 1982 (budgetåret 1982/83). Regeringen begär nu riksdagens godkännande för ett bidrag om 320 milj. kr. för budgetåret 1980/81 samt för den gjorda minimiutfästelsen på 680 milj. kr. för verksamhetsåren 1981 (budgetåret 1981/82) och 1982 (budgetåret 1982/83).

UNDP:s resurser går sedan år 1977 i ökad utsträckning till de fattigaste u-länderna. Under innevarande femårsperiod beräknas dock endast 41 procent gå till de u-länder som har en BNP per capita som uppgår till mindre än 250 dollar. I avvaktan på en rimligare fördelning av UNDP:s reguljära medel till förmån för de fattigaste u-länderna och med anledning av de stora biståndsbehoven i denna ländergrupp föreslår regeringen ett fortsatt svenskt bidrag till *UNDP:s särskilda verksamhet till förmån för de minst utvecklade u-länderna.* Sveriges stöd till denna verksamhet uppgick budgetåret 1979/80 till 30 milj. kr. För budgetåret 1980/81 föreslås ett fortsatt svenskt bidrag om 30 milj. kr.

FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) inriktar sina insatser på landsbygden, främst fattiga och avlägsna områden.

UNDP-styrelsen beslutade år 1979 att ändra fondens finansieringsprincip för att göra det möjligt för fonden att planera verksamheten mer långsiktigt än tidigare. Övergången till en ny finansieringsprincip kan också sägas ge kapitalutvecklingsfonden prägel av ett mer permanent organ. Efter bidragskonferensen år 1979 beräknas de sammanlagda bidragen uppgå till cirka 28 milj. dollar för år 1980 vilket innebär en ökning med cirka 14 procent jämfört med år 1979.

Sverige är med en bidragsandel av cirka 25 procent kapitalutvecklingsfondens största bidragsgivare efter Nederländerna. Sverige utfäste vid FN:s bidragskonferens år 1979 ett bidrag om 30 milj. kr. för vart och ett av verksamhetsåren 1980—1982 (budgetåren 1980/81—1982/83) med förbehåll för riksdagens godkännande. Regeringen begär nu riksdagens godkännande av dessa utfästelser.

Sveriges bidrag till *FN:s befolkningsfond (UNFPA)* under verksamhetsåret 1979 var 42 milj. kr. vilket motsvarade cirka 8 procent av de sammanlagda bidragen. Vid FN:s bidragskonferens hösten 1979 beräk-

nades de frivilliga bidragen till UNFPA för år 1980 till cirka 125 milj. dollar vilket innebär en ökning med cirka 14 procent jämfört med bidragen för år 1979. Sverige utfäste med förbehåll för riksdagens godkännande ett bidrag om 45 milj. kr. till UNFPA för vart och ett av verksamhetsåren 1980—1982 (budgetåren 1980/81—1982/83).

Regeringen begär nu riksdagens godkännande för de gjorda utfästelserna.

FN:s barnfond (UNICEF)

Vid bidragskonferensen år 1979 utlovade Sverige med förbehåll för riksdagens godkännande ett bidrag till UNICEF för verksamhetsåret 1980 (budgetåret 1980/81) på 120 milj. kr. Därmed beräknas Sveriges andel av de totala regeringsbidragen till UNICEF uppgår till cirka 18 procent. Med samma förbehåll utfäste Sverige även lika stora bidrag för vart och ett av verksamhetsåren 1981 och 1982 (budgetåren 1981/82 resp. 1982/83). Regeringen begär nu riksdagens godkännande av de gjorda utfästelserna.

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Den femte påfyllnaden av IDA:s resurser som avser perioden 1977/78—1979/80 omfattade totalt 7,7 miljarder dollar. Sveriges andel var 3,8 procent av påfyllnaden. Sverige har fullgjort den sista inbetalningen för denna bidragsperiod.

Förhandlingarna om den sjätte påfyllnaden av IDA, som avslutades i december 1979, ledde till en överenskommelse som innebär en total påfyllnad på 12 miljarder dollar för perioden 1980/81—1982/83.

Liksom under tidigare påfyllnadsförhandlingar ställde sig de mindre bidragsgivarna positiva till IDA-ledningens förslag, som skulle ha inneburit en påfyllnad på 13 miljarder dollar, medan i första hand de stora givarländerna intog en mer återhållsam attityd.

Sverige stödde således förslaget om en väsentlig ökning av IDA:s resurser för den sjätte påfyllnadsperioden. Den traditionellt positiva inställningen till IDA har emellertid medfört att den svenska bidragsandelen, som under den femte påfyllnaden uppgick till 3,8 procent, har varit hög i förhållande till flertalet andra länders. Sverige begärde därför en sänkning av andelen med hänsyn också till att vi har uppnått enprocentmålet och har anledning räkna med ett begränsat budgetutrymme framöver. Förhandlingarna ledde till att Sveriges andel av den sjätte påfyllnaden kunde sänkas till 3 procent.

Regeringen har således, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst ett svenskt bidrag på totalt 1 497 240 000 kr. fördelat på tre årsbidrag under budgetåren 1980/81—1982/83. För budgetåret 1980/81 beräknas anslaget till IDA till 460 milj. kr. för vilket riksdagens godkännande nu begärs. Ett svenskt bidrag, med bibehållen andel på 3,8

procent, skulle ha blivit cirka 400 milj. kr. större än det bidrag som regeringen nu föreslår.

IDA:s utlåning kommer att öka gradvis under den sjätte påfyllnaden. Behovet av att göra låneutfästelser kommer följaktligen att vara lägre det första året för att därefter successivt stiga det andra och tredje året. Överenskommelsen medger därför viss flexibilitet för givarländerna när det gäller inbetalning av årsbidragen.

För svensk del synes en årlig ökning av anslagen till IDA av budgetmässiga skäl vara att föredra framför nuvarande metod med tre lika stora anslag under påfyllnadsperioden. Därmed kommer man ifrån de kraftiga och ur budgetteknisk synpunkt svårhanterliga ökningar som hittills har uppstått vart tredje år. Mot den bakgrunden har regeringen informerat IDA att man avser betala bidragen under den sjätte påfyllnaden i stigande skala.

Som en följd av ett svenskt initiativ under den femte påfyllnadsförhandlingen hölls ett särskilt möte våren 1978 för att se över röstreglerna i IDA med särskild hänsyn till u-ländernas röststyrka. Vid detta möte visade det sig inte finnas förutsättningar få gehör för att genom en ändring av röstreglerna stärka u-ländernas inflytande. U-länderna själva har heller inte tagit några initiativ i frågan inom Världsbanken. Det fanns därmed ingen grund för nya svenska initiativ under den sjätte förhandlingsomgången. Liksom i tidigare överenskommelser har emellertid åtgärder vidtagits för att u-länderna skall kunna bibehålla sin relativa röststyrka, som för närvarande uppgår till cirka 37 procent. Regeringen framhåller att den fortsatt fäster stor vikt vid frågan om u-ländernas röstandel.

Regionala utvecklingsbanker

Medlemskap i *Afrikanska utvecklingsbanken (ADB)* har hittills varit förbehållet afrikanska u-länder. I syfte att bredda bankens kapitalbas för att på längre sikt trygga dess finansiella försörjning beslöt ADB:s årsmöte 1978 att inbjuda även icke-regionala länder, däribland Sverige, att bli medlemmar i ADB. Förhandlingarna om formerna och villkoren för de icke-regionala ländernas medlemskap inleddes i slutet av år 1978 och avslutades i maj 1979. Regeringen kommer under innevarande budgetår förelägga riksdagen en särskild proposition med begäran om riksdagens godkännande av svenskt medlemskap i ADB.

Enligt överenskommelsen, som reglerar de icke-regionala ländernas medlemskap i ADB, uppgår Sveriges totala kapitalinsats i ADB till 365 634 069 kr. Av detta har Sverige, enligt överenskommelsens bestämmelser, åtagit sig att inbetala 25 procent eller 91 408 518 kr. i form av fem lika stora delar under vart och ett av budgetåren 1980/81—1984/85. För den första inbetalningen av ett svenskt medlemsbidrag till ADB beräknar regeringen således ett bidrag för budgetåret 1980/81 till 18 281 704 kr.

Regeringen föreslår i propositionen att riksdagens godkännande av det beräknade första medlemsbidraget görs avhängigt av dess godkännande av svenskt medlemskap i ADB.

Afrikanska utvecklingsfonden (ADF) finansieras genom bidrag från de icke-regionala medlemsländerna. Vid utgången av år 1979 uppgick Sveriges totala bidrag till ADF till cirka 205 milj. kr. Den andra påfyllnaden som gäller åren 1979—1981 omfattar totalt 770 milj. dollar. Sveriges bidrag uppgår sammanlagt till 215 506 451 kr., vilket motsvarar 6 procent av påfyllnaden. Den första inbetalningen på 71 835 484 kr., som utgör en tredjedel av vårt totala bidrag, utbetalades under budgetåret 1979/80.

Den andra inbetalningen skall ske under budgetåret 1980/81. För detta ändamål begär regeringen riksdagens godkännande av ett bidrag till ADF av 71 835 484 kr.

I samband med den senaste kapitalökningen utfäste sig Sverige att i *Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)* teckna 675 nya kapitalandelar till ett sammanlagt värde av 8 142 862 dollar. Härav skall 10 procent eller 67 andelar inbetalas i fyra lika stora årliga poster under vart och ett av åren 1978—1981. De två första inbetalningarna om totalt knappt 2 milj. kr. gjordes under budgetåren 1977/78 och 1978/79. Den tredje inbetalningen på cirka 1 milj. kr. avseende budgetåret 1979/80 kommer att göras under våren 1980.

För den fjärde och sista inbetalningen som sker under budgetåret 1980/81 begär regeringen riksdagens bemyndigande för ett bidrag till AsDB på 1 milj. kr.

För fyraårsperioden 1979—1982 har Sverige åtagit sig att till *Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)* bidra med sammanlagt 122 340 900 kr. under budgetåren 1979/80—1982/83.

Den första inbetalningen gjordes under budgetåret 1979/80.

För den andra inbetalningen, som skall göras budgetåret 1980/81, begär regeringen riksdagens godkännande av ett bidrag på 30 585 225 kr.

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

Det svenska bidraget under treårsperioden 1978—1980 uppgår till totalt 115 milj. kr. Om överenskommelse nås om en ny och utökad påfyllnad av IFAD:s resurser för nästa treårsperiod kan en första inbetalning av ett svenskt bidrag bli aktuell redan under våren 1981. Preliminärt beräknas en sådan inbetalning uppgå till omkring 40 milj. kr. För det totala svenska bidragsbeloppet inom ramen för en sådan påfyllnad kommer riksdagens godkännande att inhämtas nästa budgetår. Regeringen begär nu riksdagens godkännande av en första inbetalning av 40 milj. kr. Skulle det årliga svenska bidraget överstiga detta belopp kan medel tas i anspråk från den ointecknade reserven under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Internationellt livsmedelsbistånd

I propositionen föreslås att Sveriges ordinarie bidrag till *Världslivsmedelsprogrammet (WFP)* höjs från 66 till 70 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1980/81—1982/83. Bidraget är enligt propositionen till två tredjedelar bundet till upphandling av svenska livsmedelsprodukter.

Sverige har enligt förlängningen av *1971 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)* åtagit sig att årligen leverera 35 000 ton svenskt vete som livsmedelshjälp. Under pågående förhandlingar om en ny konvention har Sverige ställt i utsikt en årlig leverans om 40 000 ton.

För budgetåret 1980/81 föreslås i propositionen för åtagandena enligt förlängningen av konventionen om livsmedelsbistånd ett medelsbehov på sammanlagt 50 milj. kr.

Sverige har med riksdagens bemyndigande dessutom åtagit sig att årligen under treårsperioden 1979/80—1981/82 hålla 40 000 ton svenskt vete samt vissa andra svenska livsmedelsprodukter i beredskap för akuta nödhjälpsinsatser. Beredskapslagret utgör en del av det *internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)* och har i huvudsak ställts till WFP:s förfogande.

Med hänsyn till behovet av långfristiga åtaganden om livsmedelshjälp bör det svenska åtagandet utsträckas t. o. m. budgetåret 1982/83.

För budgetåret 1980/81 beräknar regeringen ett medelsbehov för nödvändig påfyllnad av det svenska livsmedelslagret på sammanlagt 55 milj. kr. inklusive lagring och frakt.

Regeringen begär således riksdagens godkännande för att täcka kostnaderna för internationellt livsmedelsbistånd, vilka beräknas uppgå till totalt 175 milj. kr.

Övriga organisationer

Sveriges ordinarie bidrag till *FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA)* uppgick för verksamhetsåret 1979 till 42 milj. kr. Detta motsvarar cirka 5 procent av programmets omslutning.

Mot bakgrund av att UNRWA fortfarande befinner sig i en besvärlig finansiell situation har Sverige för verksamhetsåret 1980 (budgetåret 1980/81), med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst ett svenskt bidrag på 47 milj. kr. Regeringen begär riksdagens godkännande av den gjorda utfästelsen. I enlighet med rekommendationen från UNRWA:s generalkommissarie begär regeringen i år liksom förra året riksdagens godkännande av utfästelser till UNRWA med samma belopp även för verksamhetsåren 1981 och 1982. Utfästelsen har gjorts under förutsättning att UNRWA:s roll inte väsentligt förändras till följd av den politiska utvecklingen i Mellanöstern.

För budgetåret 1979/80 har 30 milj. kr. anslagits som ordinarie bidrag till *FN:s flyktingskommissarie (UNHCR)*. Därutöver har 33 milj. kr. utbetalats i extra bidrag från bl. a. katastrofposten för insatser i

Sydostasien, Afrikas horn, Uganda, södra Afrika, Angola och Nicaragua. Sammanlagt har således 63 milj. kr. redan anslagits för UNHCR budgetåret 1979/80. Ytterligare extrabidrag kan komma att aktualiseras under våren 1980.

Med hänsyn till UNHCR:s ökade betydelse som kanal för flyktingbistånd och organisationens utvidgade reguljära program begär regeringen att riksdagen för verksamhetsåret 1981 (budgetåret 1980/81) för enbart det reguljära programmet och utbildningsverksamheten anvisar 40 milj. kr. Därutöver bör medel ur katastrofreserven vid behov kunna ställas till förfogande för UNHCR. Även anslagsposten Övriga multilaterala bidrag kan, liksom tidigare, behöva tagas i anspråk.

Sveriges bidrag till *UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)* uppgår budgetåret 1979/80 till 8 milj. kr. Sverige är därmed den största enskilda bidragsgivaren till centrets verksamhet. I åtskilliga sammanhang har från svensk sida påtalats behovet av utökade bidrag från övriga i-länder. Under treårsperioden 1979/80—1981/82 har Sverige utlovat ett årligt bidrag på minst 8 milj. kr. Sverige bör, med förbehåll för riksdagens godkännande, lämna en utfästelse om ett oförändrat bidrag på 8 milj. kr. för verksamhetsåret 1980 (budgetåret 1980/81).

Regeringen begär vidare riksdagens bemyndigande att utlova ett årligt bidrag på minst 8 milj. kr. t. o. m. verksamhetsåret 1982 (budgetåret 1982/83).

För budgetåret 1979/80 har 3 500 000 kr. anslagits till *Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)*. För budgetåret 1980/81 beräknar regeringen medelsbehovet för IMPOD:s samlade verksamhet till 3 838 000 kr. Detta medelsbehov skall täckas genom att medel om 3 500 000 kr. anvisas för budgetåret 1980/81 samt genom att IMPOD medges rätt att disponera en ointecknad reservation på 338 000 kr. som kvarstår från IMPOD:s första verksamhetsår.

Övriga multilaterala bidrag

Sverige bör ha en viss finansiell beredskap att medverka i multilateralt utvecklingssamarbete som kan aktualiseras i pågående eller kommande internationella förhandlingar.

Förhandlingar om inrättande av en *gemensam fond för buffertlagerfinansiering* för att stabilisera priserna på råvaror har pågått under flera år inom ramen för UNCTAD. I mars 1979 nåddes slutligen en ramöverenskommelse, och förhandlingar om en avtalstext inleddes under hösten 1979. De väntas bli avslutade under innevarande år.

Till fonden kommer att knytas kompletterande möjligheter för finansiering av andra råvarupolitiska åtgärder — till förmån för främst fattigare u-länder. Exempel på sådana åtgärder är diversifiering och främjande av exporten samt forskning. Målet för de totala bidragen till detta

program har satts till 350 milj. dollar. Vid UNCTAD V utfäste en rad länder, inklusive Sverige, frivilliga bidrag för programmet. Därutöver kommer hälften av ett obligatoriskt grundbidrag till fonden på 1 milj. dollar per land att avsättas till sådana åtgärder.

Sverige utfäste ett frivilligt bidrag på 24 milj. kr. Detta bidrag, liksom hälften av det obligatoriska bidraget, kommer att belasta denna anslagspost. Regeringen har också förklarat sig villig att överväga en eventuell påfyllnad om så skulle erfordras.

I samband med FN:s konferens om *vetenskap och teknik för utveckling (UNCSTED)* i augusti 1979 i Wien beslöt de deltagande länderna att upprätta en interimsfond i avvaktan på ett mer utvecklat internationellt finansieringssystem för att stärka u-ländernas inhemska vetenskapligt-tekniska kapacitet. Fonden skall uppgå till 250 milj. dollar för åren 1980 och 1981. En bidragskonferens kommer att anordnas i början av år 1980, varvid Sverige avser att göra en utfästelse som svarar mot en rimlig svensk andel av interimsfonden, dock högst 30 milj. kr. för tidsperioden 1980/81—1981/82. Bidraget skall belasta posten Övriga multilaterala bidrag för budgetåret 1980/81.

Ett samarbete med den *Karibiska utvecklingsbanken (CDB)* kan aktualiseras under budgetåret 1980/81. Detta bör i så fall finansieras med medel ur denna anslagspost.

Ett annat ändamål, som kan bli aktuellt att stödja, är *FN:s transport- och kommunikationsårtionde för Afrika.* Sverige kan också komma att behöva lämna bidrag till *Internationella utvecklingsfonden (IDA)* och till *Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)* för att ge kompensation för kursförluster på tidigare lämnade bidrag, vilkas värde har knutits till guldet eller en bestämd dollarkurs.

Liksom under tidigare budgetår bör också vissa andra multilaterala bidrag kunna belasta denna anslagspost som årsbidrag till *Röda korsets internationella kommitté.* Andra exempel är *FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR), FN:s center för transnationella företag (CTNC), FN-universitetet* och *FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel (UNFDAC).*

För posten Övriga multilaterala bidrag föreslås för budgetåret 1980/81 ett belopp av 30 838 000 kr. Då detta belopp troligen är för knappt tilltaget för att täcka väntade behov, kan ointecknade reservationsmedel under detta anslag behöva tas i anspråk härför. Vid ingången av budgetåret 1980/81 beräknas den ointecknade reservationen uppgå till cirka 155 milj. kr.

Regeringen hemställer att riksdagen

1. godkänner de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete som förordas i det föregående,

2. godkänner utfästelsen att Sverige skall bidra till den sjätte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser med totalt

1 497 240 000 kr. för budgetåren 1980/81—1982/83 inklusive en första inbetalning på 460 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,

3. bemyndigar regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som härutöver har angetts i det föregående,

4. till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 1 471 000 000 kr.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 2—3, nämligen att riksdagen beslutar

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om IDA:s utlåningspolitik,

3. att anslaget till FN:s kapitalutvecklingsfond höjs till 40 milj. kr. för budgetåret 1980/81,

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 3 b)—c), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

b) att Sverige inom FN-systemet verkar för att biståndet inriktas på länder som strävar efter social och ekonomisk rättvisa och politiskt och ekonomiskt oberoende,

c) att Sverige lämnar Världsbanksgruppen.

Utskottet

I motion 1133, yrkande 3, föreslås att anslaget till FN:s kapitalutvecklingsfond höjs till 40 milj. kr.

Ett liknande yrkande behandlades av utskottet senast vid förra riksmötet (UU 1978/79: 27). Utskottet anförde då att Sverige näst Nederländerna var fondens största bidragsgivare och ensam svarade för cirka 23 procent av fondens verksamhet. Det fanns mot denna bakgrund inte någon anledning att alltför snabbt höja de svenska bidragen. Utskottet avstyrkte därför det då aktuella yrkandet.

Situationen har inte förändrats i detta avseende. Regeringen föreslår inför budgetåret 1980/81 en höjning av Sveriges bidrag med 5 milj. kr. till 30 milj. kr. och förordar en utfästelse av ett lika stort bidrag för vart och ett av de två följande budgetåren. Detta gör att Sveriges andel för nästkommande budgetår fortsatt kommer att ligga vid cirka 25 procent av fondens medel.

Enligt utskottets mening skulle en ytterligare höjning av bidraget till kapitalutvecklingsfonden av den storlek motionärerna förordar riskera att ge Sverige en alltför dominerande ställning i fonden.

Yrkande 3 i motion 1133 avstyrks därför.

I samma motion, yrkande 2, föreslås att regeringen ges till känna vad som i motionen anförs om IDA:s utlåningspolitik. Motionärerna noterar att det svenska IDA-bidraget trots en andelsminskning ökar i absoluta tal med drygt en kvarts miljard kronor och menar att det mot denna bakgrund är angeläget att Sverige medverkar aktivt för att utforma IDA:s verksamhet i enlighet med de grundläggande principerna för det internationella utvecklingssamarbetet. Det ankommer på regeringen att via den nordiska representanten i IDA:s exekutivstyrelse och på annat sätt ta behövliga initiativ och informera riksdagen om detta arbete, heter det i motionen.

Motionärerna finner det vidare förvånande att budgetpropositionen helt förbigår den debatt om IDA:s utlåningspolitik som aktualiserats genom att Världsbankschefen — utan hörande av IDA:s styrelse — genom brev till en amerikansk kongressledamot avstängde ett mottagarland från vidare utlåning från IDA. De kräver att regeringen skyndsamt försöker få till stånd en ändring av detta beslut.

Utskottet delar motionärernas åsikt att Sverige bör verka för att IDA:s utlåning skall utformas i enlighet med våra grundläggande biståndsprinciper. Som framgår av propositionen präglas IDA:s verksamhet redan av en kraftig satsning på de fattigaste u-länderna och på de fattigaste befolkningsgrupperna inom dessa länder. Den helt dominerande andelen av IDA:s resurser går till länder med en årsinkomst per invånare under 300 dollar. Inemot hälften av utlåningen avser projekt för jordbruks- och landsbygdsutveckling.

Utskottet noterar detta förhållande och utgår från att regeringen utnyttjar sina möjligheter att ytterligare befästa IDA:s ställning som det organ inom Världsbanksgruppen som särskilt skall se till de fattigaste gruppernas behov.

Den amerikanska kongressen har under de gångna månaderna behandlat USA:s utvecklingsbistånd för nästa budgetperiod, vari ingår det tredje amerikanska delbidraget till IDA:s femte påfyllnad. Om kongressen inte ger sitt medgivande till den femte påfyllnaden kan enligt de regler som gäller för denna påfyllnad inte heller andra IDA-länders bidrag utnyttjas. IDA:s verksamhet hotar då att lamslås.

Världsbankens president har i det läget sett sig föranlåten att förklara att han ämnar avstå från att under budgetåret 1979/80 framlägga förslag om lån till Vietnam. Denna utfästelse var när den gjordes att betrakta som ett väsentligt element i den amerikanska kongressens behandling av IDA-bidragen.

Den svenska regeringen har tillsammans med övriga nordiska länder skarpt kritiserat bankens tillvägagångssätt och framhållit att beslut av denna karaktär bör diskuteras i styrelsen. De nordiska länderna har också förklarat att de till skillnad från banken inte anser att den ekonomiska situationen i Vietnam är ett hinder för styrelsen att överväga projekt i landet.

Den amerikanska kongressen har nu bifallit delbetalningen till IDA. Så länge bankens utfästelse kvarstår förändrar detta emellertid inte situationen. Världsbankspresidentens beslut är till sin innebörd liktydigt med att ett förbehåll knutits till bidrag till IDA.

Utskottet finner att bankens tillvägagångssätt förtjänar stark kritik. Beslut som rör fördelningen av IDA:s resurser bör enligt svensk uppfattning fattas på grundval av sedvanliga ekonomiska kriterier.

Utskottet, som anser att bankens tillvägagångssätt inte får bli prejudicerande, föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av yrkande 2 i motion 1133.

I vpk-motion 1625, delyrkande 3 c), föreslås att Sverige skall lämna Världsbanksgruppen.

Liknande yrkanden har vid flera tidigare tillfällen behandlats och avstyrkts av utskottet, senast i UU 1978/79: 27. Det har skett bl. a. med hänvisning till att IDA och Världsbanken redan har ett omfattande stöd till särskilt eftersatta befolkningsgrupper och att Världsbanksgruppen strävar att öka detta stöd. Utskottet har också påpekat att ett svenskt utträde ur Världsbanksgruppen skulle hänvisa u-länderna att i ökande grad utnyttja den privata kapitalmarknaden, vilket särskilt de fattigaste länderna skulle drabbas av.

Utskottet gör samma bedömning nu och avstyrker följaktligen delyrkande 3 c) i vpk-motion 1625.

I vpk-motion 1625, delyrkande 3 b), yrkas att FN-biståndet skall inriktas på länder som strävar efter social och ekonomisk rättvisa och politiskt och ekonomiskt oberoende.

Även denna fråga behandlades i fjolårsbetänkandet UU 1978/79: 27. Utskottet hänvisade då till Sveriges starka stöd till UNDP, vars verksamhet i hög grad är inriktad på de fattigaste länderna. I budgetpropositionen föreslås en höjning av Sveriges bidrag till UNDP från 300 milj. kr. till 320 milj. kr. Bidraget till UNDP:s särskilda verksamhet till förmån för de minst utvecklade länderna föreslås fortsatt till 30 milj. kr. för kommande budgetår.

Sverige och övriga nordiska länder avser att fortsätta strävandena att stärka UNDP och i ökande utsträckning inrikta organisationens arbete på de fattigaste länderna. Vårt intresse av att åstadkomma en långsiktig finansiering av UNDP är ett led i detta arbete.

En andel av UNDP:s landprogrammerade åtaganden skall enligt organisationens biståndskriterier gå till länder vars regimer visat vilja till social utjämning. Regeringen har lagt vikt vid att befästa och om möjligt ytterligare öka denna andel.

Med det ovan anförda får delyrkande 3 b) i vpk-motion 1625 anses besvarat.

Som framgår av propositionen avser regeringen under innevarande

riksmöte förelägga riksdagen en proposition angående svenskt medlemskap i Afrikanska utvecklingsbanken (ADB). Denna proposition har nu framlagts (1979/80: 130). Regeringen föreslår i budgetpropositionen att riksdagen, med förbehåll för sitt godkännande av propositionen, nu anvisar 18 281 704 kr. som en första inbetalning avseende budgetåret 1980/81 av Sveriges medlemsbidrag till banken.

Utskottet har ingen erinran mot detta förslag.

Utskottet tillstyrker förslagen i avsnitt C 1 i budgetpropositionen och hemställer sålunda

att riksdagen

1. godkänner de *riktlinjer* för multilateralt utvecklingssamarbete som förordas i propositionen,
2. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 3, godkänner vad som förordas i propositionen rörande bidrag till *FN:s kapitalutvecklingsfond,* res. 2 (s)
3. med avslag på motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 c), avseende *utträde ur Världsbanksgruppen,* godkänner den gjorda utfästelsen att Sverige skall bidra till den *sjätte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA)* resurser med totalt 1 497 240 000 kr. för budgetåren 1980/81—1982/83 inklusive en första inbetalning på 460 000 000 kr. under budgetåret 1980/81,
4. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av yrkande 2 i motion 1133 rörande *IDA:s utlåningspolitik,*
5. förklarar motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 b), avseende *FN-biståndets inriktning* besvarad med vad utskottet anfört,
6. bemyndigar regeringen att göra de *utfästelser och åtaganden* gentemot internationella biståndsprogram som härutöver angivits i propositionen,
7. med bifall till budgetpropositionens förslag till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 1 471 000 000 kr.

4. Bilateralt utvecklingssamarbete (C 2)

4.1 Allmänt (anslagsram, biståndets inriktning, länderkoncentration, resultatvärdering m. m.)

Propositionen (s. 60—65)

Anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete, som under innevarande budgetår uppgår till 2 850 milj. kr., föreslås i propositionen öka med

cirka 403 milj. kr. till 3 253 milj. kr. för budgetåret 1980/81. SIDA hade i sin anslagsframställning föreslagit en höjning med 527 milj. kr.

Medlen för bilateralt utvecklingssamarbete tas i anspråk för långsiktigt utvecklingssamarbete med enskilda länder, vissa insatser i Latinamerika och Karibien, vissa landprogramkostnader, stöd till befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika, särskilda program, katastrofbistånd, bidrag till enskilda organisationer, bredare samarbete samt fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND). Fr. o. m. budgetåret 1980/81 förcslås den del av kostnaderna för biståndskontor, som tidigare har redovisats under det bilaterala anslaget, redovisas under anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).

Det nu föreslagna beloppet för bilateralt utvecklingssamarbete är cirka 125 milj. kr. lägre än vad SIDA har föreslagit. Någon ofördelad reserv enligt SIDA:s framställning har inte upptagits. På flertalet punkter har i övrigt SIDA:s förslag till medelstilldelning för olika ändamål godtagits. De avvikelser som förordas inom den i förhållande till SIDA:s förslag lägre medelsramen framgår av nedanstående tabell. Rörande inriktningen av det bilaterala biståndet framhålls i propositionen särskilt följande.

Tonvikten på svenska insatser i södra Afrika bör befästas under kommande budgetår. Landramarna höjs för samtliga frontstater. I enlighet med SIDA:s förslag föreslås särskilt stora ökningar för Moçambique och Zambia. Vidare ansluter sig propositionen till SIDA:s förslag om att kraftigt öka anslagsposten för humanitärt stöd till flyktingar och befrielserörelser m. m. i södra Afrika. Dessutom förutses att medel ur anslagsposten Katastrofer m. m. kan komma att tas i bruk för under budgetåret uppkommande behov i södra Afrika.

Utvecklingen i Zimbabwe kan komma att aktualisera betydande svenska insatser.

För Vietnam föreslås en ram på 365 milj. kr., vilket är 35 milj. kr. mindre än vad som har förordats av SIDA.

SIDA har vidare föreslagit att 30 milj. kr. anvisas för stöd till flyktingar i Sydostasien under en särskild anslagspost. Med tanke på svårigheten att redan nu bedöma behovet och långsiktigheten i de insatser, som bör göras för denna flyktingkategori, är det enligt propositionen inte ändamålsenligt att uppföra medel härför på en särskild anslagspost. Kostnaderna för de betydande hjälpinsatser i Sydostasien, som förutses under det närmaste budgetåret, kommer i stället att belasta anslagsposten Katastrofer m. m.

En ny anslagspost föreslås för vissa insatser i Latinamerika och Karibien. Dessa insatser avser, förutom ett fullföljande av det humanitära biståndet i regionen, stöd till Nicaragua, Dominikanska republiken och Jamaica. I fråga om Nicaragua föreslås en fortsättning på det katastrof- och återuppbyggnadsbistånd, som har lämnats under budgetåret 1979/

80. För ändamålet beräknas ett medelsbehov av 30 milj. kr. För Dominikanska republiken avsätts ett belopp på 10 milj. kr. under budgetåret 1980/81 för återuppbyggnadsinsatser efter den orkankatastrof, som har drabbat landet under år 1979. För Jamaica föreslås det bredare samarbete, som pågår, förstärkas med 10 milj. kr. i form av importstöd mot bakgrund av den betalningsbalanskris som landet för närvarande genomgår.

På anslagsposten Bredare samarbete m. m. har, förutom 55 milj. kr. för fullföljande av programmet för bredare samarbete, även upptagits 60 milj. kr. för en del av den statliga subventioneringen av s. k. blandade krediter samt för vissa kostnader för det särskilda exportkreditgarantisystem för fattiga u-länder som berörts under avsnittet om bilateral u-landspolitik.

Utrikesutskottet begärde i sitt betänkande (UU 1978/79: 27) över prop. 1978/79: 100 (bil. 6) en översyn av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr 1978/79: 295). Regeringen har i juni 1979 beslutat att ge SIDA i uppdrag att inkomma med material som belyser utvecklingen i programländerna och erfarenheterna av samarbetet med dessa. Inför nästa års budgetproposition bör det därmed föreligga ett underlag för den av riksdagen begärda översynen av samarbetet med programländerna. Föredraganden finner i likhet med SIDA under sådana omständigheter ingen anledning att i budgetpropositionen föreslå någon omprövning av samarbetet med dessa länder. I detta sammanhang erinras om att riksdagen redan har beslutat att det långsiktiga utvecklingssamarbetet skall upphöra med Cuba, Portugal och Tunisien för att ersättas av samarbete i andra former. Genom dessa beslut åstadkoms redan en viss koncentration i programlandskretsen. Därtill kommer att utvecklingssamarbetet med Somalia enligt riksdagens beslut kommer att begränsas till ett treårigt avtal om bistånd på fiskeområdet. Detta avtal avses löpa t. o. m. budgetåret 1981/82.

Fördelningen av det bilaterala biståndet på länder och andra ändamål under innevarande budgetår liksom SIDA:s resp. regeringens förslag till medelsfördelning under nästa budgetår framgår av följande ur budgetpropositionen hämtade tabell:

Bilateralt bistånd budgetåren 1979/80—1980/81

Fördelning på mottagarländer och andra ändamål (milj. kr.)

	Medelsram 1979/80	Förslag till medelsram 1980/81 SIDA	Föredraganden
Angola	70	80	80
Bangladesh	120	135	130
Botswana	60	65	65
Cuba	30	—	—
Etiopien	70	75	75
Guinea-Bissau	55	55	55
Indien	290	320	310
Kap Verde	23	35	30
Kenya	95	105	105
Laos	45	50	50
Lesotho	14	15	15
Moçambique	140	180	180
Pakistan	40	40	40
Portugal	40	40	40
Somalia	15	15	15
Sri Lanka	90	100	100
Swaziland	10	10	10
Tanzania	345	380	380
Tunisien	25	25	25
Vietnam	400	400	365
Zambia	105	130	130
Vissa insatser i Latinamerika och Karibien[1]	30[2]	40[2]	80
Vissa landprogramkostnader	34	40	40
Befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika	120	150	150
Särskilda program	175	219	195
Katastrofer m. m.	209	290[3]	314
Enskilda organisationer	110	130	125
Bredare samarbete m. m.	51	60	115
Fonden för industriellt samarbete med u-länder	39	34	34
Ofördelat	—	140	—
Summa	**2 850**[4]	**3 358**[5]	**3 253**

[1] Posten avser utöver humanitärt bistånd också medel för Nicaragua och Karibien.

[2] Detta belopp avser endast insatser för humanitärt bistånd.

[3] Beloppet motsvarar de av SIDA föreslagna medelsramarna för katastrofer, humanitärt bistånd till Sydostasien samt stöd till Östafrikanska utvecklingsbanken.

[4] Beloppet har minskats med 22,7 milj. kr. avseende kostnader för drift och arvodesanställd personal vid SIDA:s biståndskontor, som i stället har tillförts anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).

[5] Under det bilaterala anslaget har SIDA i sin anslagsframställning också beräknat medel om 19,3 milj. kr. för rekrytering och utbildning av fältpersonal. SIDA:s förslag till bilateralt anslag uppgår därmed totalt till 3 377 milj. kr. Kostnader för rekrytering och utbildning av fältpersonal redovisas liksom tidigare under anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA).

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 359 av Mårten Werner m. fl. (m), vari hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan utvärdering av svenska biståndsinsatser som i motionen anförs,

dels motion 1979/80: 1127 av Gunnar Oskarson m. fl. (m), vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn och redovisning av möjligheterna att åstadkomma en effektiv resultatvärdering av svenska biståndsinsatser,

2. att riksdagen beslutar uttala att de synpunkter som framförs i motionen beaktas i dialogen med mottagarländer för svenskt bistånd,

3. att riksdagen beslutar ompröva biståndspolitiken gentemot mottagarländer som för angreppskrig och/eller åsidosätter de mänskliga fri- och rättigheterna,

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 1 och 4, nämligen att riksdagen beslutar

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjerna för den svenska biståndspolitiken,

4. att anslaget för bilateralt utvecklingssamarbete i förhållande till regeringens förslag minskas med 1,7 milj. kr. till 3 251,3 milj. kr.,

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 3 d), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

d) att regeringen inför nästa riksmöte presenterar riktlinjer för en avveckling av biståndet till Kenya, Lesotho, Swaziland, Pakistan, Indien och Bangladesh.

Utskottet

I yrkande 1 i motion 1133 föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om *riktlinjerna för den svenska biståndspolitiken.*

I motionen noteras att åtskilliga bedömningar och förslag i Brandtkommissionens nyligen framlagda rapport överensstämmer med den politik för samarbete med de fattiga länderna som utformades under 1960-talet och första hälften av 1970-talet av den svenska socialdemokratin. Mot denna bakgrund finns, anförs det, skäl att kritiskt uppmärksamma två drag i den borgerliga biståndspolitik som förts därefter: dels det minskade intresset att ta fasta på stödet till u-ländernas oberoende när det gäller fördelning av det landinriktade biståndet, dels den ökade kommersialiseringen av det bilaterala biståndet. Som exempel på en minskad vikt vid ekonomiskt och politiskt oberoende nämns avbrytandet av biståndet till Cuba, den svaga ökningen av anslaget till

Angola, nedskärningen av landramen för Vietnam och det begränsade stödet till Nicaragua.

Bland exempel på en ökad kommersialisering hänvisas till avsättning av biståndsmedel för s. k. blandade krediter, fortsatt uppbyggande av SWEDFUND:s resurser med biståndsmedel, ökning av det bundna biståndet samt tillkomsten av nya organ med delvis andra mål än de fastlagda biståndspolitiska och därmed förknippade svårigheter när det gäller samordningen av en enhetlig svensk u-landspolitik.

För att skydda biståndet från en kvalitetsförsämring anses det angeläget att riksdagen fastslår att i varje fall en procent av BNP skall avsättas för bistånd att användas enligt de fastlagda principerna för vårt internationella utvecklingssamarbete.

Utskottet konstaterar att de flesta i motionen generellt anförda exemplen också i mera specificerad form framförts i andra yrkanden i samma motion. De behandlas på andra platser i detta betänkande.

Det finns emellertid anledning här understryka att det i utskottet vid tidigare tillfällen rått full enighet om de fyra huvudmålen för den svenska biståndspolitiken: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt en demokratisk samhällsutveckling i mottagarländerna. Dessa mål äger fortfarande full giltighet.

I propositionen föreslås kraftigt ökat stöd till befrielserörelserna i södra Afrika. Sverige tillhör vidare de större bilaterala biståndsgivarna i Nicaragua och Angola. Vietnam är Sveriges näst största biståndsmottagarland. Reduceringen av landramen för detta land beror på att kapitalkostnaderna för Bai Bang-projektet nu minskar.

Beträffande yrkandets senare del finner utskottet att den begränsade medverkan av svenskt näringsliv i biståndsprojekt inom ramen för vissa nya institutioner inte kan karakteriseras som någon kommersialisering av det svenska biståndet. Ett visst utnyttjande i biståndssammanhang av svensk industris kunskaper och erfarenhet utgör däremot en vidgad resursbas för utvecklingsändamål och tillmötesgår ofta framförda önskemål från u-ländernas sida.

Utskottet kan inte stödja den i yrkandet föreslagna enprocentsbegränsningen. Hela biståndsanslaget skall generellt sett följa de biståndspolitiska målen. Detta innebär inte att varje enskilt belopp som tillförs u-länderna från den svenska biståndsbudgeten nödvändigtvis uppfyller samtliga biståndskriterier. Något sådant vore inte heller möjligt att kräva. Det svenska bilaterala utvecklingsbiståndet omfattar många biståndstyper. Inom ramen för landprogrammeringen har det mottagande landet ett betydande eget ansvar för den slutliga användningen av enskilda belopp.

Det traditionella importstödet är också exempel på en biståndsform för vilken Sveriges möjligheter att ställa höga krav på måluppfyllelse är begränsad.

Mot bakgrund av det anförda avstyrks yrkande 1 i motion 1133.

I yrkande 2 i motion 1127 föreslås att riksdagen beslutar uttala att de synpunkter som framförs i motionen beaktas i *dialogen med mottagarländer för svenskt bistånd.* I yrkande 3 i samma motion hemställs att riksdagen beslutar *ompröva biståndspolitiken* gentemot mottagarländer som för angreppskrig och/eller åsidosätter de mänskliga fri- och rättigheterna.

I motionen anförs bl. a. att medborgarnas biståndsvilja påverkas av ett ensidigt val av mottagarländer ur kretsen av socialistiska enpartistater. Detta skapar en avog inställning hos stora medborgargrupper till bistånd över huvud taget. Det kan också, framhålls det i motionen, vara av intresse att studera de svenska mottagarländernas agerande i internationell politik, t. ex. vid röstningen på en resolution i FN:s generalförsamling med anledning av den sovjetiska invasionen i Afghanistan. I resolutionen krävdes ett sovjetiskt tillbakadragande av trupperna och fastslogs att afghanska folket har rätt att självt välja regering utan inblandning utifrån. Bland de få länder som röstade mot resolutionen återfanns bl. a. Cuba, Vietnam, Angola, Laos, Etiopien och Moçambique — länder som under innevarande budgetår tillsammans uppburit svenskt bistånd med 755 milj. kr.

Mottagarländernas inställning till och respekt för de grundläggande mänskliga rättigheterna utgör, heter det vidare i motionen, en annan avgörande faktor för hur svenskt bistånd kommer att utvecklas i framtiden. Långvariga och allvarliga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter bör kunna påverka vår beredvillighet att fortsätta samarbetet med enskilda u-länder.

Av motiveringen till yrkandet om omprövning av biståndspolitiken gentemot mottagarländer som för angreppskrig framgår att det bl. a. är Cuba, Etiopien, Tanzania och Vietnam som närmast åsyftas.

Utskottet, som behandlar yrkandena 2 och 3 i ett sammanhang, vill i fråga om mottagarkretsen för svenskt bistånd i första hand erinra om den av riksdagen redan begärda (rskr 1978/79: 295) översynen av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll. Regeringen har med anledning därav givit SIDA i uppdrag att inkomma med material, som belyser utvecklingen i programländerna och erfarenheterna av samarbetet med dessa. SIDA har inlett detta arbete och upplyst att en bedömning av materialet kommer att göras av styrelsen i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1981/82. I avvaktan på regeringens förslag på grundval av SIDA:s synpunkter anser utskottet att några förändringar för närvarande inte bör vidtas i kretsen av huvudmottagarländer för svenskt bistånd. Utskottet håller fast vid de av regering och riksdag gemensamt omfattade fyra huvudmålen för biståndspolitiken.

Frågan om avbrytande av bistånd till länder där grundläggande

mänskliga rättigheter systematiskt utsätts för allvarliga kränkningar eller vilka bedriver angreppskrig måste sättas i relation till de huvudkriterier som gäller för avbrytande eller avveckling av bilateralt utvecklingssamarbete. I prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. redovisas dessa huvudprinciper. Det var enligt propositionen i fråga svårt att förutse de situationer som kan föranleda ett omedelbart avbrytande av biståndssamarbetet, något som hittills skett i ett fall och som följd av en statskupp. Man kunde enligt propositionen emellertid inte utesluta att det kan inträffa så grundläggande förändringar i ett mottagarlands politik att det blir aktuellt att omedelbart avbryta samarbetet.

I anslutning därtill konstaterade utskottet (UU 1978/79: 1) att det erbjuder stora svårigheter att uppställa allmängiltiga och entydiga regler för de olika situationer då ett avbrytande eller ett avvecklande av bistånd kan bli aktuellt på grund av händelser eller åtgärder i mottagarlandet vilka på ett mer eller mindre genomgripande sätt rubbar förutsättningarna för utvecklingssamarbetet. En prövning måste därför sist och slutligen göras i de enskilda fallen, anförde utskottet, som avstyrkte de motioner av samma innebörd som då var aktuella.

Utskottet framhöll på liknande sätt i sitt fjolårsbetänkande (UU 1978/79: 27) att biståndssamarbete bygger på långsiktiga förutsättningar och att ett plötsligt avbrytande av sådant samarbete är ett mycket allvarligt steg som kan åstadkomma stor skada för båda parter i samarbetet liksom för de människor vi vill bispringa. Fasthållandet vid denna grundregel i fråga om utvecklingssamarbete varken hindrar eller utesluter emellertid, ansåg utskottet, politiska avståndstaganden från mottagarländernas utrikes eller inrikes agerande, när sådana avståndstaganden framstår som motiverade.

Utskottet vidhåller dessa ståndpunkter.

Mot bakgrund av det anförda avstyrks yrkandena 2 och 3 i motion 1127.

I yrkande 4 i motion 1133 föreslås att *anslaget för bilateralt utvecklingssamarbete* i förhållande till regeringens förslag minskas med 1,7 milj. kr. till 3 251,3 milj. kr.

Förslaget hänger samman med yrkande 20 i samma motion, i vilket föreslås en höjning av anslaget C 3. Information med 1,7 milj. kr. utöver regeringens förslag. I motionen förutsätts att detta belopp skulle tas från katastrofmedlen under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete. Utskottet har avstyrkt yrkande 20, vilket framgår på annan plats i detta betänkande.

Följaktligen avstyrks också yrkande 4 i motion 1133.

I delyrkande 3 d) i vpk-motion 1625 hemställs att regeringen inför nästa riksmöte presenterar riktlinjer för en avveckling av biståndet till Kenya, Lesotho, Swaziland, Pakistan, Indien och Bangladesh.

Utskottet har ovan, i sin behandling av motion 1127, hänvisat till den pågående översynen av utvecklingen i programländerna och erfarenheterna av samarbetet med dessa. Utskottet anser även beträffande det nu aktuella yrkandet att regeringens förslag och synpunkter med anledning av översynen bör avvaktas innan utskottet tar ställning till eventuella förändringar i kretsen av huvudmottagare av svenskt bistånd.

Utskottet torde därför om ett år få tillfälle att återkomma till frågan om länderkoncentrationen.

Mot bakgrund av det anförda avstyrks delyrkande 3 d) i vpk-motion 1625.

Frågan om utvärdering och *effektiv resultatvärdering av svenska biståndsinsatser* tas upp dels i motion 359, dels i yrkande 1 i motion 1127.

I den förra hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan utvärdering av svenska biståndsinsatser som anförs i motionen. I denna understryks att det är nödvändigt att allmänheten får allsidig information om biståndsläget i de u-länder som under många år varit mottagare av ansenliga svenska gåvobelopp.

I motion 1127 föreslås att riksdagen hos regeringen begär en översyn och redovisning av möjligheterna att åstadkomma en effektiv resultatvärdering av svenska biståndsinsatser. I motionen anförs att en effektiv resultatvärdering bör vara inbyggd i varje biståndsinsats och omhänderhas av såväl SIDA-personal som externa konsulter.

Under anslagsposten Särskilda program finns en särskild anslagspost för Insatsförberedelser och resultatvärdering. För budgetåret 1980/81 föreslås ett belopp om 20 milj. kr. för ändamålet. Utnyttjandegraden av anslagsposten var 1976/77 9,1 milj. kr., 1977/78 12,6 milj. kr. och 1978/79 13,9 milj. kr. Av utbetalade medel har mer än 60 procent gått till verksamhet som avser SIDA:s programländer.

Frågan om resultatvärdering behandlades ingående av utskottet i betänkandet över förra årets budgetproposition med anledning av en motion i samma ämne (UU 1978/79: 27).

Utskottet delar motionärernas inställning att en granskning av biståndets resultat bör ingå som ett viktigt led i utvecklingssamarbetet. En sådan granskning och bedömning sker också fortlöpande.

SIDA har under årens lopp byggt upp ett omfattande system för uppföljning och resultatvärdering av svenska biståndsinsatser. Systemet syftar både till att förstärka mottagarländernas egna möjligheter att planera och resultatvärdera biståndet och till att förbättra SIDA:s metoder och system för resultatvärdering. Grundvalen för verksamheten utgörs av det villkor om rapportering som skrivs in i varje enskilt insats- och samarbetsavtal med mottagarländerna. Vid behov kan SIDA ställa personalbistånd till mottagarlandets förfogande så att det på ett tillfredsställande sätt kan utföra sina åligganden i detta hänseende.

Härutöver görs på de svenska biståndskontoren projekt- och sektorgenomgångar som i kvartalsrapporter föreläggs SIDA:s styrelse.

Huvudansvaret för en resultatvärdering i egentlig mening ligger emellertid, såsom konstaterades i den biståndspolitiska utredningen och i därefter av utskottet och riksdagen godkända riktlinjer, hos mottagarlandets myndigheter, särskilt som det med landprogrammeringsmetoden är svårt att skilja ut just de svenskfinansierade insatsernas effekter från utvecklingsplaneringens totala effekt. En sådan resultatvärdering blir ju till sist en fråga om granskning av delar av mottagarlandets egen utvecklingspolitik.

Utvärderingar av denna art sker i stor utsträckning av fristående konsulter och experter anlitade av SIDA. Olika delar av SIDA:s egen verksamhet har under 1970-talet varit föremål för grundliga analyser av RRV. Också riksdagens revisorer har genomfört granskningar av vissa delar av biståndsverksamheten.

Ett omfattande offentligt material föreligger således på detta område. SIDA söker ur detta välja ut och för publicering färdigställa en del av de rapporter som kan tänkas ha ett större allmänt intresse. Hittills har ett 40-tal sådana rapporter och studier publicerats.

Sammanfattningsvis finner utskottet — liksom i förra årets betänkande — det angeläget att en fortlöpande granskning äger rum både av de allmänna effekterna av biståndet och av biståndets effektivitet, definierad som graden av måluppfyllelse. Utskottet konstaterar likaså att SIDA är väl medvetet om detta och att en resultatvärdering i de av motionärerna nämnda avseendena redan görs av verket och av av verket anlitade experter inom ramen för de begränsningar som betingas av landprogrammeringens principer. Utskottet utgår ifrån att SIDA även i fortsättningen utnyttjar de möjligheter den löpande kontakten med mottagarländerna erbjuder för att åstadkomma bästa möjliga överensstämmelse mellan biståndets resultat och de svenska biståndspolitiska målen. Vidare förutsätter utskottet att fristående expertis också i fortsättningen kommer att anlitas för granskning av olika delar av biståndsprogrammen.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motion 359 och yrkande 1 i motion 1127.

4.2 Bundet bistånd och upphandling i Sverige

Propositionen (s. 65—66)

Med bundet bistånd avses gåvobistånd i form av varor eller tjänster, som är förhandsbestämt till upphandling i Sverige. I fråga om landdestinerat bistånd förekommer bundet bistånd endast inom det s. k. importstödet. Katastrofbistånd i form av varor eller tjänster upphandlade i

Sverige samt naturabidrag till internationella livsmedelsprogram räknas också till bundet bistånd.

Det bundna biståndet för budgetåret 1979/80 uppgår till cirka 650 milj. kr. eller 14,8 procent av de totala biståndsanslagen. För budgetåret 1980/81 föreslås en ram för det bundna biståndet på 740 milj. kr. Detta motsvarar i förhållande till innevarande budgetår en oförändrad andel bundet bistånd av de totala biståndsanslagen.

Bindning av biståndet kan medföra nackdelar för u-länderna. Sverige bör därför, heter det i propositionen, fortsätta att inom OECD:s kommitté för utvecklingsbistånd (DAC) verka för en internationell överenskommelse om avbindning av bistånd. En sådan överenskommelse skulle också ligga i den svenska exportnäringens intresse mot bakgrund av att flertalet andra i-länder i dag binder en betydligt högre andel av sitt bistånd än Sverige. De initiativ till förnyade avbindningsdiskussioner, som Sverige har tagit inom DAC, har hittills inte lett till några påtagliga resultat. I detta läge är det, enligt propositionen, inte rimligt att föreslå en sänkning av den andel av vårt bistånd som binds till upphandling i Sverige.

SIDA redovisar att cirka 40 procent av de totala biståndsanslagen under budgetåret 1977/78 har utnyttjats för upphandling av varor och tjänster i Sverige. Någon motsvarande beräkning av upphandling under budgetåret 1978/79 har inte gjorts, men man torde kunna räkna med att andelen var ungefär lika stor för detta budgetår. Enligt SIDA:s uppskattningar skulle det totala återflödet av biståndsmedel till Sverige endast till en tredjedel bestå av bundet bistånd.

Mottagarländernas upphandling i Sverige har ökat under de senaste åren. Detta förefaller mindre sammanhänga med bindningsgraden än med andra faktorer, t. ex. landramens storlek. Flera länder, som t. ex. Angola, Bangladesh, Pakistan, Sri Lanka, Vietnam och Zambia, har gjort betydande upphandlingar i Sverige med obundna medel.

De internationella organisationernas upphandling i Sverige är alltjämt ringa i förhållande till de svenska bidragen. Detta gäller främst FN-organen. I viss utsträckning beror detta på de traditionella band som existerar mellan de gamla kolonialmakterna och stora delar av u-världen.

Regeringen har därför aktivt verkat för att upphandlingsdelegationer från de internationella organisationerna besöker Sverige. Den direkta informationsverksamheten till företagen har också intensifierats. För budgetåret 1980/81 planeras viss förstärkning av utrikesrepresentationens resurser för projektbevakning. I propositionen uttalas förhoppningen att dessa initiativ skall leda till förbättrade möjligheter för svenska företag att hävda sig i konkurrensen om internationellt finansierade projekt.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 3 j), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

j) att allt bistånd skall lämnas obundet.

Utskottet

I delyrkande 3 j) i vpk-motion 1625 föreslås att allt bistånd skall lämnas obundet.

Utskottet behandlade i fjol ett yrkande av samma innebörd (UU 1978/79: 27). Utskottet hänvisade då bl. a. till Sveriges strävan att de s. k. avbindningsförhandlingarna som tidigare förts i OECD:s kommitté för utvecklingsbistånd (DAC) skulle återupptas samt till Sveriges beredvillighet att ansluta sig till en internationell överenskommelse om avbindning som omfattar den största delen av det internationella biståndsflödet. Utskottet hemställde om bifall till budgetpropositionens förslag om sänkning av ramen för det bundna biståndet från 17,4 procent till 14,8 procent av de totala biståndsanslagen och avstyrkte följaktligen det då aktuella motionsyrkandet.

I årets budgetproposition föreslås en oförändrad andel bundet bistånd. Vidare bekräftas regeringens beredvillighet att söka nå en överenskommelse inom DAC. En sådan överenskommelse skulle också, påpekas det, ligga i den svenska exportnäringens intresse mot bakgrund av att flertalet andra i-länder i dag binder en betydligt högre andel av sitt bistånd. De initiativ till förnyade diskussioner, som Sverige har tagit inom DAC, har emellertid hittills inte lett till några påtagliga resultat. Utskottet anser, i likhet med propositionen, inte rimligt att nu företa någon ytterligare sänkning av andelen bundet bistånd. Sverige bör emellertid vid framtida förhandlingar fortsätta att driva kravet på en internationell överenskommelse om avbindning.

Utskottet avstyrker delyrkande 3 j) i vpk-motion 1625.

4.3 Samarbete med enskilda länder

Propositionen (s. 67—93)

I propositionen redogörs närmare för pågående och planerat utvecklingssamarbete m. m. med Angola, Bangladesh, Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Moçambique, Pakistan, Portugal, Somalia, Sri Lanka, Swaziland, Tanzania, Tunisien, Vietnam och Zambia.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 231 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 1 c), nämligen

1. att riksdagen hos regeringen hemställer

c) att Kampuchea tas upp som mottagarland i det långsiktiga svenska biståndsprogrammet,

dels motion 1979/80: 478 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 2, nämligen att riksdagen beslutar

2. anhålla att regeringen inleder ett samarbete med PDRY (Demokratiska folkrepubliken Yemen) om bestämda utvecklingsprojekt som kan anpassas till Yemens flerårsplaner,

dels motion 1979/80: 479 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 2, nämligen

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag att Nicaragua snarast tas upp som programland i den svenska biståndsverksamheten,

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 5—8, nämligen att riksdagen beslutar

5. att medelsramen för bistånd till Angola utöver regeringens förslag höjs med 40 milj. kr. till 120 milj. kr. för budgetåret 1980/81,

6. att medelsramen för bistånd till Kap Verde utöver regeringens förslag höjs med 5 milj. kr. till 35 milj. kr. för budgetåret 1980/81,

7. att Tanzania utöver den av regeringen föreslagna medelsramen erhåller ett extra bistånd ur katastrofbiståndsanslaget på 40 milj. kr. budgetåret 1980/81,

8. att medelsramen för bistånd till Vietnam utöver regeringens förslag höjs med 35 milj. kr. till 400 milj. kr. för budgetåret 1980/81,

dels motion 1979/80: 1622 av Tore Nilsson (m), vari hemställs

att riksdagen uttalar att svenskt stöd inte skall utgå till det indiska familjeplaneringsprojektet,

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 3 e)—g), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

e) att biståndet till Bangladesh, Indien, Lesotho, Zambia och Kenya bibehålls på oförändrad nivå,

f) att biståndet till Angola höjs till 100 milj. kr., till Vietnam till 450 milj. kr., till Laos till 75 milj. kr., till Guinea-Bissau till 70 milj. kr.,

g) att biståndet till Cuba skall återupptas och för budgetåret 1980/81 uppgå till 70 milj. kr.

Utskottet

Angola

I motion 1133 föreslås att medelsramen för Angola utöver regeringens förslag skall höjas med 40 milj. kr. till 120 milj. kr. för budgetåret 1980/81. I vpk-motion 1625 föreslås att medelsramen för Angola höjs med 20 milj. kr. till 100 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Såväl SIDA som regeringen har för nästa budgetår föreslagit en medelsram för Angola på 80 milj. kr., dvs. 10 milj. kr. mer än under innevarande budgetår.

Angola blev programland för svenskt bistånd år 1977. Sverige hör till de stora bidragsgivarna till Angola. Inte mindre än 60 procent av biståndet från DAC-länderna kommer från Sverige.

Under budgetåren 1977/78 och 1978/79 utnyttjades totalt 100 milj. kr. — drygt 90 procent av tillgängliga medel — för importstöd. Huvuddelen av inköpen har skett i Sverige. Innevarande budgetår används 46 milj. kr. för importstöd. Av resterande medel utgår 20 milj. kr. för insatser inom fiske- och hälsovårdssektorerna. I det utvecklingsskede som Angola f. n. befinner sig tycks landet inte i första hand ha behov av ett ökat betalningsbalansstöd. Bristen på tekniskt utbildad personal och administrativ erfarenhet utgör i stället de främsta hindren i utvecklingsprocessen.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram för Angola, som är identiskt med vad SIDA föreslagit. Katastrofmedel torde också kunna tas i anspråk för eventuella extra insatser i form av livsmedelsbistånd eller flyktingstöd.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund yrkande 5 i motion 1133 liksom delyrkande 3 f) i vpk-motion 1625, det sistnämnda såvitt gäller höjning av landramen för Angola.

Indien

I motion 1622 hemställs att riksdagen uttalar att svenskt stöd inte skall utgå till det indiska familjeplaneringsprojektet.

I motionen hänvisas till den indiska regeringens avsikt att genomföra ett program med steriliseringar av både kvinnor och män i syfte att hejda den snabba befolkningstillväxten. Sverige har mottagit en begäran att bidra med 100 milj. kr. för att finansiera projektet. Enligt motionen utgör ingreppen i praktiken ett tvång som huvudsakligen skulle drabba de fattiga och värnlösa och måste anses strida mot överenskommelsen om de mänskliga rättigheterna.

Utskottet vill för sin del erinra om att frågan om svenskt deltagande i detta projekt är under beredning av SIDA. Något beslut har således ännu inte fattats. Det nu aktuella projektet behandlades i ett interpellationssvar av utrikesminister Ola Ullsten den 15 februari 1980. Däri hän-

visades till att den indiska framställningen bl. a. gäller uppförande av cirka 2 000 hälsostationer, drygt 100 primärhälsocentraler, mindre operationssalar för 60 primärhälsocentraler och cirka 50 utbildningsenheter. Målsättningarna är, enligt förslaget, att sänka barnadödligheten, förbättra barnens och mödrarnas hälsotillstånd och att sänka födelsetalen.

I interpellationssvaret heter det fortsättningsvis:

Om Sverige skall kunna delta i familjeplaneringsprojekt, där sterilisering ingår som en av flera metoder, måste bestämda garantier finnas för att de som genomgår dessa operationer gör det helt frivilligt. Detta gäller naturligtvis inte minst sterilisering av kvinnor. Varje tvekan om frivilligheten i medverkan måste vara undanröjd. De hygieniska kraven måste vara uppfyllda och rättvisande information lämnas om olika metoders konsekvenser.

En förutsättning för svenskt bistånd till familjeplaneringsprogram, som innefattar sterilisering av kvinnor, är således att sådana steriliseringar är resultatet av kvinnors självständiga och fria val och därmed utesluter såväl direkta som indirekta påtryckningar. Denna förutsättning står givetvis klar för biståndsmyndigheten, SIDA, och ställer stora krav på den både när det gäller att pröva svensk medverkan i projekt där sterilisering av kvinnor ingår och när det gäller att fortlöpande följa sådana projekt.

Det främsta motivet för svenskt bistånd till familjeplanering är att förbättra kvinnornas och barnens situation. En sådan förbättring kan självfallet inte nås enbart genom upplysning om och tillgång till familjeplaneringsservice. Därför är det viktigt att familjeplaneringen inte är en isolerad företeelse utan ingår som ett led i mera allmänna åtgärder för att förbättra människors sociala villkor.

Svenskt bistånd till familjeplanering är ett viktigt medel för att bidra till kvinnans frigörelse. Att detta är oförenligt med alla former av tvång, öppna såväl som dolda, är uppenbart.

Utskottet delar de ståndpunkter och förutsättningar för ett eventuellt svenskt deltagande i projektet som utrikesministern anfört.

Utskottet konstaterar att familjeplanering numera är en erkänd mänsklig rättighet. Stöd till familjeplanering utgör ett viktigt inslag i det svenska biståndet. Svenskt ekonomiskt stöd till en politik som innebär tvångsvisa steriliseringar av kvinnor eller män framstår som oförenligt med svensk biståndspolitik.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts avstyrks motion 1622.

Kap Verde

I motion 1133 föreslås att medelsramen för bistånd till Kap Verde utöver regeringens förslag höjs med 5 milj. kr. till 35 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen en landram på 30 milj. kr., vilket innebär en ökning med 7 milj. kr. över anslaget för innevarande budgetår. SIDA hade föreslagit 35 milj. kr.

Svenskt bistånd har utgått till Kap Verde sedan budgetåret 1976/77.

Det regleras av tvååriga samarbetsavtal. Cirka 90 procent av de medel som Sverige ställer till Kap Verdes förfogande utnyttjas för import. Majs, byggnadsmateriel, fordon samt fiske- och jordbruksutrustning är viktiga komponenter i det svenska importstödet.

Kap Verdes utvecklingsansträngningar hämmas av svår torka. Landet klarar sin basförsörjning endast tack vare ett relativt omfattande katastrofbistånd. Sverige hör härvidlag till de stora bidragsgivarna. Under budgetåret 1978/79 utgick sammanlagt 6 milj. kr. som extra bistånd ur katastrofreserven. Därutöver fattade SIDA beslut om katastrofsändningar av mjölkpulver och proteinberikat vetemjöl till ett sammanlagt värde av 2 milj. kr.

Vid sidan av det reguljära biståndet bedriver Rädda barnen i samarbete med SIDA sedan år 1977 ett mödra- och barnavårdsprojekt i Kap Verde. Projektet avses löpa under fem år och är beräknat till cirka 11,4 milj. kr., varav merparten finansieras med SIDA-medel.

Utskottet har anledning anta att regeringen även i fortsättningen är beredd att vid behov lämna extra bistånd i katastrofsituationer.

Mot denna bakgrund finner utskottet inte anledning att förorda en höjning av Kap Verdes landram utöver regeringens förslag och avstyrker därför det nu aktuella yrkandet 6 i motion 1133.

Sri Lanka

Medelsramen för Sri Lanka uppgår innevarande budgetår till 90 milj. kr. För budgetåret 1980/81 föreslår regeringen en ram på 100 milj. kr.

Sri Lankas regering avsätter betydande resurser till utbyggnaden av ett kraftverks- och konstbevattningsprojekt, det s. k. Mahaweli Gangaprojektet. Fem länder har hittills åtagit sig att finansiera programmet. Ett delprojekt i detta program är kraftverksbygget i Kotmale. Lankesiska regeringen har begärt att få utnyttja det svenska importstödet för detta projekt, vilket svenska regeringen godtagit. I januari 1979 tecknades ett kontrakt mellan Skånska Cementgjuteriet och Sri Lanka om uppförande av en kraftstation med tillhörande damm och tunnlar m. m.

Som framgår av propositionen används huvuddelen av det svenska biståndet till Sri Lanka för ett omfattande kraftverks- och bevattningsprojekt. Hittills har cirka 130 milj. kr. av det svenska importstödet utnyttjats för ändamålet. De sammanlagda kostnaderna för projektet beräknades ursprungligen till 650 milj. kr. Aktuella beräkningar visar att kostnaderna kan bedömas stiga till cirka 1 000 milj. kr. I dessa belopp ingår inte de slutliga elektriska och mekaniska installationerna.

Importstöd innebär att utländsk valuta ställs till mottagarlandets förfogande för import av varor avsedda för utvecklingsändamål. Även tjänster kan ingå. Importstöd skiljer sig från annat bistånd genom att det inte av givaren är destinerat till något överenskommet projekt eller motsvarande utan disponeras relativt fritt av mottagarlandet. Därav följer

att importstöd till ett land ej bör ges något annat övergripande syfte än att allmänt stödja landets utvecklingspolitik.

Avtal om importstöd mellan Sverige och mottagarlandet skall ange endast att medlen avsätts för utvecklingsändamål. De närmare ändamålen skall således inte avtalas och varulistor finns ej med i avtalen. SIDA deltar inte i beslutet om slutlig mottagare av varorna och tjänsterna inom importstödet.

Med den uppläggning importstödet har är det följaktligen ofrånkomligt att det konkreta utnyttjandet av medlen inte i samma utsträckning som annars kan bedömas efter de biståndspolitiska målen.

SIDA och regeringen har i enlighet med reglerna för importstödets användning inte gjort någon bedömning av Kotmale-projektets förenlighet med principerna för det svenska biståndet. Utskottet konstaterar detta.

Som framgår bl. a. av de aktuella kostnadsberäkningar som ovan citerats kan fortsatta åtaganden i Kotmale-projektet komma att medföra långsiktiga och stora finansiella bindningar för svensk del. Utskottet utgår från att om nya sådana åtaganden blir aktuella, regeringen kommer att ge en redovisning av dessa för riksdagen för att möjliggöra den prövning av långvariga och omfattande svenska biståndsengagemang som förutsatts i de principer som uttalats bl. a. i prop. 1977/78: 135 och i utskottets betänkande UU 1978/79: 1 med anledning därav.

Tanzania

I motion 1133, yrkande 7, föreslås att Tanzania utöver den av regeringen föreslagna medelsramen erhåller ett extra bistånd ur katastrofbiståndsanslaget på 40 milj. kr. Motionärerna anför som stöd för förslaget den akuta ekonomiska kris Tanzania genomgår, vilket motiverar en extra svensk insats.

Landramen för Tanzania under budgetåret 1980/81 föreslås i överensstämmelse med SIDA:s förslag uppgå till 380 milj. kr. — en höjning med 35 milj. kr. över innevarande budgetårs nivå — vilket gör Tanzania till den största mottagaren av svenskt bilateralt bistånd. Sverige är en av Tanzanias största biståndsgivare. Det svenska biståndet svarar ensamt för cirka 15 procent av landets utvecklingsbudget.

Den ekonomiska situationen i Tanzania är utan tvivel mycket bekymmersam. Enligt utskottets bedömning är de ekonomiska svårigheterna delvis av en strukturell och djupgående natur, som inte kan avhjälpas enbart genom höjningar av biståndsbelopp. Inom Världsbanken pågår nu överväganden om krediter anpassade till Tanzanias särskilda behov.

Krisen är emellertid även av akut natur, något som föranledde regeringen att i början av innevarande budgetår ge Tanzania ett extra bistånd på 25 milj. kr. för inköp av råvaror och reservdelar samt för katastrofhjälp efter omfattande översvämningar.

Utskottet utgår från att regeringen är beredd att även i fortsättningen överväga särskilda bidrag till Tanzania utöver landramen om situationen skulle motivera det.

Utskottet anser att det mot bakgrund av ovan redovisade förhållanden inte är påkallat att nu besluta om ett extra bidrag utöver den av regeringen föreslagna medelsramen. Utskottet avstyrker således yrkande 7 i motion 1133.

Vietnam

I motion 1133 föreslås att medelsramen för bistånd till Vietnam utöver regeringens förslag höjs med 35 milj. kr. till 400 milj. kr. för budgetåret 1980/81. I vpk-motion 1625 föreslås att medelsramen för Vietnam höjs med 85 milj. kr. till 450 milj. kr.

Regeringen har för nästa budgetår föreslagit en medelsram för Vietnam på 365 milj. kr. Detta innebär en sänkning med 35 milj. kr. i förhållande till SIDA:s förslag.

Under innevarande budgetår ställs 400 milj. kr. till förfogande. Härtill kommer en ingående reservation på ca 235 milj. kr. Utskottet noterar att investeringskostnaderna för det hittills så kapitalkrävande Bai Bang-projektet, bl. a. sammanhängande med förseningar och kraftigt ökad inflationstakt, nu sjunker och anser att det därför är rimligt att minska landramen till föreslagna 365 milj. kr.

Propositionens förslag till medelsram för budgetåret 1980/81 tillstyrks således.

Större delen av det svenska biståndet fortsätter att gå till de tre stora projekten, nämligen massa- och pappersindustrin i Bai Bang, barnsjukhuset i Hanoi och allmänsjukhuset i Uong Bi. Enligt propositionen väntas de två sjukhusen stå klara och kunna tas i bruk senare i år. Detsamma gäller vissa delar av Bai Bang-anläggningen. Den första pappersmaskinen beräknas tas i bruk under våren och den andra under hösten i år.

Under budgetåret 1978/79 har 22 milj. kr. använts för katastrofhjälp direkt eller via enskilda organisationer med anledning av det svåra försörjningsläget i Vietnam. Katastrofmedel torde också kunna tas i anspråk för eventuella extra insatser under budgetåret 1980/81.

Vietnam har begärt att Sverige skall fortsätta att stödja de tre projekten även sedan de har tagits i bruk. I fjolårets budgetproposition (1978/79: 100, bil. 6) anfördes att sådant stöd var motiverat. Utskottet anslöt sig till denna uppfattning och uttalade att Sverige under en övergångsperiod borde vara berett att lämna stöd i driftskedet. Utskottet utgick ifrån att resultaten av analyser, studier och förhandlingar skulle framläggas i årets budgetproposition så att riksdagen skulle få tillfälle att närmare pröva den tänkta omfattningen — i såväl tids- som beloppshänseende — av det svenska uppföljningsengagemanget i Bai Bang-projektet.

I budgetpropositionen lämnas följande redogörelse för det planerade driftstödet.

Överenskommelse har träffats med Vietnam om stöd till driften av de två sjukhusen. Stödet kommer att omfatta rådgivning och leveranser av reservdelar och förbrukningsmateriel. Avtalet omfattar tre år med en totalram på 50 milj. kr.

Konsultationer har ägt rum med Vietnam om riktlinjer för ett avtal om färdigställande och drift under en inledningsperiod av pappers- och massafabriken i Bai Bang. Enighet har preliminärt nåtts om dessa riktlinjer. Återstående investeringsåtaganden per den 1 juli 1980 bör kunna läggas in i ett nytt treårigt avtal. Stöd till driften bör kunna omfatta teknisk rådgivning och leveranser av reservdelar till en högsta kostnad av 145 milj. kr. för hela perioden. Därutöver bör ur landramarna kunna avsättas högst 255 milj. kr. i ett treårigt importstödsavtal för inköp av pappersmassa och andra råvaror till Bai Bang. Ett separat avtal bör dessutom kunna träffas mellan vederbörande vietnamesisk myndighet och ett svenskt projektledningsföretag om projektledning. Det nya avtalet skulle kunna ersätta överenskommelsen om Bai Bang från den 20 augusti 1974.

Ett kontrakt har nu, enligt vad utskottet inhämtat, tecknats mellan ett svenskt projektledningsföretag och Vietnam rörande driften av pappersbruket. Kontraktet löper på tre år och förutsätter att ett avtal mellan de svenska och vietnamesiska regeringarna om ett treårigt driftstöd senare ingås. Regeringen har för avsikt att senare i vår inleda förhandlingar med Vietnam om ett sådant avtal, under förutsättning att riksdagen lämnar sitt bemyndigande härtill.

Utskottet har ingen erinran mot att regeringen inleder förhandlingar syftande till ett treårigt avtal rörande drift- och importstöd inom den totalram på 400 milj. kr., som anges i propositionen. Utskottet ser emellertid inte skäl att nu slå fast den exakta fördelningen av denna ram mellan importstöd och driftstöd. Det första årets drift- och importstöd kommer, tillsammans med övriga svenska biståndsåtaganden i Vietnam, att täckas av den ingående reservationen på 126 milj. kr. och den nu tillstyrkta landramen på 365 milj. kr. Ett visst utrymme kommer därtill att finnas för nya eller kompletterande projekt.

Utskottet avstyrker med hänvisning till vad som ovan anförts yrkande 8 i motion 1133 liksom delyrkande 3 f) i vpk-motion 1625.

Övriga programlandsyrkanden

I vpk-motion 1625 föreslås i delyrkande 3 e) att biståndet till Bangladesh, Indien, Lesotho, Zambia och Kenya bibehålls på oförändrad nivå och i delyrkande 3 f) att biståndet för Angola höjs till 100 milj. kr., för Vietnam till 450 milj. kr., för Laos till 75 milj. kr. och för Guinea-Bissau till 70 milj. kr.

Detta innebär ökningar i förhållande till regeringens förslag med respektive 20, 85, 25 och 15 milj. kr., dvs. sammanlagt med 145 milj. kr.

Utskottet har ovan behandlat yrkandena om förändring av regeringens förslag beträffande landramar för Angola och Vietnam under nästa budgetår och därvid tillstyrkt propositionens förslag.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag även vad beträffar landramar under budgetåret 1980/81 för de övriga länder som nämns i nu förevarande yrkanden.

Utskottet avstyrker därför de nu aktuella delyrkandena 3 c) och 3 f) i vpk-motion 1625.

Yrkanden om nya samarbetsländer

I vpk-motion 231 föreslås att Kampuchea tas upp som mottagarland i det långsiktiga svenska biståndet.

I vpk-motion 478 föreslås att riksdagen beslutar anhålla att regeringen inleder ett samarbete med PDRY (Demokratiska folkrepubliken Yemen) om bestämda utvecklingspropekt som kan anpassas till Yemens flerårsplaner.

I vpk-motion 479 föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag att Nicaragua snarast tas upp som programland i den svenska biståndsverksamheten.

I vpk-motion 1625 föreslås att biståndet till Cuba skall återupptas och för budgetåret 1980/81 uppgå till 70 milj. kr.

Utskottet, som behandlar motionerna i ett sammanhang, vill i första hand erinra om den av riksdagen begärda översynen av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll, som kommenterats på annan plats i detta betänkande. Utskottet framhöll där som sin uppfattning att i avvaktan på SIDA:s synpunkter och regeringens förslag ingen förändring för närvarande bör vidtas i kretsen av huvudmottagarländer för svenskt bistånd.

Till förslagen i de enskilda motionerna vill utskottet härutöver foga följande kommentarer.

Sverige har inte diplomatiska förbindelser med Kampuchea och har följaktligen inte ackrediterat något sändebud där. Däremot upprätthåller vi praktiska kontakter med regeringen i Phnom Penh. Sverige har under år 1979 genom olika kanaler lämnat betydande katastrofbidrag för att söka lindra nöden för den hårt svältdrabbade befolkningen i Kampuchea och även verkat på diplomatisk väg för att stödja olika internationella hjälpinsatser. I propositionen uttalas att betydande resurser även under det kommande budgetåret bör ställas till förfogande för humanitära insatser i Sydostasien och föreslås att behövliga medel tas i anspråk från anslagsposten Katastrofer m. m. Utskottet delar denna uppfattning.

Beträffande samarbete med Demokratiska folkrepubliken Yemen konstaterar utskottet att liknande motionsyrkanden behandlats av utskottet såväl år 1978 som 1979 (UU 1977/78: 10; UU 1978/79: 27). Utskottet fastslog då att inga förutsättningar förelåg för att uppta Demo-

kratiska folkrepubliken Yemen som programland. Inga omständigheter har därefter tillkommit som föranleder utskottet att ändra denna inställning.

Biståndet till Nicaragua behandlas på annan plats i detta betänkande. Beträffande formerna för biståndssamarbetet med Nicaragua på litet längre sikt finner utskottet — bl. a. med hänvisning till den pågående ovannämnda generella översynen — att det är motiverat att något vänta och se tiden an för att vinna mera erfarenhet av samarbetet med detta land. En av de faktorer som bör vägas in vid senare eventuella överväganden om Nicaragua bör upptas som programland i traditionell mening är att Nicaragua inte är något av de fattigare länderna i världen eller i Latinamerika.

Det långsiktiga utvecklingssamarbete som inleddes år 1969 med Cuba avslutas i och med utgången av innevarande budgetår. Detta sker i enlighet med riksdagens tidigare beslut (UU 1975/76: 14, rskr 349; UU 1976/77: 17, rskr 248). Utskottet behandlar längre fram i betänkandet frågan om samarbete med Cuba på andra områden än långsiktigt utvecklingssamarbete.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet delyrkande 1 c) i vpk-motion 231, yrkande 2 i vpk-motion 478, yrkande 2 i vpk-motion 479 samt delyrkande i 3 g) i vpk-motion 1625.

4.4 Vissa insatser i Latinamerika och Karibien

Propositionen (s. 93—99)

I propositionen föreslås för budgetåret 1980/81 ett anslag om 80 milj. kr. för samarbete med Latinamerika och Karibien, fördelat på 30 milj. kr. för humanitärt bistånd — oförändrat från budgetåret 1979/80 — samt på nya anslag för Nicaragua med 30 milj. kr. och för Dominikanska republiken och Jamaica med 10 milj. kr. vardera.

Sveriges hittillsvarande bistånd till Latinamerika och Karibien har haft en relativt ringa omfattning. De enda programländerna i regionen har varit Cuba och Chile. Långsiktigt utvecklingssamarbete inleddes med Cuba år 1969 och med Chile år 1972. Efter militärkuppen år 1973 avbröts Sveriges bilaterala bistånd till Chile. Det kom att ersättas av humanitära insatser avseende såväl Chile som andra länder i Latinamerika där mänskliga rättigheter kränks. Riksdagen uttalade år 1976 att en successiv avveckling av biståndet till Cuba borde ske mot bakgrund av det ekonomiska framåtskridandet i landet (rskr 1975/76: 349). En sådan avveckling har skett och det reguljära biståndet till Cuba upphör vid utgången av budgetåret 1979/80. Ansträngningar har samtidigt gjorts för att få till stånd ett bredare samarbete med Cuba. Bredare samarbete har också inletts med Jamaica och diskussioner därom har upptagits med Dominikanska republiken. Sverige gav under 1978/79 betydande bistånd till

flyktingar från Nicaragua och har sedan Somozas fall lämnat avsevärd hjälp till återuppbyggnaden av landet. Sveriges utvecklingsstöd till Latinamerika och Karibien har därutöver avsett dels insatser via enskilda organisationer för hälsovårds- och utbildningsprojekt, dels forskningssamarbete.

Utbetalningarna för *humanitärt bistånd* uppgick under budgetåret 1978/79 till 25,3 milj. kr. För innevarande budgetår har 30 milj. kr. anvisats. För budgetåret 1980/81 beräknas samma belopp. För den händelse att angelägna behov inte kan rymmas inom denna ram, beräknas därutöver katastrofmedel kunna tas i anspråk för humanitära insatser i Latinamerika.

Det svenska biståndet kanaliseras genom svenska och internationella organisationer till latinamerikanska institutioner och organisationer med verksamhet i respektive land. De viktigaste kanalerna är Lutherhjälpen, Frikyrkan hjälper, Röda korset, Amnesty International, World University Service och International University Exchange Fund.

I Sydamerika är det särskilt i Argentina, Chile och Uruguay som situationen påkallar internationella humanitära åtgärder. I Centralamerika har politiska förföljelser ökat kraftigt under de senaste åren i El Salvador och Guatemala.

Nicaragua har en befolkning på cirka 2,5 milj. invånare som förutom lidanden under Somozaregimen, som störtades i juli 1979, och ett långt krig också har utsatts för svåra jordbävningar. Jordbruk är landets främsta näring med kaffe och bomull som huvudsakliga grödor. Även socker odlas och landet har en stor boskapsstam. Landets ekonomiska läge är besvärligt och återuppbyggnadsbehoven är stora.

Nicaraguas regering, som representerar flera politiska grupperingar, har gjort hänvändelser till Sverige om bistånd. Även flera internationella och enskilda svenska organisationer har inkommit med förslag om bistånd till Nicaragua. De största biståndsgivarna är IDB, Världsbanksgruppen, USA, Nederländerna, Västtyskland och Sverige.

Till flyktingar från Nicaragua, som vistades i grannländerna Costa Rica och Honduras, och till utsatta grupper inne i Nicaragua under Somozas regim, lämnade Sverige under budgetåret 1978/79 och 1979/80 humanitärt bistånd om totalt cirka 11 milj. kr. Insatserna avsåg livsmedel, mediciner, fältsjukhus, ambulansutrustning, stöd till utbildning m. m.

Efter Somozas fall anslog Sverige i augusti 1979 25 milj. kr. i katastrof- och återuppbyggnadsbistånd till stöd åt den nya regeringens ansträngningar att reparera skadorna från kriget och lindra den värsta nöden i landet. Medlen används främst för livsmedel, mediciner, sjukhusbyggen och hälsovårdsutrustning. Därutöver har bidrag på cirka 1,4 milj. kr. lämnats till Lutherhjälpen och Röda korset för humanitära insatser samt 3 milj. kr. till UNHCR för ett hjälpprogram avseende nicaraguaner som återvänder från exil.

Enligt propositionen är det angeläget med ett omfattande internationellt stöd till Nicaragua för att underlätta landets återuppbyggnad och dess politiska självständighet, dess strävanden mot ekonomiskt oberoende och dess utveckling i demokratisk riktning. Mot denna bakgrund föreslås att Sverige fortsätter att lämna bistånd till landets återuppbyggnad. För budgetåret 1980/81 beräknas 30 milj. kr. för ändamålet.

Det svenska biståndets inriktning och utformning får diskuteras med den nicaraguanska regeringen. Enligt propositionen bedöms det kunna bli ett utvecklingssamarbete, som huvudsakligen får formen av importfinansiering till stöd för landets återuppbyggnad. Därutöver förväntas en utveckling av ett samarbete med Nicaragua även i andra former, t. ex. via SWEDFUND och IMPOD. SAREC har redan inlett visst forskningssamarbete med Nicaragua.

Karibien brukar anses omfatta Cuba, Jamaica, Haiti, Dominikanska republiken, den östkaribiska övärlden — med ett flertal ministater — samt Guyana och Surinam. Dessa länder befinner sig på i bl. a. BNP-termer räknat mycket olika utvecklingsnivå. Vissa länder har en BNP per invånare på över 2 000 dollar medan andra har endast något över 200 dollar per invånare. Många länder i regionen är för sina exportintäkter ensidigt beroende av ett fåtal obearbetade råvaror från jordbruks- eller gruvsektorn. På vissa håll är det utländska inflytandet via ekonomiska intressen stort.

Riksdagen uttalade våren 1979 (rskr 1978/79: 295) att det vore önskvärt att Sveriges samarbete med demokratiska länder i det karibiska området förstärks. I utrikesutskottets betänkande (UU 1978/79: 27) anfördes bl. a. följande (s. 58):

Utskottet finner det önskvärt att Sveriges samarbete med demokratiska länder i det karibiska området förstärks. I samarbetet kan ingå svenskt stöd i olika former. Dessa stödinsatser bör främst ske inom ramen för det bredare samarbetet men också andra stödformer kan visa sig lämpliga, exempelvis genom särskilda samarbetsavtal, stöd via Karibiska utvecklingsbanken, insatser via SAREC eller genom fonden för industriellt samarbete med u-länder etc.

Utskottet utgår ifrån att regeringen närmare prövar formerna härför — bl. a. med hänsyn till att dessa länder inte tillhör de fattigaste u-länderna — och föreslår därför att posten Bredare samarbete av reservationsmedel tillförs de ytterligare medel, som kan behövas härför.

Inom utrikesdepartementet har en undersökning gjorts av tänkbara former för ett förstärkt svenskt stöd till demokratiska länder i det karibiska området. Bl. a. har möjligheterna undersökts att genomföra insatser via *Karibiska utvecklingsbanken (CDB)*.

Denna bank, som inledde sin verksamhet år 1970, har sin utlåningsverksamhet koncentrerad till ett 15-tal mindre länder eller områden av vilka många nyligen har erhållit eller håller på att uppnå självständighet.

Största låntagare är Belize och Jamaica. CDB:s totala utlåning t. o. m. slutet av år 1978 uppgick till cirka 180 milj. dollar.

Under år 1978 gick drygt 70 procent av utlåningen till de minst utvecklade medlemsländerna. Av den totala utlåningen t. o. m. år 1978 har 29,8 procent gått till jordbrukssektorn, 18,5 procent till industrisektorn, 15,4 procent till hamnar samt 21,7 procent till övriga infrastrukturella projekt.

CDB betraktas av bankens låntagarländer, internationella utvecklingsbanker som IBRD och IDB, samt av bankens bidragsländer som en effektiv institution väl anpassad att genomföra utvecklingsprojekt under de speciella omständigheter som de små öländerna i detta område befinner sig i. Ett eventuellt svenskt stöd till CDB bör närmast kunna lämnas i form av ett bidrag till någon av bankens fonder för utlåning på mjuka villkor.

Mot bakgrund härav befinns det i propositionen motiverat att närmare utröna förutsättningarna för ett framtida samarbete med CDB. Om sådant samarbete aktualiseras under budgetåret 1980/81 bör medel härför kunna tas i anspråk under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Det ekonomiska läget i *Jamaica* och *Dominikanska republiken* har under lång tid varit allvarligt och har ytterligare förvärrats under år 1979 till följd av översvämningar i västra Jamaica och orkaner i Dominikanska republiken. Behovet av internationellt stöd är stort.

Med *Jamaica* pågår bredare samarbete. Bidrag har lämnats till finansiering av förinvesteringsstudier beträffande områdena mjölkproduktion, skogsutveckling och vattenförsörjning samt till viss kursverksamhet. I samband med översvämningskatastrofen lämnade Sverige vidare 1 milj. kr. i katastrofbistånd. Diskussioner ägde rum under år 1979 om fortsatt bredare samarbete inom ett flertal prioriterade utvecklingsområden som utbyggnad av vattenkraft, förbättring av landets statistik- och skattesystem samt om deltagande i kurser i industriellt underhåll och kvalitetskontroll.

Även med *Dominikanska republiken* har diskussioner hållits om ett liknande samarbete. Förinvesteringsstudier inom bl. a. gruv- och vattenkraftssektorerna har i detta sammanhang nämnts som tänkbara områden för svensk finansiering. Stöd till skogsutveckling, fiske (bl. a. kooperativer) samt forskning kring alternativa energikällor har också berörts. I samband med de naturkatastrofer som inom loppet av några dygn drabbade landet lämnade Sverige 1,5 milj. kr. i stöd. Bidrag har också utgått till ett program för facklig utbildning i landet.

Dominikanska republikens och Jamaicas synnerligen svåra ekonomiska situation motiverar emellertid dessutom, framhålls det i propositionen, ett tillfälligt betalningsbalansstöd. För Dominikanska republikens del bör det svenska stödet främst inriktas på återuppbyggnadsarbete efter

naturkatastroferna. Totalt beräknas 15 milj. kr. för ändamålet, varav 5 milj. kr. tas i anspråk redan innevarande budgetår från anslagsposten Katastrofer m. m. Ett belopp om 10 milj. kr. föreslås som importstöd till Jamaica. Detta bistånd bör enligt propositionen ses som en tillfällig förstärkning av det bredare samarbetet mot bakgrund av landets svåra betalningsbalanssituation.

De svenska åtagandena för det reguljära biståndet till *Cuba* budgetåret 1978/79 uppgick till 30 milj. kr. Utbetalningarna var 29,8 milj. kr. För innevarande budgetår är ramen 30 milj. kr. Därmed avslutas det långsiktiga utvecklingssamarbete som inleddes år 1969. Medel för bredare samarbete har ställts till förfogande fr. o. m. budgetåret 1977/78 för att underlätta ett vidgat samarbete i samband med att det reguljära biståndet avvecklas. Enligt propositionen väntas sådana medel komma att kunna disponeras även under budgetåret 1980/81.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 479 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 1, nämligen

1. att riksdagen med ändring av propositionen 1979/80: 100 beslutar att 40 milj. kr. anslås i bilateralt bistånd till Nicaragua,

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 9, 11 och 13, nämligen

9. att medelsramen för bistånd till Nicaragua utöver regeringens förslag höjs med 30 milj. kr. till 60 milj. kr. för budgetåret 1980/81,

11. att medelsramen för bistånd till Jamaica och Dominikanska republiken utöver regeringens förslag höjs med 10 milj. kr. till 30 milj. kr. för budgetåret 1980/81,

13. att medelsramen för humanitärt bistånd till Latinamerika utöver regeringens förslag höjs med 5 milj. kr. till 35 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Utskottet

I motion 1133, yrkande 13, föreslås att medelsramen för *humanitärt bistånd till Latinamerika* höjs med 5 milj. kr. till 35 milj. kr. Yrkandet motiveras med att flyktingsituationen påkallar aktiva svenska insatser och att anslaget tidigare varit knappt beräknat.

Enligt vad utskottet inhämtat har det efter hand skett en viss förskjutning i användningen av medlen för humanitära insatser i Latinamerika. Tidigare utnyttjades huvuddelen av medlen till direkt flyktingarbete. Numera går en växande andel till stöd åt utsatta grupper inom länderna. Det kan gälla förebyggande flyktinghjälp i form av bistånd åt politiska

fångar och deras anhöriga, hjälp till återvändande flyktingar eller stöd till urbefolkningar.

I budgetpropositionen föreslås att 30 milj. kr. anvisas för humanitärt bistånd i Latinamerika. Det är samma belopp som gäller för innevarande budgetår.

Det framgår emellertid av propositionen att regeringen räknar med att därutöver vid behov kunna ta i anspråk medel ur katastrofposten för humanitära insatser i Latinamerika. Utskottet noterar detta och avstyrker mot den bakgrunden yrkande 13 i motion 1133.

I samma motions yrkande 9 föreslås en ökning av medelsramen för *Nicaragua* från 30 milj. kr. till 60 milj. kr. Motionärerna anför att landet efter sandiniströrelsens seger behöver hjälp till landets återuppbyggnad, speciellt i inledningsskedet. Nicaraguas utvecklingsambitioner kommer att ha politisk och symbolisk betydelse för frigörelsesträvandena i många delar av Latinamerika, framhålls det i motionen.

Den svenska regeringen anslog kort tid efter Somozaregimens fall 25 milj. kr. för återuppbyggnadsarbetet i Nicaragua. Nicaraguanska regeringen avser använda huvuddelen därav inom hälsosektorn. Därutöver har ytterligare svenska insatser beslutats både före och efter Somozas fall. Således har UNHCR mottagit 3 milj. kr. för bistånd till återvändande flyktingar och Arbetarrörelsens internationella centrum (AIC) har utlovats 4 milj. kr. som bidrag till arbetarrörelsens insamling till en alfabetiseringskampanj. Svenska röda korset och Lutherhjälpen har mottagit 1,4 milj. kr. för humanitärt bistånd. Den sifferjämförelse som görs i motionen är enligt vad utskottet inhämtat inte helt rättvisande. I det totalbelopp för innevarande budgetår som anges i motionen ingår nämligen även belopp från andra anslagsposter.

Regeringen är besluten att fortsätta biståndssamarbetet med Nicaragua efter frigörelsen. Utskottet finner detta motiverat. För nästkommande budgetår föreslås en medelsram på 30 milj. kr. Användningen av dessa medel skall på sedvanligt sätt diskuteras med Nicaraguas regering.

Som framgår av debatten vid utrikesminister Ola Ullstens svar på en fråga i riksdagen den 8 februari 1980 vill regeringen inte utesluta att extra bidrag utöver medelsramen även fortsättningsvis kan komma att utgå till insatser i Nicaragua.

Mot denna bakgrund tillstyrks regeringens förslag och avstyrks yrkande 9 i motion 1133.

I konsekvens härmed avstyrks även yrkande 1 i vpk-motion 479 avseende en höjning av medelsramen för Nicaragua till 40 milj. kr.

Till följd av riksdagens beslut vid förra riksmötet (UU 1978/79: 27, rskr 295) har möjligheterna att utvidga biståndssamarbetet med länder i karibiska området undersökts av regeringen. Utskottet noterar de upplysningar om *Karibiska utvecklingsbanken (CDB)* som lämnas i propo-

sitionen och anser i likhet med föredraganden att förutsättningarna för ett eventuellt svenskt stöd till CDB såsom en lämplig kanal för svenskt bistånd till detta område bör undersökas närmare.

I propositionen föreslås vidare att det tidigare inledda bredare samarbetet med *Jamaica* utvidgas med ett tillfälligt betalningsbalansstöd. För detta ändamål föreslås för nästa budgetår ett belopp på 10 milj. kr. Detta skall enligt vad som uppgivits för utskottet bland annat utgå i form av importstöd.

Även med *Dominikanska republiken* har diskussioner förts om bredare samarbete. Ett särskilt bidrag till återuppbyggnaden efter naturkatastroferna uppgående till 15 milj. kr. upptas i propositionen. Därav skall 5 milj. kr. belasta innevarande budgetårs katastrofanslag och 10 milj. kr. nästkommande budgetårs anslag för Vissa insatser i Latinamerika.

I motion 1133, yrkande 11, föreslås att medelsramen för bistånd till Jamaica och Dominikanska republiken höjs med 10 milj. kr. till 30 milj. kr.

Utskottet konstaterar att Sveriges fortsatta samarbete med vissa länder i det karibiska området kan ske i olika former. Utöver det i propositionen föreslagna tillfälliga betalningsbalansstödet till Jamaica och Dominikanska republiken pågår med båda länderna ett bredare samarbete. Möjligheter för bistånd till Karibiska utvecklingsbanken utreds.

Utskottet anser inte att det finns skäl att höja de av regeringen föreslagna medelsramarna för Jamaica och Dominikanska republiken.

Yrkande 11 i motion 1133 avstyrks därför.

4.5 Befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika

Propositionen (s. 100—102)

Anslagsposten för bistånd till befrielserörelser och flyktingar i södra Afrika uppgår under innevarande budgetår till 120 milj. kr. Därtill utnyttjas katastrofanslaget för akuta humanitära behov hos frontstater och befrielserörelser. Antalet framställningar om katastrofbistånd har stigit avsevärt på grund av Zimbabwe-Rhodesias och Sydafrikas upptrappade krigföring. Den närmare fördelningen av stödet till befrielserörelser m. m. i södra Afrika under budgetåren 1977/78—1979/80 framgår av en tablå i budgetpropositionen.

För budgetåret 1980/81 beräknas i propositionen ett medelsbehov av 150 milj. kr. Liksom tidigare förutses att medel ur katastrofreserven därutöver kan komma att utnyttjas för humanitära insatser i regionen. Detta kan bli aktuellt om krigshandlingarna i Zimbabwe, Namibia och omkringliggande länder fortsätter. Skulle någon av staterna uppnå självständighet bör Sverige med kort varsel kunna lämna bistånd till den nya staten, varvid medel som anslagits till stöd för befrielserörelserna bör kunna utnyttjas.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 1128 av Olof Palme m. fl. (s), yrkande 4, nämligen

4. att riksdagen begär att regeringen tar fortsatt initiativ för att ekonomiskt stödja de s. k. frontstaterna, befrielserörelserna i södra Afrika och apartheidpolitikens offer i enlighet med vad i motionen sagts,

dels motion 1979/80:1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 12, nämligen

12. att medelsramen för bistånd till befrielserörelser, flyktingar och raspolitikens offer i södra Afrika utöver regeringens förslag höjs med 20 milj. kr. till 170 milj. kr. för budgetåret 1980/81,

dels motion 1979/80: 1626 av Allan Åkerlind (m), vari hemställs

att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1979/80: 100, bilaga 6, beslutar att anslaget till befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika helt skall upphöra samt att det sammanlagda anslaget till u-hjälp skall minskas med motsvarande summa, 150 milj. kr.

Utskottet

Medelsramen för Befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika uppgår innevarande budgetår till 120 milj. kr. Under perioden till den 31 januari 1980 hade insatser för 128 milj. kr. beslutats. Till en del har katastrofanslaget utnyttjats för dessa insatser.

Befrielserörelserna ANC, SWAPO, ZANU och ZAPU har under den angivna perioden mottagit huvuddelen därav eller 85 milj. kr. För utbildningsinsatser, rättshjälp och andra humanitära insatser, förmedlade främst genom svenska och internationella organisationer såsom Lutherhjälpen, Amnesty International m. fl., har 28 milj. kr. avsatts under perioden och för UNHCR:s verksamhet i södra Afrika har 10 milj. kr. utgått.

Inför 20-årsdagen av Sharpeville-massakern har regeringen i mars 1980 anslagit 6 milj. kr. till FN:s biståndsprogram för apartheidpolitikens offer och flyktingarna i södra Afrika.

Av uppenbara skäl har utvecklingen i Rhodesia/Zimbabwe tilldragit sig särskild uppmärksamhet. Efter avtalet i London om landets konstitution har regeringen bidragit till försörjning och hemflyttning av zimbabwiska flyktingar. FN:s flyktingkommissarie (UNHCR), som haft samordningsansvaret för repatrieringsoperationen, har mottagit 5 milj. kr. och befrielserörelserna ZANU och ZAPU vardera 5 milj. kr. Därtill har Moçambiques regering mottagit 5 milj. kr. för flyktingarbetet i landet.

Det svenska biståndet till Patriotiska frontens båda organisationer ZANU och ZAPU har varit strikt humanitärt och utgått i form av varor eller upphandling under svensk medverkan.

I motion 1133, yrkande 12, föreslås att medelsramen för bistånd till befrielserörelser, flyktingar och raspolitikens offer i södra Afrika höjs med 20 milj. kr. till 170 milj. kr.

I s-motion 1128, yrkande 4, begärs att regeringen tar fortsatt initiativ för att ekonomiskt stödja de s. k. frontstaterna, befrielserörelserna i södra Afrika och apartheidpolitikens offer i enlighet med vad i motionen sagts.

I båda motionerna understryks betydelsen av ett kraftfullt ekonomiskt stöd till befrielserörelserna och frontstaterna. Motionärerna menar vidare att en beredskap måste finnas för stöd åt ett självständigt Zimbabwe och föreslår — i s-motion 1128 — att en reserv avsätts för detta ändamål.

För budgetåret 1980/81 föreslås i propositionen en höjning av anslaget till Befrielserörelser och flyktingar i södra Afrika med 30 milj. kr. till 150 milj. kr. Budgetåret 1978/79 uppgick motsvarande anslag till 85 milj. kr. De ökningar det är fråga om ligger således betydligt över den genomsnittliga höjningen av det totala biståndsanslaget.

Valen i Zimbabwe har kunnat genomföras i tillfredsställande ordning. En regering med förankring hos folkflertalet har för första gången i landets historia kunnat bildas. Med tanke på det stora biståndsbehovet i den nya självständiga staten Zimbabwe är det enligt utskottets mening naturligt, att det mångåriga svenska stödet till befrielserörelserna i Zimbabwe nu övergår i ett bistånd av mer långsiktig karaktär till landet. Detta förutses också av regeringen. I riksdagens utrikesdebatt den 12 mars 1980 förklarade utrikesminister Ola Ullsten att den zimbabwiska regeringen så snart den bildats skulle inbjudas till förhandlingar om biståndssamarbete. Utskottet välkomnar detta. Ett utrymme för finansiering av sådant samarbete finns inom den anslagspost som för nästa budgetår föreslagits för befrielserörelserna i södra Afrika.

Mot denna bakgrund får syftet med yrkande 4 i s-motion 1128 anses uppfyllt och motionen besvarad.

Det förefaller uppenbart att situationen i Namibia och Sydafrika inte kan förbli opåverkad av tillkomsten av ett fritt Zimbabwe. Utvecklingen på kort sikt är emellertid svår att bedöma.

Utskottet är enigt i sin bedömning att Sverige bör ha en hög beredskap vad avser fortsatta biståndsinsatser i södra Afrika. Stödet till SWAPO och ANC bör fortsätta. Det är emellertid utskottets uppfattning att den föreslagna medelsramen bör vara tillräcklig även i denna nya situation. Som framhålls i propositionen kan därtill medel ur katastrofreserven användas för ytterligare insatser i södra Afrika.

Utskottet tillstyrker därför propositionens förslag angående medelsram till Befrielserörelser och flyktingar i södra Afrika och avstyrker yrkande 12 i motion 1133.

I konsekvens härmed avstyrks också motion 1626, i vilken föreslås att biståndet till befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika skall upphöra och biståndsanslaget minska med 150 milj. kr.

4.6 Bistånd till andra befrielserörelser och organisationer m. m.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 181 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 2, nämligen

2. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1980/81 anvisa 10 milj. kr. till humanitärt bistånd till Demokratiska sahariska arabrepubliken och Frente POLISARIO, den revolutionära fronten för Västra Saharas oberoende,

dels motion 1979/80: 414 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 7, nämligen att riksdagen beslutar

7. att anslå 50 milj. kr. i bistånd till PLO,

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen (s) yrkande 14, nämligen

14. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt i motionen anförts om humanitärt bistånd och flyktingstöd (avser POLISARIO och Östra Timor),

dels motion 1979/80: 1619 av Bonnie Bernström (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av humanitärt stöd till flyktingar i Västra Sahara.

Utskottet

Västra Sahara

Tre motioner behandlar behovet av humanitärt stöd till Västra Sahara, nämligen 1619, 1133 och vpk-motion 181.

I motion 1619 heter det att den humanitära hjälp Sverige bidragit med betytt mycket för att förbättra situationen i flyktinglägren men att ytterligare insatser är nödvändiga. Motionären förordar också mer kontinuitet i hjälparbetet.

I motion 1133 anförs att försörjningsproblemen i Västra Sahara är allvarliga men att trots det insatserna via vissa internationella hjälporganisationer avstannat. Motionärerna förordar därför fortsatt svenskt bistånd varvid en kanalisering genom befrielsefronten POLISARIO även bör övervägas.

Sverige har under flera år varit en av de främsta bidragsgivarna till Västra Sahara. Regeringen följer uppmärksamt utvecklingen i området. Under hösten 1979 gjorde Rädda Barnen i samarbete med UD och SIDA en kartläggning av hjälpbehovet bland flyktingarna som befanns vara mycket stort. Regeringen beslutade därför i november 1979 att anslå 5 milj. kr. i bistånd till flyktingarna i Västra Sahara. Hjälpen kanaliseras via Rädda barnen till algeriska Röda halvmånen och beloppet används

för uppköp av tält och filtar. Därtill har 225 000 ton s. k. SEF-kost ställts till Rädda barnens förfogande. Kvantiteten skeppades till Västra Sahara i januari innevarande år.

Hjälpverksamheten bland flyktingarna sköts bland annat av algeriska och västsahariska Röda halvmånen i samarbete med POLISARIO.

Ett särskilt problem för flyktingarna från Västra Sahara har varit bristen på kontinuitet i biståndsgivningen och de svårigheter som ibland förekommit att via internationella organisationer såsom UNHCR och Internationella röda korset nå ut med effektivt bistånd. Rädda barnen har goda erfarenheter av samarbete med POLISARIO och är beredd att även fortsättningsvis fungera som kanal för hjälpen. Rädda barnens beredskap bör kunna utnyttjas för mer kontinuerliga insatser av det slag motionärerna efterlyser. Att lämna bidrag direkt till POLISARIO är därför för närvarande inte behövligt.

Motion 1619 och yrkande 14 i motion 1133 i vad avser Västra Sahara får därmed anses besvarade.

I vpk-motion 181, yrkande 2, hemställs att riksdagen beslutar anvisa 10 milj. kr. i humanitärt bistånd till POLISARIO budgetåret 1980/81. Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrker utskottet detta yrkande.

Östra Timor

I motion 1133 föreslås också att regeringen väsentligt bör utöka de katastrofmedel som hittills ställts till förfogande för hjälp åt de nödlidande på Östra Timor genom Internationella röda korset.

Utskottet har vid flera tillfällen haft anledning att behandla situationen på Östra Timor. Öns befolkning har drabbats hårt av kriget och av svältkatastrofer i krigets spår. Först sommaren 1979 fick Internationella röda korset tillträde till Östra Timor och möjlighet att hjälpa de nödlidande där. Sverige har hittills bidragit med en milj. kr. till det hjälpprogram som Internationella röda korset byggt upp.

Det är förutsatt i anslagsbeslutet att medlen endast skall användas i den verksamhet som Internationella röda korset bedriver i egen regi.

Regeringen är beredd att överväga ytterligare insatser till förmån för befolkningen på Östra Timor.

I motion 1133 sägs också att humanitär hjälp till Östra Timor bör kunna kanaliseras genom FRETILIN om praktiska möjligheter föreligger.

Utskottet behandlade vid förra riksmötet ett förslag av denna innebörd (UU 1978/79: 27) och konstaterade att de av riksdagen fastlagda principerna för stöd åt befrielserörelser bl. a. kräver att FN med svensk anslutning uttalat sig till förmån för sådant stöd. Detta villkor är inte uppfyllt vad gäller FRETILIN.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet avstyrka yrkande 14 i motion 1133 i den del som avser Östra Timor.

PLO

I vpk-motion 414, yrkande 7, föreslås att riksdagen anslår 50 milj. kr. till den palestinska befrielseorganisationen PLO.

Ett liknande yrkande avstyrktes av utskottet i UU 1978/79: 27 med hänvisning till det omfattande stöd till humanitär verksamhet bland Palestinaflyktingar som huvudsakligen kanaliseras via FN:s hjälpprogram UNRWA. I budgetpropositionen föreslås ett bidrag på 47 milj. kr. till UNRWA för nästkommande budgetår.

Utskottet avstyrker med hänvisning härtill yrkande 7 i vpk-motion 414.

4.7 Särskilda program

Propositionen (s. 102—110)

Under denna anslagspost beräknas medel för ämnesinriktad verksamhet, personal till FN, dvs. biträdande experter och fredskår, samt insatsförberedelser och resultatvärdering.

Budgetåret 1978/79 togs 115 milj. kr. i anspråk för dessa ändamål. Medelsramen för innevarande budgetår är 175 milj. kr. För budgetåret 1980/81 beräknas ett sammanlagt medelsbehov av 195 milj. kr. Av dessa medel avser 154 milj. kr. ämnesinriktad verksamhet.

Ämnesinriktad verksamhet avser ämnesområden som bedöms vara av särskild betydelse för u-ländernas utveckling men där internationella insatser anses vara otillräckliga. Den ämnesinriktade verksamheten bedrivs i samarbete med FN-organ, andra mellanstatliga organisationer och företag i Sverige. Den avser främst globala och regionala projekt för metod- och strategiutveckling samt olika former av utbildningsinsatser.

Den ämnesinriktade verksamheten utgör ett komplement till SIDA:s landprogrammerade bistånd och syftar även till att förstärka Sveriges internationella agerande i frågor av särskild betydelse. Den ger också utrymme för en experiment- och försöksverksamhet, som normalt inte kan rymmas inom de enskilda landprogrammen. Ämnesinriktad verksamhet kan därtill möjliggöra att nya angelägna ämnesområden tas upp eller att pågående verksamhet inom områden som Sverige finner viktiga intensifieras.

SIDA har i skrivelse till regeringen den 30 maj 1979 i samband med presentation av förslag avseende de olika ämnesområdena för budgetåret 1980/81 utförligt redovisat den pågående och planerade verksamheten jämte erfarenheter och resultat. I propositionen ges en på denna skrivelse och SIDA:s anslagsframställning baserad beskrivning av pågående och planerad verksamhet inom det det ämnesinriktade biståndet, däribland insatser på hälso- och befolkningsområdet, inom lantbruk och livsmedelsförsörjning, kooperation, undervisning, sysselsättnings- och arbetsmarknadsområdet, massmediautveckling, industriell teknik, handelsfrämjande, vattenförsörjning och i syfte att främja kvinnans ställning.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 15—16, nämligen att riksdagen beslutar

15. att medelsramen för särskilda program i förhållande till regeringens förslag minskas med 45 milj. kr. till 150 milj. kr.,

16. att hos regeringen anhålla om en utvärdering av verksamheten inom ramen för särskilda program.

Utskottet

I motion 1133 yrkas bl. a. att medelsramen för Särskilda program minskas med 45 milj. kr. till 150 milj. kr.

Motionärerna menar att de borgerliga budgetförslagen tonat ned biståndets roll som stöd för de fattigaste ländernas strävanden och betraktar ökningen av medelsanvisningen till Särskilda program som ett uttryck härför. En betydande del av SIDA:s personella resurser har tagits i anspråk för administrationen av Särskilda program. SIDA:s centrala uppgift är emellertid samarbetet med programländerna. Stor återhållsamhet är motiverad i fråga om flera av de ämnesinriktade akitviteter som ryms under posten Särskilda program, heter det i motionen.

Anslaget Särskilda program används, som framgår av propositionen, huvudsakligen till s. k. ämnesinriktad verksamhet vilken bedrivs i samarbete främst med FN:s fackorgan och andra internationella organisationer. Den är ett komplement till SIDA:s landprogrammerade bistånd och riktar sig som regel inte till enskilda länder utan avser program och projekt av regionalt intresse. Det ämnesinriktade biståndet är fördelat på flera olika ändamål, varav de beloppsmässigt främsta är familjeplanering och andra hälsofrågor samt landsbygdsutvecklingsprogram.

Ett yrkande liknande det nu aktuella behandlades och avstyrktes av utskottet förra året med hänvisning till att utskottet fann att den ämnesinriktade verksamheten tillgodosåg väsentliga ändamål.

För budgetåret 1980/81 beräknar regeringen 195 milj. kr. till Särskilda program varav 154 milj. kr. avser ämnesinriktad verksamhet. Det är en höjning i förhållande till innevarande budgetår med 20 milj. kr.

Samtidigt innebär regeringens förslag en nedskärning av SIDA:s förslag med nära 25 milj. kr. Utskottet har också inhämtat att regeringen tills vidare avser bibehålla anslaget på den nu föreslagna nivån.

Utskottet vill därför inte förorda någon ytterligare nedskärning av regeringens förslag och avstyrker följaktligen yrkande 15 i motion 1133.

I samma motion föreslås att en utvärdering sker av verksamheten inom ramen för Särskilda program. Motionärerna anför som stöd härför att

den snabba utbyggnaden av den ämnesinriktade verksamheten och splittringen på en mångfald aktiviteter har lett till bristande effektivitet i användningen av SIDA:s personella resurser.

Principerna för den ämnesinriktade verksamheten under anslagsposten Särskilda program redovisades av regeringen i proposition 1977/78: 135. I propositionen förutskickades även en ny handläggningsordning för det ämnesinriktade biståndet, vilken gick ut på att SIDA årligen vid ett och samma tillfälle skulle underställa regeringen sitt förslag avseende hela detta bistånd för den kommande budgetperioden. Därigenom skulle regeringen beredas bättre möjligheter till överblick över och prioriteringar inom anslagsposten i fråga. Utskottet behandlade propositionen i UU 1978/79: 1.

Det ämnesinriktade biståndet omfattar, som framgår av propositionen, flera sinsemellan skilda verksamheter. De biståndspolitiska motiven för det varierar från område till område. Utskottet har inte skäl att frångå sin tidigare bedömning att var och en av de olika insatserna tillgodoser väsentliga ändamål. Samtidigt är det ämnesinriktade biståndet genom sin utformning svårare att överblicka och värdera än det landinriktade biståndet. Utskottet noterar därför regeringens i propositionen framförda uppfattning att varje insats på detta område bör beredas, bedömas och värderas i förhållande till de svenska biståndspolitiska målen i likhet med annat bistånd. Denna föresats bör efter hand kunna leda till förändringar i dispositionen av denna anslagspost. Utskottet har i sammanhanget också inhämtat att SIDA avser försöka koncentrera det ämnesinriktade samarbetet enligt väsentligen två huvudlinjer, nämligen dels utnyttjande av svenskt biståndskunnande, dels insatser som kan främja Sveriges möjligheter att inrikta FN-organens bistånd på enligt vår mening angelägna sektorer. Den nya handläggningsordningen bör tjäna detta syfte.

Mot denna bakgrund ser utskottet en fördel i att anslagsposten förblir i stort sett oförändrad till sin omfattning till dess ytterligare erfarenhet vunnits av försöken att koncentrera detta bistånd till de ovan angivna områdena.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att en successiv översyn av biståndsområdet i fråga redan inletts. Motion 1133 om en utvärdering av verksamheten under Särskilda program avstyrks följaktligen i denna del.

4.8 Katastrofer m. m.

Propositionen (s. 110—117)

Under budgetåret 1978/79 fattades beslut om insatser till ett värde av cirka 205 milj. kr. från katastrofanslaget. Fördelningen av dessa medel framgår av en tabell i budgetpropositionen. Anslaget för innevarande

budgetår uppgår till 209 milj. kr. För budgetåret 1980/81 beräknas i propositionen ett medelsbehov av 314 milj. kr.

Hjälpinsatser för flyktingar och andra krigsoffer har under de senaste åren tagit en stor del av katastrofposten i anspråk. Det har under det gångna budgetåret främst gällt människor i Sydostasien, södra Afrika, Afrikas horn och Latinamerika. En stor del av dessa insatser har kanaliserats genom flyktingkommissarien (UNHCR)

Den under år 1979 allvarligt förvärrade flyktingsituationen i Sydostasien har föranlett betydande svenska katastrofbidrag. Genom bl. a. UNHCR, Rädda barnen och Röda korset har Sverige stött både de s. k. båtflyktingarna, som har samlats i läger i olika sydasiatiska länder, och andra indokinesiska flyktingar, främst i Thailand. Under hösten 1979 har Sverige även lämnat bidrag på närmare 25 milj. kr. till främst WFP:s, UNICEF:s och Internationella rödakorskommitténs (ICRC) hjälpprogram för den hårt svältdrabbade befolkningen i Kampuchea. Sverige har även verkat diplomatiskt för att stödja dessa hjälpinsatser.

Rena naturkatastrofer i form av svår torka och översvämningar har föranlett katastrofbistånd till bl. a. Botswana, Etiopien, Indien, Kap Verde, Laos, Moçambique, Sri Lanka, Vietnam och Zambia.

Förutom stöd direkt till drabbade länders regeringar förekommer katastrofbistånd genom FN-systemet och genom enskilda organisationer som Röda korset, Lutherhjälpen, Rädda barnen och Frikyrkan hjälper. Dessa kanaler bör användas även i framtiden alltefter omständigheterna i varje enskilt fall.

Den specialenhet för hjälpverksamhet i samband med naturkatastrofer och liknande händelser, som har upprättats inom den militära svenska FN-beredskapsstyrkan, anlitades under föregående budgetår för leverans av ett fältsjukhus till ett av Sydrhodesia bombat läger för Zimbabweflyktingar i Zambia. Under innevarande år har hittills ett 20-tal personer ur specialenheten rekryterats av WFP och UNHCR för insatser för kampucheanska flyktingar i Thailand. Flera internationella organisationer har uttryckt preliminärt intresse för att få anlita enheten eller delar därav. Enheten består av drygt 150 personer.

Katastrofberedskap och katastrofförebyggande åtgärder i u-länder förblir en av Sverige prioriterad verksamhet.

Det framhålls i propositionen att anslagsposten Katastrofer m. m. liksom föregående budgetår bör få fulla funktionen av allmän reserv inom det bilaterala anslaget. Med katastrofmedel bör således kunna finansieras verksamhet eller åtgärder som inte naturligen hör hemma under någon annan anslagspost.

Som exempel på denna funktion nämns att medel för samarbete med den västafrikanska örepubliken Sao Tomé e Principe har bestridits från katastrofanslaget under budgetåren 1976/77—1979/80 med sammanlagt 5 milj. kr. Sao Tomé e Principe är det minsta landet av de tidigare por-

tugisiska kolonierna i Afrika. Erfarenheterna av samarbetet är övervägande positiva. För att fullfölja stödet till Sao Tomé e Principe föreslås att ett belopp på högst 2 milj. kr. beräknas för samarbetet med landet under budgetåret 1980/81.

Riksdagen har i december 1979 beviljat anslag för en svensk statskredit till Turkiet. Krediten uppgår till 50 milj. kr. och finansieras dels med särskilt beviljade anslagsmedel, dels med 25 milj. kr. från anslagsposten Katastrofer m. m. Krediten ingår i ett bland OECD-länderna samordnat betalningsbalansstöd för Turkiet.

För den händelse det skulle bli aktuellt med en fortsättning på Sveriges stöd till Östafrikanska utvecklingsbanken (EADB) bör medel tas i anspråk från denna anslagspost. Medel om 10 milj. kr. kan under budgetåret 1980/81 komma att behövas för ändamålet.

Den situation i flera delar av världen som har redovisats i propositionen talar, heter det, för ett betydande behov av medel, som kan användas för humanitära hjälpinsatser. Den svåra ekonomiska situationen för flera av programländerna gör det också angeläget med resurser som kan användas för extra biståndsinsatser. Den omständigheten att anslagsposten Katastrofer m. m. är en allmän reserv på det bilaterala anslaget ställer också anspråk på medelsutrymme. Mot denna bakgrund beräknas 314 milj. kr. för Katastrofer m. m. under budgetåret 1980/81.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 231 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 2, nämligen

2. att riksdagen beslutar att 20 milj. kr. beviljas i bilateralt katastrofbistånd till Kampuchea för budgetåret 1980/81,

dels motion 1979/80: 478 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 1, nämligen att riksdagen beslutar

1. anslå 25 milj. kr., i katastrofhjälp till Demokratiska folkrepubliken Yemen,

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 14, nämligen att riksdagen beslutar

14. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt i motionen anförts om humanitärt bistånd och flyktingstöd (avser Kampuchea),

dels motion 1979/80: 1620 av Birgitta Hambraeus (c) och Lennart Pettersson (s), vari hemställs

att riksdagen hos regeringen anhåller att åtgärder vidtas för inrättandet vid FN av en utredningskommission angående "flyktingkooperativ",

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkandena 3 k)—l), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

k) att katastrofbistånd endast skall användas till detta ändamål,

l) att ett katastrofbistånd om sammanlagt 80 milj. kr. lämnas till Vietnam och Laos.

Utskottet

I vpk-motion 1625, delyrkande 3 k), föreslås att katastrofbiståndet endast skall användas till detta ändamål. Motionärerna anser att medlen under detta anslag skall användas vid katastrofer medan andra insatser bör bokföras öppet för sina särskilda ändamål.

Såsom framhålls i propositionen bör katastrofbiståndet, enligt av riksdagen fastslagna riktlinjer, i första hand lämnas som hjälp åt människor i u-länder som drabbats av naturkatastrofer eller väpnade och politiska konflikter. Så sker också. Under föregående budgetår användes den helt övervägande delen av anslaget till egentliga katastrofändamål och endast en mindre andel till andra syften.

Under ett antal budgetår har katastrofanslaget tagits i anspråk även för andra oförutsedda men angelägna biståndsändamål än katastrofer. Eftersom anslaget för bilateralt utvecklingssamarbete inte omfattat någon allmän reservpost har det ansetts praktiskt att katastrofanslaget även fått fylla en sådan funktion.

Denna användning av katastrofanslaget har skett med riksdagens vetskap. En redovisning av anslagets utnyttjande har regelmässigt lämnats i budgetpropositionen.

Utskottet anser det rimligt att regeringen förfogar över en post som kan användas för icke förutsedda biståndsbehov som inte nödvändigtvis har katastrofkaraktär och ser ingen väsentlig olägenhet i att låta katastrofanslaget ha även denna uppgift. Samtidigt vill utskottet understryka att detta inte får leda till att inriktningen och omfattningen av de av riksdagen fastställda biståndsinsatserna i någon avsevärd mån förändras.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet delyrkande 3 k) i vpk-motion 1625.

Enligt vad utskottet inhämtat har Sverige hittills under budgetåret lämnat drygt 52 milj. kr. i katastrofbistånd till de nödlidande i Kampuchea och till kampucheanska flyktingar i Thailand. Därav har cirka 9 milj. kr. gått till FN:s flyktingkommissarie (UNHCR), som huvudsakligen bedriver verksamhet bland flyktingarna i Thailand, 10 milj. kr. till vardera Internationella röda korset och UNICEF, 17 milj. kr. till Världslivsmedelsprogrammet (WFP) och 3 milj. kr. till FAO. De fyra sistnämnda

organisationerna har sin verksamhet inne i Kampuchea. Därtill har 4 milj. kr. avsatts för den svenska katastrofberedskapsstyrkans deltagande i det internationella hjälparbetet i Thailand och Kampuchea.

Den internationella hjälpen till Kampuchea har först på ett relativt sent stadium blivit effektiv och kunnat nå sina mottagare inne i det drabbade landet. Enligt föreliggande uppgifter har UNICEF, WFP och Internationella röda korset emellertid numera goda möjligheter att nå de områden i landet där behoven är störst.

Sverige har inte erkänt regimen i Phnom Penh. Regeringen har trots det ansett sig böra pröva alla möjligheter att med humanitärt bistånd söka lindra nöden i landet. Som utrikesminister Ola Ullsten framhöll i ett svar på en fråga i riksdagen den 18 januari 1980 har därför ett svenskt erbjudande om humanitär hjälp i form av insatser av den svenska katastrofberedskapsstyrkan framförts till regeringen i Phnom Penh, förmedlat av generalsekreteraren i Svenska röda korset. Denne har fått veta att man i och för sig vore tacksam för svenska direkta hjälpinsatser till dem som svälter, men man har också påpekat de svårigheter som det innebär att just nu utnyttja detta erbjudande. Personal ur den svenska beredskapsstyrkan har inte anmodats delta i någon direkt svensk hjälpinsats.

Katastrofbiståndet till Kampuchea torde även framöver i första hand komma att kanaliseras över de internationella hjälporganisationerna. Avsaknaden av diplomatiskt erkännande av regimen i Phnom Penh bör dock inte hindra Sverige från att utnyttja även direkta kanaler för humanitärt bistånd när det visar sig vara en framkomlig väg. Utskottet utgår ifrån att regeringen är beredd att även fortsättningsvis tillskjuta medel ur katastrofreserven för hjälpinsatser till Kampuchea via de kanaler som regeringen finner lämpliga.

Med det ovan anförda får motion 1133, yrkande 14, i vad avser humanitärt bistånd och flyktingstöd till Kampuchea, anses besvarad.

I vpk-motion 231 yrkas bl. a. dels att Kampuchea tas upp som mottagarland i det långsiktiga svenska biståndsprogrammet, dels att 20 milj. kr. beviljas i bilateralt katastrofbistånd till Kampuchea budgetåret 1980/81. Det förstnämnda yrkandet behandlas på annan plats i detta betänkande.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även vpk-motion 1625, delyrkande 3 1), vari föreslås att ett katastrofbistånd om sammanlagt 80 milj. kr. lämnas till Vietnam och Laos, samt vpk-motion 478, vari föreslås att ett katastrofbistånd om 25 milj. kr. lämnas till Demokratiska folkrepubliken Yemen.

Liknande yrkanden behandlades av utskottet förra året (UU 1978/79: 27). Utskottet fastslog då att katastrofhjälpens fördelning och destination inte på förhand bör bindas genom riksdagsbeslut utan i vanlig ordning beredas av SIDA och den s. k. katastrofgruppen. Utskottet ser inte skäl att nu göra någon annan bedömning.

Utskottet avstyrker därför yrkande 2 i vpk-motion 231, yrkande 1 i vpk-motion 478 och delyrkande 3 1) i vpk-motion 1625.

I motion 1620 hemställs att åtgärder vidtas för inrättandet vid FN av en utredningskommission angående flyktingkooperativ.

En relativt utförlig redogörelse för tankegångarna bakom de föreslagna flyktingkooperativen återfinns i motionen. I ett antal orter i Frankrike, Österrike och Schweiz har under 1970-talet en rörelse kallad Longo Mai startat arbetskooperativ i syfte att återuppliva gles- och avfolkningsbygder i Europa. Inom kooperativen, som uppges vara 16 till antalet, bedrivs jordbruk, skogsbruk, hantverk och småindustri. Sedan starten har 15 000 ungdomar deltagit i arbetet.

Under inbördeskriget i Nicaragua grundade Longo Mai ett flyktingkooperativ i Costa Rica. På grundval av erfarenheterna där har Longo Mai föreslagit att tillflyktsorter förbereds i närheten av instabila zoner och i länder som har stark frihetlig tradition i syfte att ta hand om flyktingar. Tillflyktsställena bör ställas under FN:s beskydd. Som en första åtgärd bör en utredningskommission, ansvarig inför FN:s sekretariat, utses. I den bör även företrädare för de neutrala länderna ingå, heter det i motionen.

Flyktingproblemet i världen är stort och har under senare år förvärrats. Svårigheterna att bereda flyktingarna en dräglig tillvaro ligger också på många olika plan. De är inte alltid i första hand finansiella. Ett större problem är ofta att finna mottagarländer och varaktiga tillflyktsorter. Av särskild vikt är också att bereda flyktingar tillfälle till meningsfull sysselsättning. Inom FN:s flyktingkommissariat övervägs nu olika möjligheter att på ett mer långsiktigt sätt integrera flyktingar i deras nya hemländer.

Inom FN-systemet har, enligt vad utskottet inhämtat, även möjligheterna studerats att upprätta särskilda flyktingcentra. Slutsatsen har emellertid blivit avvaktande.

Utskottet vill inte utesluta att flyktingkooperativ i givna situationer skulle kunna visa sig vara ett praktiskt bidrag till lösningen på ett flyktingproblem. Vägande skäl kan emellertid anföras mot motionärernas förslag. Att enbart som en förebyggande åtgärd upprätta flyktingstationer i närheten av potentiella oroshärdar skulle av berörda parter kunna uppfattas som en otillbörlig handling av världsorganisationen. Det ligger i flyktingarbetets karaktär att åtgärder svårligen kan bli förebyggande i den mening motionärerna lägger i begreppet.

Utskottet avstyrker därför motion 1620.

4.9 Stöd till enskilda organisationers biståndsverksamhet

Propositionen (s. 117—118)

För budgetåret 1980/81 beräknas i propositionen ett anslag på 125 milj. kr. för stöd till enskilda organisationers biståndsverksamhet. Anslagsposten Enskilda organisationer uppgår under innevarande budgetår till 110 milj. kr.

Det statliga stödet till de enskilda organisationernas verksamhet har ökat kraftigt under senare år. Detta betyder inte enbart en ökning av antalet projekt, volontärer och bidragssökande organisationer utan också att enskilda projekt blivit större och mer omfattande under senare år.

Utöver det belopp på 90 milj. kr. som har anvisats till de enskilda organisationernas verksamhet i u-länderna under budgetåret 1978/79 har svenska organisationer under samma budgetår mottagit närmare 60 milj. kr. för katastrofinsatser i u-länderna.

Liksom tidigare går huvuddelen av bidragen till undervisnings- och hälsovårdsområdet. En mindre del avser projekt för landsbygdsutveckling och till volontärverksamhet. I följande tabell redovisas de statliga utbetalningarna fördelade på organisationstyp.

Utbetalningar av stöd till enskilda organisationers biståndsverksamhet budgetåren 1962/63—1978/79 fördelade på organisationstyp.

Organisationstyp	1962/63—75/76		1976/77		1977/78		1978/79	
	mkr	%	mkr	%	mkr	%	mkr	%
Mission	73,6	60	18,3	41	26,1	46	40,4	49
Humanitära	25,1	21	7,6	19	14,6	26	9,8	12
Kooperativa	6,3	5	4,2	11	5,2	9	9,6	12
Fackliga	3,8	3	5,2	13	7,0	12	10,0	12
Övriga	13,3	11	4,1	16	3,8	7	13.1	15
Summa	**122,1**	**100**	**39,4**	**100**	**56,7**	**100**	**82,9**	**100**

Huvuddelen av bidragen lämnas för verksamhet i programländerna. De största insatserna gjordes under budgetåret 1978/79 i Indien, Tanzania, Bangladesh och Moçambique.

Normalt avser stödet till de enskilda organisationernas verksamhet bidrag till svenska organisationers samarbete med systerorganisationer i u-länderna. För att möjliggöra en utbyggnad av verksamhet inriktad på att förbättra kvinnans situation i u-länder har emellertid statsmakterna under budgetåret 1978/79 beslutat att godkänna att medlen även skall kunna användas för bidrag direkt till kvinnoorganisationer i u-länder. Sådana insatser bör komma i fråga främst i programländerna. Möjligheterna att följa upp verksamheten blir annars otillräckliga.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 3 h), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

h) att stöd till enskilda organisationers verksamhet efter hand koncentreras till verksamhet som bedrivs i fackliga organisationers eller solidaritetsgruppers regi och att organisationsförteckningen utökas med "Kvinnoorganisationer" och "Solidaritetsorganisationer".

Utskottet

I vpk-motion 1625, delyrkande 3 h), föreslås att stödet till enskilda organisationer efter hand koncentreras till verksamhet som bedrivs i fackliga organisationers eller solidaritetsgruppers regi och att organisationsförteckningen utökas med "kvinnoorganisationer" och "solidaritetsorganisationer".

Ett liknande yrkande behandlades senast i fjolårsbetänkandet UU 1978/79: 27. I det föreliggande yrkandet har tillkommit kravet på att organisationsförteckningen utökas med "kvinnoorganisationer".

Utskottet erinrade i ovannämnda betänkande om att utskottet vid flera tillfällen uttalat sin uppskattning av de enskilda organisationernas viktiga roll i biståndsarbetet och fann därför inte anledning att uttala sig för en begränsning av stödet på det sätt som föreslogs i den då aktuella motionen.

Sedan budgetåret 1978/79 finns möjlighet att använda medel ur anslagsposten Enskilda organisationer för bidrag direkt till kvinnoorganisationer i u-länder. Även solidaritetsrörelser har erhållit bidrag ur anslaget, även om de inte har egen rubrik i propositionen.

Utskottet anser att anslaget i sin nuvarande utformning ger möjlighet att motsvara olika organisationers behov på ett rimligt sätt och ser därför inte heller nu skäl att förorda någon begränsning eller kvotering.

Delyrkande 3 h) i vpk-motion 1625 avstyrks därför.

4.10 Bredare samarbete m. m.

Propositionen (s. 119—121)

Under vart och ett av budgetåren 1978/79 och 1979/80 har 50 milj. kr. beräknats för bredare samarbete. Budgetåret 1978/79 var utbetalningarna 10,6 milj. kr. Utbetalningarna för budgetåret 1979/80 beräknas till cirka 40 milj. kr. För budgetåret 1980/81 beräknas ett totalt medelsbehov av 55 milj. kr. för bredare samarbete.

I budgetpropositionen förutskickas att en proposition om s. k. blandade krediter kan komma att föreläggas riksdagen under år 1980. Om riksdagen beslutar införa ett system för s. k. blandade krediter befinns det enligt propositionen angeläget att kreditgivningen inleds redan under budgetåret 1980/81. Därför beräknas redan nu ett belopp på 60 milj. kr. att användas till en del av den statliga subventioneringen av s. k. blandade krediter samt för kostnader som kan uppkomma för exportkreditgarantier.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslagsposten Bredare samarbete m. m. beräknas därmed uppgå till 115 milj. kr.

Programmet för *bredare samarbete* skall ses som ett inslag i Sveriges u-landspolitik. Inom det bilaterala utvecklingssamarbetet utgör det ett komplement till det landprogrammerade bistånd som koncentreras till ett begränsat antal programländer och äger rum inom de av riksdagen fastställda treårsramarna för de enskilda länderna. De medel som avsätts för verksamheten står till regeringens disposition för mindre insatser, varav en stor del är inriktad på kunskapsöverföring. Sådana insatser behöver inte som det långsiktiga utvecklingssamarbetet begränsas till mycket fattiga länder.

Bredare samarbete syftar till en utvidgning och förstärkning av Sveriges förbindelser med enskilda u-länder, som Sverige av särskilda skäl önskar samarbeta med. När biståndsmedel utnyttjas för att underlätta ett bredare samarbete, tas de således i anspråk med dubbel målsättning. Det gäller dels att främja ekonomisk och social utveckling i ett land enligt de biståndspolitiska målsättningarna, dels att främja en utveckling av Sveriges relationer med landet i fråga.

Det är främst följande typer av insatser som bör övervägas:

— utbildningsinsatser, som företas i samarbete med svenska institutioner och företag;
— institutionssamarbete, dvs. bidrag till samarbete mellan svenska institutioner och institutioner i u-länder;
— förinvesteringsstudier i den mån dessa inte bekostas med medel under andra anslag, främst avseende projekt med en betydande utbildningskomponent;
— kulturellt samarbete och personutbyte.

Det bredare samarbetet administreras huvudsakligen genom utbildningsberedningen, som den 1 juli 1979 överfördes från utbildningsdepartementets till utrikesdepartementets huvudtitel och samtidigt fick status som myndighet.

Det bredare samarbetet med Cuba och Portugal administreras tills vidare av SIDA. Svenska institutet har fått medel för ett personutbytesprogram. Som exempel på genomförda insatser nämns i propositionen förprojektering av ett trä- och ett pappersindustriutbildningsinstitut i Algeriet, högspännings- och kraftverksstudier i Egypten och studier på mjölkproduktionsområdet i Jamaica. Vidare har anordnats kurser i tele-

teknik, industriellt underhåll och flygtrafikledning. Kurser inom cellulosa- och pappersteknik, projektledning och utsädeshantering planeras.

Riksdagen har i samband med behandlingen av prop. 1978/79: 100 (bil. 6) våren 1979 uttalat sig (UU 1978/79: 27, rskr 295) för ett förstärkt stöd — främst inom det bredare samarbetets ram — till demokratiska länder i det karibiska området i syfte att bistå dem i deras strävan att befästa demokrati och social utveckling. I linje härmed har diskussioner inletts med Dominikanska republiken om bredare samarbete samtidigt som det tidigare inledda samarbetet med Jamaica fullföljs. Under år 1979 inleddes också bredare samarbete med Sudan.

Inom handelsdepartementet pågår en utredning om förutsättningar för att införa ett system för s. k. *blandade krediter.* Ett sådant system skulle, heter det i propositionen, kunna bli ett komplement till det bredare samarbetet. Liksom insatser inom det bredare samarbetet motiveras det av ett ömsesidigt intresse av ökat samarbete. Vissa biståndsmedel kan komma att behövas för att ingå i den statliga subventioneringen av krediterna. Därtill kan det i propositionen på annat ställe nämnda förslaget om en särskild exportkreditgaranti för främst fattiga programländer medföra begränsade kostnader.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkandena 10 och 17, nämligen att riksdagen beslutar

10. att Cuba även fortsättningsvis ges svenskt bistånd och att 20 milj. kr. avsätts för s. k. bredare samarbete för budgetåret 1980/81,

17. att medelsramen för bredare samarbete m. m. i förhållande till regeringens förslag minskas med 60 milj. kr. till 55 milj. kr.,

dels motion 1979/80: 1623 av Margaretha af Ugglas och Lars Ahlmark (m), vari hemställs

att riksdagen beslutar att det bredare samarbetet med Sudan kompletteras med ytterligare 10 milj. kr. under 1980/81 att tagas från katastrofanslaget,

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 3 i), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

i) att riksdagen hos regeringen begär en redovisning över vilka länder man vill inleda s. k. bredare samarbete med och att detta länderval görs till föremål för riksdagens prövning.

Utskottet

I förra årets utskottsbetänkande över budgetpropositionen (UU 1978/79: 27) lämnades en utförlig redogörelse för principerna bakom och utformningen av det bredare samarbetet. Det hette i betänkandet bl. a. att det bredare samarbetet syftar till en utvidgning och förstärkning av Sveriges förbindelser med enskilda u-länder som Sverige av särskilda skäl önskar samarbeta med.

Sverige har hittills inlett bredare samarbete med ett tiotal länder. Några av dessa är tidigare programländer. Det bredare samarbetet med sådana länder har bl. a. betraktats som en möjlighet att vidmakthålla och vidareutveckla de kontakter som programlandssamarbetet lagt grunden för. I andra fall har motiveringen för ett bredare samarbete varit en ömsesidig önskan att utveckla ekonomiska och andra förbindelser, ibland i hägnet av ett avtal eller protokoll om ekonomiskt samarbete. Karakteristiskt för det bredare samarbetet är vidare att det inte planeras med utgångspunkt i landramar utan projekt för projekt. I flertalet fall har de årliga utbetalningarna för bredare samarbete legat betydligt under 5 milj. kr. per land.

I vpk-motion 1625, delyrkande 3 i), begärs en *redovisning* över vilka länder regeringen vill inleda bredare samarbete med och att detta länderval görs till föremål för riksdagens prövning.

En likalydande motion avstyrktes av utskottet i förra årets betänkande UU 1978/79: 27 bl. a. med hänvisning till att de begränsade insatser det här kunde bli fråga om inte förpliktade Sverige till mer omfattande eller långsiktigt bistånd. Utskottet gör samma bedömning nu och erinrar om att det bredare samarbetet till sin karaktär är sådant att förhandsredovisningar av planerade projekt och länderval svårligen låter sig göra.

Delyrkande 3 i) i vpk-motion 1625 avstyrks därför.

I motion 1133, yrkande 10, föreslås att *Cuba* även fortsättningsvis ges svenskt bistånd och att 20 milj. kr. avsätts för s. k. bredare samarbete för budgetåret 1979/80.

I enlighet med riksdagens beslut avslutas det reguljära svenska biståndet till Cuba med utgången av innevarande budgetår. I september 1977 ingicks mellan Cuba och Sverige en överenskommelse om bredare samarbete. Bland de projekt som diskuterats mellan parterna inom ramen för denna överenskommelse kan nämnas teknologiöverföring för tillverkning av rostfria tankar, experimentutrustning till sockerindustrin, studie av exportmarknaden för pappersprodukter tillverkade av sockerrörsavfall och en förinvesteringsstudie för tillverkning av plastbåtar. Det senaste mötet mellan länderna om bredare samarbete hölls i Stockholm i december 1979.

I propositionen anges inte något belopp avseende det bredare samarbetet med Cuba. Hittills har den årliga medelsramen för ändamålet i

enlighet med riksdagens anvisningar begränsats till 5 milj. kr. Utskottet anser att ett belopp av denna storlek är rimligt även för nästkommande budgetår och avstyrker därför yrkande 10 i motion 1133.

I motion 1623 föreslås att det bredare samarbetet med *Sudan* kompletteras med ytterligare 10 milj. kr. under budgetåret 1980/81. Motionärerna anför att Sudan numera väl torde svara mot de kriterier som Sverige uppställer vid val av programländer. Sudan är fattigt och utsatt för svåra påfrestningar genom de stora flyktingskarorna från Eritrea och Etiopien. I väntan på SIDA:s länderutredning vill motionärerna emellertid inte föreslå att Sudan nu görs till programland. I stället bör de begränsade medel som står till förfogande för bredare samarbete kompletteras med ytterligare 10 milj. kr. under 1980/81, heter det slutligen i motionen.

Sudan har under innevarande budgetår ur katastrofanslaget erhållit 7 milj. kr. via UNHCR och Evangeliska Fosterlandsstiftelsen för insatser bland de många flyktingarna från Eritrea. Ett bredare samarbete av begränsad omfattning har därtill under år 1979 etablerats med Sudan. Det avser bl. a. förinvesteringsstudier på hälso- och jordbruksområdet. Utbetalningarna härför uppgick innevarande budgetår till cirka 700 000 kr.

Som ovan nämnts förekommer inte landramar i det bredare samarbetet. Varje projekt prövas för sig. En eventuell utvidgning av det bredare samarbetet med Sudan måste i enlighet med principerna för ifrågavarande biståndstyp således bedömas i ljuset av de nya projekt av ömsesidigt intresse som kan komma att presenteras.

Det finns därför inte skäl att på förhand uppställa någon särskild beloppsram för det bredare samarbetet med Sudan.

Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 1623.

Under rubriken Bredare samarbete anmäls i propositionen att regeringen under år 1980 avser förelägga riksdagen en proposition om s. k. *blandade krediter*. Härmed avses krediter som är statligt subventionerade och betydligt förmånligare för mottagaren än sedvanliga exportkrediter. En del av denna statliga subvention avses enligt det förslag som nu förbereds finansieras över biståndsanslaget.

Regeringen överväger också att i den nämnda propositionen föreslå att biståndsmedel får användas för risktäckning av biståndspolitiskt motiverade kreditgarantier till vissa u-länder.

Om riksdagen skulle bifalla den aviserade propositionen önskar regeringen redan under kommande budgetår inleda kreditgivningen under det nya systemet och begär därför i budgetpropositionen att ett belopp på 60 milj. kr. nu avsätts för de ovan angivna ändamålen.

Flera skäl talar enligt utskottets mening för ett system med blandade krediter, särskilt i ett läge då andra i-länders liknande system lett till en hårdnande kreditkonkurrens på u-landsmarknaderna. För svensk del

skulle sådana för u-länderna förmånliga krediter komplettera de instrument som för närvarande står till förfogande för överföring av finansiella resurser. Det är ett uttalat u-landsintresse att en möjlighet till krediter på mjuka villkor erbjuds dem även bilateralt, detta så mycket mer som många av u-länderna, särskilt de fattigaste, har en dålig internationell kreditvärdighet. Redan genom en begränsad subventionsandel i lånen bör icke oväsentliga resursflöden kunna kanaliseras till behövande u-länder. Det finns även ett svenskt handels- och näringspolitiskt intresse för denna typ av krediter.

En granskning av förslaget i dess helhet och en prövning av de skäl som kan motivera ett utnyttjande av biståndsanslaget för detta ändamål kan självfallet ske först sedan den aviserade propositionen kommit riksdagen till handa. Utskottet är emellertid berett att, under förbehåll för riksdagens senare godkännande av proposition om blandade krediter, tillstyrka att det belopp på 60 milj. kr. regeringen föreslår i budgetpropositionens bilaga 6 avsätts för det begärda ändamålet.

Yrkande 17 i motion 1133 avstyrks därför.

4.11 Fonden för industriellt samarbete med u-länder m. m.

Propositionen (s. 121—122)

Fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND) inledde sin verksamhet i december 1978. Fondens grundkapital är 100 milj. kr. med rätt att ta upp lån eller utfärda lånegarantier till ett belopp som motsvarar högst tre gånger grundbeloppet.

Fondens huvuduppgifter är:

— att förmedla kontakter mellan intressenter i u-länder och svenska företag,
— att medverka till att förinvesteringsstudier genomförs och bidra till finansiering av sådana studier,
— att medverka till etablering av s. k. joint ventures tillsammans med u-landspartner och svenska företag,
— att bidra med aktiekapital och medelfristiga lån samt ge garantier vid projekts genomförande.

SWEDFUND skall i första hand samarbeta med länder med vilka Sverige bedriver långsiktigt utvecklingssamarbete. I den mån verksamhet med fondens medverkan kommer att bedrivas i länder utanför programlandskretsen, bör endast sådana komma i fråga vars utvecklingspolitik är förenlig med målsättningen för svensk biståndspolitik.

Under sitt första verksamhetsår har SWEDFUND mötts med ett betydande intresse för samarbete både från svenska företag och från u-länder. Fonden har hittills beslutat stödja tre förstudier avseende projekt i Bangladesh, Indien och Egypten. Den har ingått avtal om sin första pro-

jektinvestering. Denna avser en anläggning i Tanzania för tillverkning av järnvägsvagnar för godstransport. Projektet genomförs i samarbete med Kalmar Verkstad AB och tanzaniska intressenter. Fonden har också fattat beslut om en andra investering avseende en anläggning för tillverkning av fiberplattor i Tunisien.

För fondens grundkapital har t. o. m. budgetåret 1979/80 anvisats 70 milj. kr. För budgetåret 1980/81 beräknas ett medelsbehov av 33,7 milj. kr. varav 30 milj. kr. avser återstående delen av grundkapitalet. Resterande 3,7 milj. kr. utgör stiftelsens administrativa kostnader.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1979/80: 616 av Börje Hörnlund (c), vari hemställs

att riksdagen uttalar att SIDA inom ramen för anvisade biståndsmedel upprättar en försöksverksamhet tillsammans med Stiftelsen Expolaris i Skellefteå i syfte att överföra teknologi för småindustriell verksamhet till utvecklingsländerna i enlighet med vad som redovisas i motionen,

dels motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m fl. (s), yrkande 18, nämligen att riksdagen beslutar

18. att avslå regeringens förslag om en medelsram på 33,7 milj. kr. för Fonden för industriellt samarbete med u-länderna,

dels motion 1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk), delyrkande 3 m), nämligen

3. att riksdagen uttalar och hos regeringen hemställer om förslag som leder till att de biståndspolitiska målen skall styra användningen av *hela* biståndsanslaget, vilket innebär

m) att Fonden för industriellt samarbete med u-länderna avvecklas.

Utskottet

Fonden för industriellt samarbete med u-länder, SWEDFUND, har varit i verksamhet i drygt ett år. I propositionen konstateras att fonden mötts med betydande intresse såväl från u-ländernas som från svenska företags sida. Av årsredovisningen framgår att projektidéer presenterats av svenska företag i 16 fall och av tänkbara parter i mottagarländer i 22 fall. Flertalet av dessa förslag avser projekt i de svenska mottagarländerna. Under perioden har beslut fattats om stöd till tre förstudier och två projektinvesteringar.

I budgetpropositionen beräknas för budgetåret 1980/81 ett medelsbehov för fonden av 33,7 milj. kr., varav 30 milj. kr. avser återstående delen av grundkapitalet och 3,7 milj. kr. utgör stiftelsens administrativa kostnader.

I motion 1133 yrkas avslag på regeringens förslag om en medelsram på 33,7 milj. kr. för SWEDFUND, och i vpk-motion 1625 föreslås att fonden avvecklas.

Förslaget om industrisamarbetsfonden framlades i prop. 1977/78: 135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. och behandlades utförligt av utskottet i betänkande UU 1978/79: 1. Utskottet tillstyrkte fondens inrättande.

SWEDFUND behandlades också i samband med fjolårets budgetproposition med anledning av motioner med liknande yrkanden (UU 1978/79: 27). Utskottet vidhöll då sin ståndpunkt att fonden, som redan inlett sin verksamhet och tilldragit sig stort intresse från programländernas sida, fyller ett uppenbart behov.

Utskottet har fortfarande samma uppfattning och avstyrker följaktligen yrkande 18 i motion 1133 och delyrkande 3 m) i vpk-motion 1625.

I motion 616 föreslås att riksdagen uttalar att SIDA inom ramen för anvisade biståndsmedel upprättar en försöksverksamhet tillsammans med Stiftelsen Expolaris i Skellefteå i syfte att överföra teknologi för småindustriell verksamhet till utvecklingsländerna i enlighet med vad som redovisas i motionen.

I motionen framhålls bl. a. att u-länderna har behov av i-ländernas småindustriella kunnande och att därför en försöksverksamhet på detta område — som samtidigt kan ges en regionalpolitisk karaktär — bör inrättas. Stiftelsen Expolaris, som är en industriell servicecentral för småföretagen ägd av kommuner, landsting och företag gemensamt, har enligt motionären en unik kompetens på småföretagsområdet. Denna skulle kunna utnyttjas för biståndsverksamheten, varigenom samtidigt en regionalpolitisk effekt kunde erhållas i övre Norrland och norrländsk industri kunde tillföras internationellt kunnande. Enligt motionären bör 100 milj. kr. avsättas under en treårsperiod inom ramen för anvisade medel för en försöksverksamhet, där SIDA och Stiftelsen Expolaris i Skellefteå får pröva vad småföretag i glesbygd i Sverige kan ha för relevant teknologi att överföra till u-länder med likartade problemställningar.

Utskottet vill först fastslå att interna svenska regionalpolitiska överväganden inte bör styra användningen av biståndsmedel.

Vad gäller stöd till småindustrisektorn inom det svenska biståndet anser utskottet att organ som SIDA, SWEDFUND och utbildningsberedningen är naturliga kanaler för u-ländernas efterfrågan på konsultstudier inom den mindre industrin. SIDA-stödet för mindre industri inkluderar konsulttjänster från Sverige och uppgår årligen till cirka 3 milj. kr. Tanzania är största enskilda mottagare av småindustristödet, följt av Kenya, Guinea-Bissau, Botswana och Swaziland. Även i Moçambique och Etiopien har projekt genomförts med anknytning till den mindre industrin. Stödet i Tanzania innebär att ett 15-tal svenska företag deltar som samarbetspartners till tanzaniska motsvarigheter och levererar kun-

nande och utrustning. Utskottet har erfarit att SIDA i denna verksamhet bl. a. har kontakt med Expolaris. Utskottet anser det emellertid principiellt olämpligt att SIDA inom en sektor skulle gynna en enda svensk samarbetspartner.

Med hänvisning till det anförda avstyrks motion 616.

4.12 Samlade hemställanden under punkten 4

(bilateralt utvecklingssamarbete)

Under hänvisning till vad utskottet anfört vid avsnitt C 2 i budgetpropositionen hemställer utskottet

att riksdagen beträffande det bilaterala *biståndets inriktning m. m.* (punkterna 4.1 och 4.2)

1. avslår motion 1979/80: 1133, yrkande 1, angående riktlinjer för den svenska biståndspolitiken, — res. 3 (s)
2. avslår motion 1979/80: 1127, yrkandena 2 och 3, angående dialogen med mottagarländerna och omprövning av biståndspolitiken, — res. 4 (m)
3. avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 d), angående avveckling av biståndet till vissa länder,
4. avslår motionerna 1979/80: 359 och 1979/80: 1127, yrkande 1, angående resultatvärdering av biståndet,
5. avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 j), angående bundet bistånd,

att riksdagen beträffande *samarbete med enskilda länder* (punkt 4.3)

6. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 5, och motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 f), bifaller budgetpropositionens förslag angående landram för Angola, — res. 5 (s)
7. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 6, bifaller budgetpropositionens förslag angående landram för Kap Verde, — res. 6 (s)
8. avslår motion 1979/80: 1622 angående stöd till familjeplanering i Indien,
9. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 7, bifaller budgetpropositionens förslag angående bistånd till Tanzania, — res. 7 (s)
10. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 8, och motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 f), bifaller budgetpropositionens förslag angående landram m. m. för Vietnam, — res. 8 (s)
11. med avslag på motion 1979/80: 1625, delyrkandena 3 e) och 3 f), med avseende på landramar till Bangladesh, Guinea-Bissau, Indien, Kenya, Laos, Lesotho och Zambia, bifaller budgetpropositionens förslag avseende dessa länder,
12. avslår motion 1979/80: 231, delyrkande 1 c), angående långsiktigt bistånd till Kampuchea,

13. avslår motion 1979/80: 478, yrkande 2, angående långsiktigt bistånd till Demokratiska folkrepubliken Yemen,
14. avslår motion 1979/80: 479, yrkande 2, med förslag att Nicaragua upptas som programland,
15. avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 g), med förslag att Cuba återupptas som programland,
16. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 13, bifaller budgetpropositionens förslag avseende medelsram för humanitärt bistånd till Latinamerika, res. 9 (s)
17. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 9, och motion 1979/80: 479, yrkande 1, bifaller budgetpropositionens förslag angående medelsram för Nicaragua, res. 10 (s)
18. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 11, bifaller budgetpropositionens förslag angående medelsram för Jamaica och Dominikanska republiken, res. 11 (s)

att riksdagen beträffande *flyktingar, befrielserörelser m. m. i södra Afrika* (punkt 4.5)

19. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 12, och motion 1979/80: 1626 bifaller budgetpropositionens förslag angående medelsram för befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika, res. 12 (s)
20. förklarar motion 1979/80: 1128, yrkande 4, angående ökat stöd till frontstaterna och befrielserörelser i södra Afrika, besvarad med vad utskottet anfört,

att riksdagen beträffande *bistånd till andra befrielserörelser m. m.* (punkt 4.6)

21. förklarar motion 1979/80: 1619 och motion 1979/80: 1133, yrkande 14 i vad avser Västra Sahara, besvarade med vad utskottet anfört, s.y. 1 (s)
22. avslår motion 1979/80: 181, yrkande 2, angående bistånd till POLISARIO, s.y. 2 (s)
23. avslår motion 1979/80: 1133, yrkande 14 i vad avser Östra Timor,
24. avslår motion 1979/80: 414, yrkande 7, angående bistånd till PLO,

att riksdagen beträffande *Särskilda program m. m.* (punkt 4.7)

25. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 15, bifaller budgetpropositionens förslag angående storleken av anslaget för särskilda program, res. 13 (s)
26. avslår motion 1979/80: 1133, yrkande 16, angående en utvärdering av verksamheten inom ramen för särskilda program,

att riksdagen beträffande *Katastrofer, Enskilda organisationer m. m.* (punkterna 4.8 och 4.9)

27. avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 k), avseende inriktningen av katastrofbiståndet,
28. förklarar motion 1979/80: 1133, yrkande 14 i vad avser humanitärt bistånd och flyktingstöd till Kampuchea, besvarad med vad utskottet anfört,
29. avslår motion 1979/80: 231, yrkande 2, angående katastrofbistånd till Kampuchea,
30. avslår motion 1979/80: 478, yrkande 1, angående katastrofbistånd till Demokratiska folkrepubliken Yemen,
31. avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 l), avseende katastrofbistånd till Vietnam och Laos,
32. avslår motion 1979/80: 1620 angående flyktingkooperativ,
33. avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 h), angående stödet till enskilda organisationer,

att riksdagen beträffande *Bredare samarbete, blandade krediter m. m.* (punkt 4.10)

34. avslår motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 i), angående ländervalet för bredare samarbete,
35. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 10, som sin mening ger regeringen till känna att omfattningen av det bredare samarbetet med Cuba budgetåret 1980/81 bör begränsas till 5 milj. kr., res. 14 (s)
36. avslår motion 1979/80: 1623 angående bredare samarbete med Sudan,
37. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 17, avseende blandade krediter, bifaller budgetpropositionens förslag angående medelsram för bredare samarbete, res. 15 (s)

att riksdagen beträffande *Fonden för industriellt samarbete med u-länder m. m.* (punkt 4.11)

38. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 18, och motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 m), bifaller budgetpropositionens förslag rörande medelsram för fonden för industriellt samarbete, res. 16 (s)
39. avslår motion 1979/80: 616 angående biståndssamarbete med Expolaris,

att riksdagen

40. godkänner övriga i budgetpropositionen angivna *riktlinjer för bilateralt utvecklingssamarbete,* samt

att riksdagen beträffande *anslagsram* för det bilaterala utvecklingssamarbetet (punkt 4.1)

41. med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 4, och med bifall till budgetpropositionens förslag, för budgetåret 1980/81 till Bilateralt utvecklingssamarbete anvisar ett reservationsanslag av 3 253 026 000 kr. res. 17 (s)

5. Information (C 3)

Propositionen (s. 122—124)

Från anslaget bestrids kostnader för att sprida upplysning om utvecklingen i u-länderna och om de sociala, politiska och ekonomiska faktorernas roll i denna utveckling samt om Sveriges insatser för att bidra till ekonomisk och social utveckling och utjämning i dessa länder.

Frågan om riktlinjer för u-landsinformationen behandlades våren 1979 utförligt av riksdagen på grundval av prop. 1978/79: 113 om riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation m. m. (UU 1978/79: 30, rskr 395).

I budgetpropositionen konstateras att dessa riktlinjer bör ligga fast. Verksamheten bör därför fortsätta i huvudsaklig överensstämmelse med nuvarande inriktning. Målet för u-landsinformationen är därvid att utveckla människors kunskaper om och intresse för förhållanden av betydelse för u-ländernas utveckling. Därmed kan engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik fördjupas.

För budgetåret 1980/81 beräknas ett medelsbehov av 20,9 milj. kr. för informationsverksamhet. Detta innebär en ökning med 1,0 milj. kr. eller 5 procent i förhållande till innevarande budgetårs anslag. Bidragen till enskilda organisationers u-landsinformation beräknas till 14,3 milj. kr. medan medel för SIDA:s egen informationsverksamhet beräknas till 6,6 milj. kr.

Beträffande posten Bidrag till enskilda organisationers u-landsinformation förutses en viss ökning av stödet till de mindre organisationer som får bidrag till enskilda informationsprojekt. Dessa organisationers verksamhet är av stort värde för att fördjupa engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik.

När det gäller SIDA:s egen informationsverksamhet betecknas det som viktigt att verket fortsätter att utveckla sin materialproduktion för en saklig och allsidig u-landsinformation. SIDA:s samarbete med massmedia och skolväsendet bör förstärkas. Frågan om det ömsesidiga beroendet mellan u- och i-länder bör också ingå som en viktig del i SIDA:s u-landsinformation. Härutöver förutsätts att resultatvärderingen av SIDA:s och de enskilda organisationernas u-landsinformation kommer att ägnas uppmärksamhet.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), yrkande 20, nämligen att riksdagen beslutar

20. att anslaget för enskilda organisationers u-landsinformation utöver regeringens förslag höjs med 1,7 milj. kr. till 16 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Utskottet

I motion 1133 påpekas att SIDA i sin anslagsframställning föreslagit att 16 milj. kr. skulle utgå till enskilda organisationers u-landsinformation med hänvisning till dessas informationsplaner samt kostnadsstegringarnas inverkan på bidragens reella värde. Regeringen har i budgetpropositionen förcslagit en medelsram om 14,3 milj. kr. men motionärerna anser att SIDA:s förslag i detta hänseende bör tillgodoses.

I propositionen anförs att det under 1970-talet växande SIDA-stödet till enskilda organisationer har främjat materialproduktionen, ledarutbildningen, kurs- och seminarieverksamheten i Sverige och utomlands. Den långsiktiga planeringen och kontinuiteten i verksamheten har tryggats med hjälp av s. k. generella bidrag.

Fr. o. m. den 1 juli 1979 har sex organisationer tillkommit som nya mottagare av generella bidrag. Riksdagen har för innevarande budgetår anvisat 2 milj. kr. som engångshöjning för ändamålet. Efter förslag av beredningen för u-landsinformation har SIDA beslutat om fördelningen av medlen mellan berörda organisationer.

Utrymmet för bidrag till konkreta informationsobjekt har ökat något sedan dels vissa organisationer har fått generella bidrag, dels ett 25-tal organisationer har hänvisats till sina egna eller särskilt närstående centrala organisationer, som erhåller generella bidrag från SIDA. Samtidigt har dock antalet ansökningar liksom det totala beloppet av begärda bidrag vuxit kraftigt.

Utskottet delar propositionens bedömning att de enskilda organisationernas verksamhet är av stort värde för att fördjupa engagemanget för Sveriges internationella solidaritetspolitik. Regeringens förslag till medelsram innebär också en viss ökning av stödet till de mindre organisationer som får bidrag till enskilda informationsprojekt.

Utskottet anser emellertid att en kraftig ökning av bidragsönskemålen på detta område måste vägas mot andra angelägna uppgifter som kräver biståndsmedel.

Utskottet tillstyrker därför regeringens förslag till medelsram och avstyrker yrkande 20 i motion 1133.

Utskottet, som tillstyrker propositionens förslag vid avsnitt C 3, hemställer

att riksdagen, med avslag på motion 1979/80: 1133, yrkande 20, bifaller budgetpropositionens förslag och till *Information* för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 20 900 000 kr. res. 17 (s)

6. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) (C 4)

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 4 och hemställer

att riksdagen till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 112 986 000 kr.

7. Biståndsutbildningsnämnden (BUN) (C 5)

Propositionen (s. 128—130)

Biståndsutbildningsnämnden (BUN) leder och samordnar bistånds- och katastrofutbildning för värnpliktiga och andra som bedöms vara lämpliga för sådan utbildning. Nämnden prövar urval och antagning till utbildning. Nämnden ansvarar för en beredskapskår för biståndsinsatser samt biträder vid planering för att komplettera den s. k. teknikerkontingenten i beredskapsstyrkan för FN-tjänst.

BUN framhåller i sin anslagsframställning för budgetåret 1980/81 att 654 elever har genomgått bistånds- och katastrofutbildning vid Sandöskolan i Kramfors sedan verksamheten inleddes år 1972. Dessa personer ingår i en beredskapskår för bistånds- och katastrofarbete.

Den procentuella fördelningen av elevplatserna på olika kategorier har under de sex första åren varit följande: värnpliktiga 47 procent, vapenfria tjänstepliktiga 15 procent, frivilliga män 11 procent samt frivilliga kvinnor 27 procent.

Årligen ansöker cirka 1 000 personer till de 125 utbildningsplatserna. Av de sökande kallas 300—350 personer till Sandö för särskilt urval som omfattar intervju och test.

BUN:s verksamhet utreds för närvarande inom ramen för den av regeringen i juni 1979 tillkallade utredningen om utbildningsbehovet för det svenska framtida utvecklingssamarbetet (UD 1979: 53). Mot denna bakgrund avstår nämnden från att föreslå genomgripande förändringar av verksamheten. Verksamheten förutsätts under budgetåret 1980/81 komma att bedrivas i ungefär samma omfattning som under innevarande budgetår. Detta innebär att högst 125 elever antas till utbildningen och att högst fyra repetitionskurser får anordnas.

Biståndspolitiska utredningen föreslog i sitt betänkande (SOU 1978: 61) Biståndets organisation att en utredning skulle tillsättas för att se över utbildningsbehovet för det framtida svenska utvecklingssamarbetet. I juni 1979 tillkallade regeringen en särskild utredare för att företa en sådan utredning. Utredningen väntas bli klar under våren 1980. I avvaktan härpå beräknas i budgetpropositionen för 1980/81 endast en anslagsökning enligt det s. k. besparingsalternativet, som innebär pris-

och löneomräkning av befintlig verksamhet minus 2 procent, dvs. från 10,8 milj. kr. för budgetåret 1979/80 till 11,5 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1979/80: 275 av Bengt Wiklund m. fl. (s), vari hemställs

att riksdagen hos regeringen begär att biståndsutbildningen vid Sandö byggs ut och att fredskårsadministrationen förläggs till Sandö för att på ett varaktigt sätt stärka utbildningsanläggningen.

Utskottet

I motion 275 hemställs att biståndsutbildningen vid Sandö byggs ut och att fredskårsadministrationen förläggs till Sandö för att på ett varaktigt sätt stärka utbildningsanläggningen.

Motioner om en utbyggnad av utbildningen vid biståndsutbildningsnämndens skola på Sandö utanför Kramfors väcktes även vid förra riksmötet och behandlades av utskottet i anslutning till proposition 1978/79: 113 om anslag och riktlinjer för u-landsinformation och biståndets organisation.

Utskottet konstaterade då i sitt betänkande UU 1978/79: 30 att regeringen föranstaltat om en utredning rörande utvecklingssamarbetets framtida utbildningsbehov som helhet och att biståndsutbildningen vid Sandöskolan skulle komma att ingå som en central fråga i utredningen. De då aktuella motionerna avslogs med hänvisning till att utredningen skulle komma att göra en allsidig prövning av Sandöskolans utbildningsformer.

U-landsutbildningsberedningen har sedan dess tillsatts. Den skall enligt sina direktiv göra en samlad översyn av u-landsutbildningen och omfatta alla personalkategorier som arbetar i biståndsfinansierad verksamhet i u-land. Utredningen beräknar avsluta sitt arbete senare under innevarande år.

Den utredning om fredskårens framtid som SIDA lade fram hösten 1979 har nu varit på remiss. Remissinstanserna har i stort sett varit eniga om behovet av en fredskår. De menar också att den till skillnad från vad som nu är fallet bör finansieras utanför de årliga landramarna.

Regeringen har inte tagit slutlig ställning till fredskårens framtid. Först när regeringens och organisationernas fortsatta överväganden om fredskårens framtid slutförts och u-landsutbildningsutredningen avslutat sitt arbete kan en samlad bedömning göras av den framtida inriktningen av biståndsutbildningen vid Sandöskolan och den eventuella förläggningen där av fredskårsadministrationen.

Mot denna bakgrund avstyrks motion 275.

Utskottet, som tillstyrker budgetpropositionens förslag vid avsnitt C 5, hemställer

att riksdagen

1. avslår motion 1979/80: 275,
2. till *Biståndsutbildningsnämnden* (BUN) för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 11 483 000 kr.

8. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) (C 6)

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 6 och hemställer att riksdagen

1. godkänner de *riktlinjer för u-landsforskning* som förordats i propositionen,
2. bemyndigar regeringen att göra utfästelse om 25 milj. kr. till WHO för budgetåret 1981/82, som angivits i propositionen,
3. till Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 125 000 000 kr.

9. Nordiska afrikainstitutet (C 7)

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 7 och hemställer att riksdagen till *Nordiska afrikainstitutet* för budgetåret 1980/81 anvisar ett förslagsanslag av 1 905 000 kr.

10. Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m. (C 8)

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 7 och hemställer att riksdagen till *Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.* för budgetåret 1980/81 anvisar ett reservationsanslag av 3 500 000 kr.

Stockholm den 10 april 1980

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdsen (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Carl Lidbom (s) och Björn Molin (fp).

Reservationer

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng och Sture Korpås (alla c) har avgivit följande reservation:

1. Internationellt ekologiskt institut

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Samtidigt var utskottet" och på s. 22 slutar med "yrkande 7 i motion 1621." bort ha följande lydelse:

Det är angeläget att resultat av forskning på detta område sammanställs och att denna forskning kompletteras av ett organ som så långt möjligt är oberoende av nationella och internationella särintressen och påtryckningar. Sverige bör därför verka för att ett fristående ekologiskt forskningsinstitut kommer till stånd för en sådan uppgift. Det torde kunna ha Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) som förebild. Utskottet vill i sammanhanget också hänvisa till de synpunkter som lämnats ovan vid behandlingen av yrkande 1 i samma motion. Under 1980-talet kommer miljö- och resursfrågorna att ha en framskjuten plats i många internationella förhandlingar. Då är det angeläget att från partsintressen fristående, objektivt underlag står till förfogande.

Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet yrkande 7 i motion 1621.

dels att utskottets hemställan i punkt 1, moment 11 (s. 26), bort ha följande lydelse:

> 11. att riksdagen med bifall till motion 1979/80: 1621, yrkande 7, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om initiativ till inrättande av ett internationellt ekologiskt institut,

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Carl Lidbom (alla s) har avgivit följande reservationer:

2. FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Ett liknande yrkande" och slutar med "motion 1133 avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Som framgår av propositionen har FN:s kapitalutvecklingsfond till uppgift att ge bistånd till de minst utvecklade u-länderna. Huvuddelen av insatserna inriktas på landsbygden, främst fattiga och avlägsna om-

råden, som saknar grundläggande social service. Fonden lägger stor vikt vid att befolkningen aktivt deltar i projekten.

Fonden, vars verksamhet således ligger väl i linje med Sveriges strävanden beträffande det multilaterala biståndets inriktning, har genom övergången till en ny finansieringsprincip fått möjlighet att planera verksamheten mera långsiktigt än tidigare. Därmed kan kapitalutvecklingsfonden, som propositionen påpekar, sägas ha fått en prägel av ett mer permanent organ.

Med hänsyn både härtill och till de utomordentligt stora behov av insatser som föreligger inom kapitalutvecklingsfondens verksamhetsområde anser utskottet det angeläget att Sverige ger ett kraftigt finansiellt stöd till fonden. Utskottet tillstyrker därför yrkandet i motion 1133 att bidraget till kapitalutvecklingsfonden bör utgå med 40 milj. kr. för budgetåret 1980/81. Denna förstärkning kan enligt utskottet finansieras inom ramen för tillgängliga medel inom anslaget C 1.

dels att utskottets hemställan i punkt 3, moment 2 (s. 40), bort ha följande lydelse:

2. beträffande bidrag till FN:s kapitalutvecklingsfond med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 3, och med ändring av budgetpropositionens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. *Riktlinjer för den svenska biståndspolitiken*

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 46 slutar med "i motion 1133." bort ha följande lydelse:

Det har varit en styrka för den svenska biståndspolitiken att det rått enighet om dess fyra huvudmål: resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt en demokratisk samhällsutveckling i mottagarländerna. Dessa mål skall enligt utskottets mening äga full giltighet även framgent.

Mot denna bakgrund ser utskottet med oro på de påtalade tendenserna i regeringens biståndspolitik till dels minskat intresse för stöd till u-ländernas oberoende, dels ökad kommersialisering av det bilaterala biståndet.

Utskottet vill inte utesluta att det vid sidan av biståndet kan bli motiverat med statlig finansiering av u-landsanknutna verksamheter med delvis eller helt andra mål, t. ex. främjandet av svenska företags export till u-länder. Sådana anslag bör emellertid tydligt avskiljas från biståndsanslaget, som uppgående till i varje fall en procent av BNP skall helt

användas enligt de fastlagda principerna för Sveriges internationella utvecklingssamarbete.

Mot bakgrund av det anförda tillstyrks yrkande 1 i motion 1133.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 1 (s. 88), bort ha följande lydelse:

1. att med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående riktlinjer för den svenska biståndspolitiken,

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande reservation:

4. Omprövning av biståndspolitiken mot länder som för angreppskrig och/eller åsidosätter de mänskliga rättigheterna

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "I anslutning därtill" och slutar med "i motion 1127." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att svenskt bilateralt bistånd i princip bör påverkas av om ett mottagarland företar krigshandlingar utan samband med det egna landets självförsvar eller säkerhetspolitik.

Bistånd från ett land till ett annat bör principiellt vara av långsiktig karaktär. Ett avbrott av biståndet bör därför normalt ej ske plötsligt utan successivt. Å andra sidan är det klart att situationer kan uppstå då skäl finns för omedelbara åtgärder. Sådana har också vidtagits från svensk sida i ett fall, Chile. Störtandet av Allenderegimen ansågs då omöjliggöra fortsatt svenskt bistånd på förut avtalade villkor. I ett annat fall, Pakistan, är det tydligt att biståndet på sin tid kom att upphöra i samband med krigshandlingar, som landet var inblandat i.

I proposition 1977/78: 135 om principerna för svenskt bistånd sades det att allvarliga brott mot mänskliga rättigheter kan motivera att ett pågående samarbete omprövas. Det sades också i propositionen att Sverige i de internationella biståndsorganen bör söka följa en linje som ger oss möjlighet att markera vår ståndpunkt i åtminstone de svåraste fallen. Utskottet uttalade att Sverige inom ramen för sin alliansfria ställning bör följa en sådan handlingslinje (UU 1978/79: 1).

Utskottet upprepar nu detta uttalande och anser att just vår alliansfria ställning ger oss möjligheter härtill och ålägger oss förpliktelser i detta avseende.

Vid sidan av kränkningar av mänskliga rättigheter bör kringshandlingar i ett land fjärran från landets territorium, vilka icke har något

samband med det egna landets självförsvar eller dess säkerhetspolitik, föranleda reaktioner. För stora delar av den svenska opinionen måste det betraktas som i hög grad stötande, om Sverige genom bistånd stöder ett land som är invecklat i sådana aggressiva militära operationer långt bortom landets gränser utan samband med det egna landets försvar.

Cuba, som i flera år mottagit svenskt bistånd, har genom 40 000 à 50 000 soldater varit inblandat i militära aktioner i ett flertal länder, bland dem Eritrea, utan att detta synes ha påverkat biståndet. Vietnam anföll i januari 1979 Kampuchea och upprättade där med hjälp av 200 000 soldater Heng Samrinregimen, som med rätta har betecknats som en Quislingregim. Av allt att döma avser Vietnam icke att lämna landet.

Från svensk sida har denna invasion med skärpa fördömts. Men vid prövning av frågan om svenskt bistånd för framtiden utöver nuvarande avtalsenliga förpliktelser synes denna omständighet icke ha beaktats.

Även andra länder, som mottagit svenskt bistånd, har på liknande sätt varit inblandade i krigshandlingar. Etiopien för sedan många år krig i Eritrea och i somaliska gränsprovinser. Tanzania har i Uganda avlägsnat en omänsklig regim, men detta har skett genom ockupation av landet och utan att Tanzania ännu dragit tillbaka sina trupper. I intet av dessa fall — förhållandena är som synes avsevärt olika — förefaller frågan om biståndet eller dess storlek ha prövats under beaktande av krigssituationen. Dock skall enligt utskottets tidigare uttalande (UU 1978/79: 1) prövning av detta slag äga rum i de enskilda fallen. En sådan prövning innebär icke att biståndet begagnas som ett utrikespolitiskt påtryckningsmedel. Anfallskrig är något annat än utrikespolitik i vanlig mening. Att bistånd till ett land i princip inte skulle påverkas härav är en orimlig tanke, som icke är ägnad att stärka biståndsviljan.

Utskottet hemställer därför att riksdagen med anledning av motion 1127 hos regeringen begär att biståndspolitiken gentemot mottagarländer som för angreppskrig och/eller åsidosätter de mänskliga fri- och rättigheterna blir föremål för prövning i varje särskilt fall.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 2 (s. 88), bort ha följande lydelse:

2. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående omprövning av biståndspolitiken med anledning av motion 1979/80: 1127, yrkandena 2 och 3,

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Carl Lidbom (alla s) har avgivit följande reservationer:

5. Angola

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 53 börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "landramen för Angola." bort ha följande lydelse:

Angola har en strategisk roll i södra Afrika. Efter befrielsekriget står den nya staten inför ett mångårigt återuppbyggnadsarbete, som kräver stora resurser. Detta arbete samt försöken att förändra och utveckla ekonomin till att tjäna nationella intressen försvåras genom politiska, ekonomiska och militära påtryckningar och övergrepp, främst från Sydafrika. Angola har därtill mottagit ett stort antal flyktingar, främst från Namibia, vilket ställer ytterligare krav på landets begränsade resurser.

Angolas omfattande behov av bistånd är självfallet inte enbart av finansiell natur. En viktig del avser tekniska insatser, där Sverige bör ha goda förutsättningar att medverka.

Mot denna bakgrund anser utskottet att det finns starka skäl att öka biståndet till Angola utöver regeringens förslag och tillstyrker därför yrkande 5 i motion 1133. Utskottet avstyrker i konsekvens härmed det hithörande delyrkande 3 f) i vpk-motion 1625.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 6 (s. 88), bort ha följande lydelse:

> 6. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 5, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag på motion 1979/80: 1625, yrkande 3 f), som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Angola,

6. Kap Verde

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 55 börjar med "Utskottet har anledning" och slutar med "i motion 1133." bort ha följande lydelse:

Försörjningssituationen i Kap Verde, som av FN klassificieras som ett av de hårdast drabbade u-länderna, är emellertid så svår att utskottet finner det motiverat att det statliga svenska biståndet höjs utöver regeringens förslag. Utskottet tillstyrker därför ifrågavarande yrkande i mo-

tion 1133. Utskottet förutsätter att regeringen härutöver är beredd att lämna extra bistånd i katastrofsituationer.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 7 (s. 88), bort ha följande lydelse:

7. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 6, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Kap Verde,

7. Tanzania

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "Den ekonomiska situationen" och på s. 57 slutar med "i motion 1133." bort ha följande lydelse:

Den ekonomiska situationen i Tanzania är mycket bekymmersam. I budgetpropositionen betecknas situationen som den kanske allvarligaste kris som landet genomgått sedan självständigheten. Underskottet i bytesbalansen är stort och valutareserven mycket liten. En förutsättning för att Tanzania skall kunna övervinna svårigheterna, som är av strukturell och djupgående natur, är enligt utskottets mening att det internationella biståndet ökas.

Utskottet har noterat de diskussioner om ett till Tanzanias behov anpassat kreditstöd som ägt rum med Världsbanken samt att bl. a. Sverige lämnat extra bistånd under innevarande budgetår. Situationen är emellertid så allvarlig att omfattande extra bistånd ur katastrofanslaget är motiverat utöver den av regeringen föreslagna medelsramen för 1980/81.

Utskottet tillstyrker därför motion 1133 i denna del.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 9 (s. 88), bort ha följande lydelse:

9. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 7, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående bistånd till Tanzania utöver medelsramen för 1980/81,

8. Vietnam

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 57 börjar med "Utskottet noterar att" och slutar med "tillstyrks således." bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i regeringens beskrivning av de stora ekonomiska

svårigheter som Vietnam befinner sig i. Mot denna bakgrund anser utskottet det inte motiverat att minska biståndet till Vietnam i förhållande till SIDA:s förslag och innevarande års anslag. Utvecklingssamarbetet med Vietnam liksom med andra programländer är av långsiktig natur och skall inte till sin omfattning styras av variationer i finansieringsbehoven av enskilda investeringsprojekt.

Utskottet tillstyrker därför yrkandet i motion 1133 om en landram för 1980/81 på 400 milj. kr. I konsekvens härmed avstyrks delyrkande 3 f) i vpk-motion 1625.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 58 börjar med "Det första årets" och slutar med "vpk-motion 1625." bort ha följande lydelse:

Det första årets drift- och importstöd kommer, tillsammans med andra svenska biståndsåtaganden i Vietnam, att täckas av den ingående reservationen på 126 milj. kr. och den nu tillstyrkta landramen på 400 milj. kr. Ett visst utrymme kommer därtill att finnas för nya eller kompletterande projekt.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 10 (s. 88), bort ha följande lydelse:

10. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 8, med ändring av budgetpropositionens förslag och med avslag på motion 1979/80: 1625, delyrkande 3 f), som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående landram m. m. för Vietnam,

9. Humanitärt bistånd till Latinamerika

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 65 börjar med "Det framgår emellertid" och slutar med "yrkande 13 i motion 1133." bort ha följande lydelse:

I många länder i Latinamerika fortsätter och ökar det politiska förtrycket. Den därav skapade flyktingsituationen har under 1970-talet påkallat aktiva svenska insatser, som måste fullföljas.

Med hänsyn till att anslagsposten för dessa ändamål visat sig vara knappt beräknad anser utskottet det motiverat att redan nu ta ställning till en höjning. Utskottet tillstyrker därför yrkande 13 i motion 1133 om en höjning med 5 milj. kr. till 35 milj. kr. för humanitärt bistånd till Latinamerika.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 16 (s. 89), bort ha följande lydelse:

16. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 13, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för humanitärt bistånd till Latinamerika,

10. Nicaragua

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 65 börjar "I samma motions" och slutar med "till 40 milj. kr." bort ha följande lydelse:

I mer än 40 år har Nicaragua styrts av Somozaregimer. Under hela detta århundrade har landet präglats av ekonomisk kolonialism kombinerat med inhemsk diktatur. Sandiniströrelsens seger har brutit denna utveckling. Ambitionerna hos den nya regeringen i Nicaragua är att satsa på en bred utveckling till gagn för det hittills förtryckta folkflertalet. T. ex. skall de cirka 70 procent av människorna som är analfabeter få en möjlighet att lära sig läsa och skriva i en stor kampanj, som startar inom kort och som får aktivt solidaritetsstöd från svensk arbetarrörelse. Landets återuppbyggnad och de ambitiösa utvecklingsplanerna kräver, speciellt i inledningsskedet, omfattande stöd från rikare länder. Nicaragua söker därtill stärka sitt oberoende, vilket ställer speciella solidaritetskrav på länder av Sveriges typ. Nicaraguas utvecklingsambitioner kommer att ha politisk och symbolisk betydelse för frigörelsesträvandena i många delar av Latinamerika.

I budgetpropositionen föreslår regeringen en ram för biståndet till Nicaragua, som är mindre än vad man redovisar i form av insatser hittills under innevarande budgetår.

Nicaraguas återuppbyggnad och utveckling kräver emellertid enligt utskottets mening ett brett stöd, särskilt under de närmaste åren. Det finns därför anledning att nu lägga en fastare grund för de svenska insatserna än den regeringen angett i sina ovan redovisade ställningstaganden.

Utskottet tillstyrker därför yrkande 9 i motion 1133 samt avstyrker i konsekvens härmed yrkande 1 i motion 479.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 17 (s. 89) bort ha följande lydelse:

17. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 9, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag på motion 1979/80: 479, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för bistånd till Nicaragua,

11. Jamaica och Dominikanska republiken

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 66 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Det finns goda skäl att nu bygga ut det svenska biståndet till Jamaica och Dominikanska republiken. Den utveckling mot demokrati som trots stora svårigheter ägt rum i dessa länder kräver aktiva svenska solidaritetsinsatser. Speciellt Jamaica har utsatts för svåra problem, bl. a. genom påtryckningar från IMF och utländska finansintressen. Direkt utvecklingssamarbete med Sverige kan vara ett medel för dessa små stater att bredda sina internationella kontakter för att göra sig mindre ensidigt beroende av stormaktsintressen.

Utskottet finner det således angeläget att tillräckliga resurser finns tillgängliga för de olika samarbetsinsatser som således kan bli aktuella. Med hänsyn härtill tillstyrks yrkandet i motion 1133 om en höjning av medelsramen med 10 milj. kr. utöver regeringens förslag.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 18 (s. 89) bort ha följande lydelse:

18. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 11, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för bistånd till Jamaica och Dominikanska republiken,

12. Befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 68 börjar med "Utskottet är enigt" och slutar med "i motion 1133." bort ha följande lydelse:

Utskottet är enigt i sin bedömning att Sverige bör ha hög beredskap i vad avser fortsatta biståndsinsatser i södra Afrika. Det gäller såväl det mer långsiktiga stödet till Zimbabwe som biståndet till ANC i Sydafrika och SWAPO i Namibia som behöver byggas ut. Det är angeläget att den finansiella ramen för dessa olika insatser är tillräckligt stor också nu efter de förändringar som inträtt i läget i södra Afrika.

Utskottet tillstyrker därför yrkande 12 i motion 1133, enligt vilket denna ram höjs med 20 milj. kr. utöver budgetpropositionens förslag.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 19 (s. 89) bort ha följande lydelse:

19. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 12, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag av motion 1626, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för bistånd till befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika,

13. Särskilda program

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 72 börjar med "Anslaget Särskilda program" och slutar med "motion 1133." bort ha följande lydelse:

Den ämnesinriktade verksamheten inom Särskilda program har vuxit mycket kraftigt. Verksamheten har därmed splittrats på en rad aktiviteter och tagit en stor del av SIDA:s personella resurser i anspråk. Utskottet noterar att departementschefen antyder att medelstilldelningen för Särskilda program för framtiden bör ligga kvar på en i stort sett oförändrad nivå. Utskottet delar emellertid motionärernas uppfattning att återhållsamhet i medelstilldelningen är motiverad redan för budgetåret 1980/81. En sådan återhållsamhet bör kunna främja strävandena att koncentrera det ämnesinriktade biståndet. Utskottet förutsätter att riksdagen kommer att hållas underrättad om hur dessa strävanden fortskrider.

Yrkandet i motion 1133 om att anslagsposten Särskilda program begränsas till 150 milj. kr. tillstyrks därför. För nya insatser av särskilt angelägen natur, som därvid inte kan rymmas inom anslagsposten, bör, som budgetpropositionen anvisar, medel i begränsad utsträckning kunna tas ur katastrofreserven.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 25 (s. 89) bort ha följande lydelse:

> 25. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 15, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående storleken av anslaget för Särskilda program,

14. Bredare samarbete med Cuba

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 83 börjar med "I enlighet med" och på s. 84 slutar med "i motion 1133." bort ha följande lydelse:

Eftersom inga biståndspolitiska skäl föreligger för att avbryta stödet till Cuba bör enligt utskottets mening bistånd ges även fortsättningsvis. Det ekonomiska samarbetet med Cuba i form av bredare samarbete bör utvidgas och omfatta ett belopp på 20 milj. kr.

Utskottet tillstyrker således yrkande 10 i motion 1133.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 35 (s. 90) bort ha följande lydelse:

35. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 10, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsramen för bredare samarbete med Cuba,

15. Blandade krediter

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 84 börjar med "Flera skäl talar" och på s. 85 slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet vill inte utesluta att ett system för subventionering av krediter till u-länder kan behöva införas också i Sverige, bl. a. med hänsyn till våra handels- och näringspolitiska intressen. Utskottet har erfarit att den utredning som behandlat dessa frågor kan väntas lägga fram sina förslag inom kort. Ställningstagandet till och utformningen av ett dylikt system — liksom frågan om dess finansiering — berör viktiga principer för svensk u-lands- och biståndspolitik. Det är därför angeläget att utredningens förslag görs till föremål för en bred remissbehandling.

En granskning av förslagen och en prövning av de skäl som kan motivera en viss finansieringsform, t. ex. ett utnyttjande av biståndsanslagen, kan självfallet ske först sedan propositionen i dessa frågor kommit riksdagen till handa. Utskottet kan inte för sin del utgå från att exportfrämjande insatser skall finansieras med biståndsmedel därför att exporten avser u-länder.

Yrkande 17 i motion 1133 om att regeringens förslag i denna fråga skall avslås tillstyrks därför av utskottet.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 37 (s. 90) bort ha följande lydelse:

37. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 17, och med ändring av budgetpropositionens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Bredare samarbete,

16. Fonden för industriellt samarbete med u-länder

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 87 börjar med "Förslaget om industrisamarbetsfonden" och slutar med "vpk-motion 1625." bort ha följande lydelse:

Det betydande intresse som man i budgetpropositionen hävdar har mött industrifonden från olika håll synes inte motsvaras av några större

anspråk på fondens finansiella resurser. Mot denna bakgrund finner utskottet det inte motiverat att för nästa budgetår tillskjuta några nya medel till fonden. Utskottet, som anser att det industriella samarbetet med u-länder i första hand bör byggas upp genom mer långtgående samarbetsavtal, tillstyrker därför yrkande 18 i motionen 1133 och delyrkande 3 m) i vpk-motion 1625.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 38 (s. 90), bort ha följande lydelse:

38. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 18, och motion 1625, delyrkande 3 m), samt med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört rörande medelsram för fonden för industriellt samarbete,

17. Information

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 92 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "motion 1133." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas bedömning att stödet till enksilda organisationers egen u-landsinformation spelar en viktig roll för förståelsen av u-landsproblemen och behoven av en aktiv solidaritetspolitik. Studieförbunden och löntagarorganisationerna har i detta sammanhang en central uppgift.

För att det statliga stödet till enskilda organisationers u-landsinformation inte skall urholkas av kostnadsutvecklingen bör, som SIDA anfört i sin framställning, anslaget höjas till 16 milj. kr. Utskottet tillstyrker detta, som utgör yrkande 20 i motion 1133.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "Utskottet har avstyrkt" och slutar med "i motion 1133." bort ha följande lydelse:

Utskottet har tillstyrkt yrkande 20, vilket framgår på annan plats i detta betänkande.

Följaktligen tillstyrks också yrkande 4 i motion 1133.

dels att utskottets hemställan i punkt 5 (s. 92) bort ha följande lydelse:

att riksdagen, med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 20, och med ändring av budgetpropositionens förslag till Information budgetåret 1980/81 ger regeringen till känna vad utskottet anfört rörande anslaget för enskilda organisationers u-landsinformation,

dels att utskottets hemställan i punkt 4, moment 41 (s. 90), bort ha följande lydelse:

41. med bifall till motion 1979/80: 1133, yrkande 4, och med ändring av budgetpropositionens förslag, för budgetåret 1980/81 till Bilateralt utvecklingssamarbete anvisar ett reservationsanslag av 3 251 326 000 kr.

Särskilda yttranden

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Carl Lidbom (alla s) har avgivit följande särskilda yttranden:

1. Västra Sahara

Vi delar utskottets uppfattning att ett särskilt problem för flyktingarna från Västra Sahara är bristen på kontinuitet i biståndsgivningen och svårigheterna att via internationella organisationer såsom FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och Internationella röda korset nå ut med bistånd. Det är i den situationen värdefullt att Rädda barnen, som har goda erfarenheter av samarbete med POLISARIO, är beredd att fungera som kanal för hjälpen. Det är emellertid inte rimligt att Rädda barnen ensam i längden skall svara för kontinuiteten för hjälpen till området. De stora behoven av bistånd och av en effektiv kanalisering talar för att stöd även bör ges direkt till POLISARIO.

2. Östra Timor

På Östra Timor har den indonesiska militära ockupationen lett till en svältkatastrof. Av en befolkning på mellan 600 000 och 800 000 — uppskattningarna varierar — dödades troligen över 100 000 människor under kriget. Enligt uppgifter i bl. a. en australisk parlamentsrapport är svältsituationen så akut att mellan 20 000 och 40 000 människor kommer att dö inom den närmaste framtiden även om livsmedelshjälp skulle komma fram.

Under år 1979 har den indonesiska regeringen för första gången tillåtit det Internationella röda korset att i begränsad omfattning arbeta i Östra Timor. Det är vår mening att den svenska regeringen bör väsentligt utöka de katastrofmedel som hittills ställts till förfogande för hjälp åt de nödlidande i Östra Timor genom det Internationella röda korset. Under förutsättning att praktiska möjligheter föreligger bör humanitär svensk hjälp också kanaliseras genom Fretilin, den rörelse som ledde utvecklingen på Östra Timor under den korta tiden av frihet efter det portugisiska kolonialväldets fall och före den indonesiska invasionen.

Förteckning över motioner/yrkanden som behandlats i betänkandet

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkten	Utskottets hemställan återfinns under punkten
1979/80: 145 av Kerstin Anér (fp) om u-landspolitik på dataområdet	1.3	1.7
1979/80: 146 av Kerstin Anér (fp) om u-landsbiståndets inriktning på barn	1.6	1.7
1979/80: 147 av Kerstin Anér (fp) om kvinnornas medverkan vid samhällsplanering	1.6	1.7
1979/80: 181 av Lars Werner m. fl. (vpk) om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken, yrkande 2	4.6	4.12
1979/80: 231 av Lars Werner m. fl. (vpk) om ökat stöd till Kampuchea, yrkande 2	4.3, 4.8	4.12
1979/80: 275 av Bengt Wiklund m. fl. (s) om utökad utbildning vid Sandöskolan	7	7
1979/80: 356 av Pär Granstedt m. fl. (c) om ett internationellt naturresursår	1.5	1.7
1979/80: 357 av Sten Sture Paterson (m) om inrättande av en internationell hydrologisk forskningscentral	1.5	1.7
1979/80: 359 av Mårten Werner m. fl. (m) om utvärdering av svenska biståndsinsatser	4.1	4.12
1979/80: 414 av Lars Werner m. fl. (vpk) om erkännande av PLO, m. m., yrkande 7	4.6	4.12
1979/80: 478 av Lars Werner m. fl. (vpk) om bistånd till Demokratiska folkrepubliken Yemen	4.3, 4.8	4.12
1979/80: 479 av Lars Werner m. fl. (vpk) om ökat bistånd till Nicaragua	4.3, 4.4	4.12
1979/80: 616 av Börje Hörnlund (c) om SIDA:s samarbete med småföretagare	4.11	4.12
1979/80: 809 av Birgitta Hambraeus m. fl. (c) om ett nytt FN-organ för energifrågor, yrkande 2	1.5	1.7
1979/80: 1127 av Gunnar Oskarson m. fl. (m) om biståndspolitiken	4.1	4.12
1979/80: 1128 av Olof Palme m. fl. (s) om sanktioner mot Sydafrika, yrkande 4	4.5	4.12
1979/80: 1133 av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s) om biståndspolitiken	1.4, 3, 4.1, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.10, 4.11, 5	1.7, 3, 4.12, 5
1979/80: 1619 av Bonnie Bernström (fp) om stöd till flyktingar i Västra Sahara	4.6	4.12
1979/80: 1620 av Birgitta Hambraeus (c) och Lennart Pettersson (s) om åtgärder inom FN för hjälp åt flyktingar	4.8	4.12
1979/80: 1621 av Sture Korpås m. fl. (c) om nedrustning, m. m., yrkandena 1 och 7	1.5	1.7

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkten	Utskottets hemställan återfinns under punkten
1979/80: 1622 av Tore Nilsson (m) om avvisande av framställning om stöd till ett indiskt familjeplaneringsprojekt	4.3	4.12
1979/80: 1623 av Margaretha af Ugglas och Lars Ahlmark (m) om ökat bistånd till Sudan	4.10	4.12
1979/80: 1625 av Lars Werner m. fl. (vpk) om biståndspolitiken	1.3, 1.4, 2, 3, 4.1, 4.2, 4.3, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11	1.7, 2, 3, 4.12
1979/80: 1626 av Allan Åkerlind (m) om stödet till befrielserörelser och flyktingar i södra Afrika	4.5	4.12

Innehållsförteckning

Sid.

1. U-länderna i det internationella samarbetet, svensk u-landspolitik m. m. 2
   1.1 U-ländernas ekonomiska situation och biståndets roll
   Propositionen 2
   1.2 Nya nord/syd-förhandlingar
   Propositionen 4
   1.3 U-landspolitiken i internationella förhandlingar
   Propositionen 5
   Motioner 9
   Utskottet 9
   1.4 En svensk u-landspolitik
   Propositionen 11
   Motioner 13
   Utskottet 13
   1.5 Energi, miljö och utveckling
   Propositionen 16
   Motioner 18
   Utskottet 18
   1.6 U-landskvinnans situation
   Propositionen 22
   Motioner 23
   Utskottet 23
   1.7 Samlade hemställanden under punkten 1 25
2. Anslagsutveckling, planeringsramar m. m.
   Propositionen 26
   Motion 27
   Utskottet 28
   Hemställan under punkten 2 28
3. Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)
   Propositionen 28
   Motioner 37
   Utskottet 37
   Hemställan under punkten 3 40
4. Bilateralt utvecklingssamarbete (C 2)
   4.1 Allmänt (anslagsram, biståndets inriktning, länderkoncentration, resultatvärdering m. m)
   Propositionen 40
   Motioner 43
   Utskottet 44
   4.2 Bundet bistånd och upphandling i Sverige
   Propositionen 49
   Motion 51
   Utskottet 51
   4.3 Samarbete med enskilda länder
   Propositionen 51
   Motioner 52
   Utskottet 53
   4.4 Vissa insatser i Latinamerika och Karibien
   Propositionen 60
   Motioner 64

Sid.
Utskottet 64
4.5 Befrielserörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika
Propositionen 66
Motioner 67
Utskottet 67
4.6 Bistånd till andra befrielserörelser och organisationer m. m.
Motioner 69
Utskottet 69
4.7 Särskilda program
Propositionen 71
Motion 72
Utskottet 72
4.8 Katastrofer m. m.
Propositionen 73
Motioner 75
Utskottet 76
4.9 Stöd till enskilda organisationers biståndsverksamhet
Propositionen 79
Motion 80
Utskottet 80
4.10 Bredare samarbete m. m.
Propositionen 80
Motioner 82
Utskottet 83
4.11 Fonden för industriellt samarbete med u-länder m. m.
Propositionen 85
Motioner 86
Utskottet 86
4.12 Samlade hemställanden under punkten 4 88
5. Information (C 3)
Propositionen 91
Motion 91
Utskottet 92
Hemställan under punkten 5 92
6. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) (C 4)
Utskottet 93
Hemställan under punkten 6 93
7. Biståndsutbildningsnämnden (BUN) (C 5)
Propositionen 93
Motion 94
Utskottet 94
Hemställan under punkten 7 95
8. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) (C 6)
Utskottet 95
Hemställan under punkten 8 95
9. Nordiska afrikainstitutet (C 7)
Utskottet 95
Hemställan under punkten 9 95
10. Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m. (C 8)
Utskottet 95
Hemställan under punkten 10 95

Reservationer

Sid.

1. Internationellt ekologiskt institut (c) 96
2. FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) (s) 96
3. Riktlinjer för den svenska biståndspolitiken (s) 97
4. Omprövning av biståndspolitiken mot länder som för angrepps-krig och/eller åsidosätter de mänskliga rättigheterna (m) 98
5. Angola (s) 100
6. Kap Verde (s) 100
7. Tanzania (s) 101
8. Vietnam (s) 101
9. Humanitärt bistånd till Latinamerika (s) 102
10. Nicaragua (s) 103
11. Jamaica och Dominikanska republiken (s) 103
12. Befrielserörelse och flyktingar m. m. i södra Afrika (s) 104
13. Särskilda program (s) 105
14. Bredare samarbete m. m. (s) 105
15. Blandade krediter (s) 106
16. Fonden för industriellt samarbete med u-länder m. m. (s) 106
17. Information (s) 107

Särskilda yttranden

1. Västra Sahara (s) 108
2. Östra Timor (s) 108

Förteckning över motioner/yrkanden som behandlats i betänkandet 109

NORSTEDTS TRYCKERI STOCKHOLM 1980